

Реферативний збірник матеріалів ЗМІ

Шляхи розвитку української науки

2011 № 3 (71)

Реферативний збірник матеріалів ЗМІ

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

№ 3 (71) 2011

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Засновники

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення
органів державної влади (СІАЗ)

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий (заступник головного редактора, науковий керівник проекту)
І. Беззуб, Н. Вітушко, В. Вовк, О. Натаров, Л. Чуприна

Заснований у 2005 році
Видається щомісяця

Адреса редакції:
НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz@pochta.ru
www.nbu.gov.ua/siaz.html

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2011

ЗМІСТ

Наукові здобутки як фундамент програми урядових звершень	3
Міжнародне співробітництво	3
Наука – виробництву	7
Наукові конференції, наради та інші організаційні заходи	15
Наукова діяльність у ВНЗ	26
Оцінки ефективності науки в Україні	33
Перспективні напрями наукових досліджень	39
Проблеми стратегії розвитку України.....	42
Наука і влада	53
Суспільні виклики і потреби	69
Українська наука і проблеми формування інформаційного суспільства	69
Міжнародний досвід	77
Формування та впровадження інноваційної моделі економіки	87
Міжнародний досвід	91
Проблеми енергоощадження	101
Міжнародний досвід	107
Зарубіжний досвід організації наукової діяльності.....	111

Наукові здобутки як фундамент програми урядових звершень

Міжнародне співробітництво

Президент НАН України, президент МААН, академик Б. Патон считает, что Россия должна оказать помощь Украине в вопросе утилизации контейнеров с боевыми ядохимикатами, которые находятся на дне Черного моря. Об этом Б. Патон заявил 16 марта в рамках экспертного опроса ДФ Института Горшенкина на тему: «Должна ли Россия принять участие в ликвидации опасности отравления побережья Крыма ядовитыми веществами, затопленными в Черном море в советский период?».

Справка. По сообщению НТВ, вдоль побережья Черного моря под водой захоронено около тысячи контейнеров с боевыми ядохимикатами – «Люизит», «Иприт», «Зарин» и «Зоман», – и если яд вытечет только из одного из них, умрет все живое в радиусе 40 км. Контейнеры затопили еще в начале Великой Отечественной войны, чтобы яды не достались фашистам. ЦОС ГУ МЧС Крыма подтверждает эту информацию. Как сообщает «Новый канал», по заказу Минэкологии Украины предприятие «Ситалл» установило местонахождение 500 бочек, гарантийный срок хранения которых закончился в 2010 г. *(РФ должна оказать помощь Украине в вопросе утилизации контейнеров с боевыми ядохимикатами на дне Черного моря // НОВЫЙ МОСТ (<http://most-dnepr.info>). – 2011. – 17.03).*

***

Совет по книгоизданию (СКИ) при МААН приступает к проведению второго ежегодного Международного конкурса на лучший научно-издательский проект «Научная книга-2011». Срок представления книг-номинантов на конкурс – не позднее 1 июня 2011 г. *(II Международный конкурс на лучший научно-издательский проект «Научная книга-2011»// Международная ассоциация академий наук (<http://www.iaas.nas.gov.ua>)).*

***

30 березня президія НАН України заслухала інформацію про затвердження переліку наукових проектів учених установ

НАН України, що фінансуються у 2011 р. за результатами спільного конкурсу НАН України та Російського гуманітарного наукового фонду (Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 30 березня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)).

***

Директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАНУ Я. Яцків повідомив, що разом з Євросоюзом планується запуснути три супутники в іоносферу.

В Україні розроблено проект, який дасть можливість попереджати про коливання земної кори не за три хвилини, як є сьогодні, а мінімум за дві доби до лиха. Для цього необхідно запуснути супутник для відстеження змін в іоносфері.

Про те, що іоносфера реагує на земні коливання, ще на початку 90-х років минулого сторіччя дізналася група українських дослідників на чолі з акад. В. Барьяхтаром. На реалізацію проекту потрібно було 50 млн дол. Однак тоді через недофінансування космічної галузі проект закрили.

За словами Я. Яцківа, нині проект коштує вже 300 млн дол. При цьому фінансову допомогу готовий надати Євросоюз, але за умови кооперації міжнародних учених.

Я. Яцків повідомив, що разом з Європою планується запуснути три супутники в іоносферу і крім пошуків передвісників землетрусів вивчати саму іоносферу, бо від неї залежить усе біологічне життя на Землі.

Він також відзначив, що один із супутників збере Росія, також до проекту доручиться Польща.

Водночас провідний науковий співробітник відділу сейсмічної безпеки Інституту геофізики НАН України Т. Цветкова зазначила, що в Україні неможливо повторення японського сценарію з землетрусом у дев'ять балів. Максимальна сейсмічна активність на території країни може досягти шість балів (*Українські вчені обіцяють попереджати про землетруси за дві доби // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 16.03).*

***

Презентації інформаційного дня «Сьома рамкова програма ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій: можливості для

українських організацій сфери охорони здоров'я». Інформаційний день відбувся у Львові 10 березня. Загальна кількість учасників – 100 осіб. Основна увага інформаційного дня була приділена висвітленню можливостей для українських дослідницьких організацій у сфері здоров'я за програмою РП7 «Співпраця». Здоров'я є одним із пріоритетних напрямів РП7, метою якого є поліпшення стану здоров'я населення, підвищення конкурентоспроможності медичної індустрії та бізнесу, а також донесення до людей глобальних проблем здоров'я. Європейський Союз виділив 6,1 млрд євро на фінансування досліджень у цій сфері протягом 2007–2013 рр. у рамках РП7.

Організатори інформаційного дня: Проект ЄС «Офіс спільної підтримки (JSO) інтеграції України до європейського дослідницького простору (ERA)»; Національний інформаційний центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій (РП7 НІП Україна); РП7 НІП Україна – Регіональний контактний пункт, Львів, Центр науки, інновацій та інформатизації (*Презентації інформаційного дня «Сьома рамкова програма ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій: можливості для українських організацій сфери охорони здоров'я» // Львівський ЦНП (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. –18.03).*

***

Презентації семінару «Підвищення участі України у Сьомій рамковій програмі ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій за напрямом транспорт». Семінар відбувся у Львові 11 березня. Загальна кількість учасників – 60 осіб. Головною метою транспортних досліджень у рамках РП7 є удосконалення транспортних систем, здатних зменшити негативний вплив зростаючого транспортного навантаження на навколишнє середовище, споживання енергії, безпеку та здоров'я людей, а також підвищити конкурентоспроможність транспортної промисловості Європи на світовому ринку. Європейський Союз виділяє 4,16 млрд євро на фінансування досліджень у цій сфері в рамках РП7. Мета семінару полягала в інформуванні дослідницької спільноти щодо того, яку користь можуть отримати транспортні організації України від співпраці в рамках РП7 та як розробити конкурентоспроможну проектну пропозицію для участі в РП7.

Організатори семінару: Проект ЄС «Офіс спільної підтримки (JSO) інтеграції України до європейського дослідницького простору (ERA)» (JSO- ERA); Національний інформаційний центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій (РП7 НІП Україна); РП7 НІП

Україна – Регіональний контактний пункт, Львів, Центр науки, інновацій та інформатизації (*Презентації семінару «Підвищення участі України у Сьомій рамковій програмі ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій за напрямком транспорт» // Львівський ЦНІІ (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. –18.03).*

***

Учасники третього засідання Межгосударственного совета по сотрудничеству в научно-технической и инновационной сферах одобрили проект Межгосударственной программы инновационного сотрудничества государств-участников СНГ на период до 2020 г. В апреле текущего года планируется представить проект Программы на рассмотрение Экономического совета СНГ, а в мае – на рассмотрение Совета глав правительств Содружества.

Следует отметить, что с момента принятия Решения Совета глав правительств СНГ о разработке Программы от 14 ноября 2008 г. состоялось восемь заседаний Рабочей группы по разработке проекта Программы, три координационных заседания национальных заказчиков и национальных разработчиков Программы, два заседания МС НТИ, на которых также большое внимание было уделено разработке Программы.

Председатель Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь, председатель МС НТИ И. Войтов сообщил участникам заседания, что с июня 2010 г. и по настоящее время проводился отбор совместных инновационных проектов, предложенных организациями Беларуси для включения их в Программу. «Головному разработчику передан перечень 62 совместных инновационных проектов: в 26 проектах организации Республики Беларусь представлены в качестве головного исполнителя, в 36 проектах – в качестве партнера-исполнителя, – сказал он. – Последние отобраны после анализа предложений 183 организаций Российской Федерации, Республики Беларусь, Украины, Армении и других стран СНГ на включение 343 инновационных проектов в Программу в разрезе приоритетных направлений технологического развития стран СНГ» (*Межгосударственный совет по сотрудничеству в научно-технической и инновационной сферах одобрил проект Межгосударственной программы инновационного сотрудничества государств-участников СНГ до 2020 г. // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 25.03).*

***

Председатель Государственного комитета по науке и технологиям Беларуси, председатель Межгосударственного совета по сотрудничеству в научно-технической и инновационной сферах И. Войтов предложил усилить координацию стран СНГ по принятию решений в научно-технической и инновационной сферах, защите интеллектуальной собственности. С такой инициативой он выступил на прошедшем в Москве Международном экономическом форуме государств-участников СНГ «20 лет вместе: опыт сотрудничества и перспективы».

По мнению И. Войтова, такая координация позволит всем странам СНГ оставаться технически развитыми государствами.

Председатель ГКНТ отметил, что практически все страны СНГ обладают хорошим потенциалом в высокотехнологических сферах, однако «он мало используется другими государствами Содружества» *(Войтов предложил усилить координацию стран СНГ по принятию решений в инновационной сфере // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 18.03).*

***

Міжнародний консорціум eifl.net підтримав спільну грантову заявку від Консорціуму Інформації, Секції університетських бібліотек УБА та проекту eLibUkr. Проект «Відкритий доступ в Україні: від окремих островів до глобального середовища» передбачатиме цикл семінарів з відкритого доступу в різних містах України, а також підготовку промоційного відеофільму з залученням провідних науковців країни як експертів щодо розміщення результатів наукових досліджень у відкритому інтернет-доступі *(УБА бере участь у новому проєкті «Відкритий доступ в Україні: від окремих островів до глобального середовища» // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (http://libinnovate.wordpress.com). – 2011. – 18.03).*

Наука – виробництву

На черговому засіданні президії НАН України члени президії НАН України та запрошені заслухали доповідь директора Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень

НАН України академіка НАН України Б. Буркинського про наукову та науково-організаційну діяльність установи.

Президія НАН України відзначила, що доповідь та виступи в її обговоренні свідчать про вагомий здобутки інституту й ґрунтовний характер отриманих ним теоретичних і практичних результатів. Ці результати мають суттєве значення для формування політики соціально-економічного розвитку України та окремих її регіонів, а саме – Українського Причорномор'я та Придунав'я. Важливим прикладом цього є «Морська доктрина України на період до 2035 р.», затверджена постановою Кабінету Міністрів України, проект Національної концепції впровадження та розвитку більш чистого виробництва в Україні, поданий до Верховної Ради України.

Разом з тим підкреслювалось, що в подальшому необхідно приділити увагу розгортанню наукової, організаційної та координаційної діяльності інституту. Суттєвого розширення і поглиблення вимагають дослідження проблем модернізаційних зрушень й економіці стратегічно важливого для України морегосподарського комплексу, сфери рекреації та туризму. Пріоритетної уваги з боку інституту потребують також проблеми раціонального природокористування, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку.

На цьому шляху принципового значення набуває вивчення найбільш ефективних шляхів трансформаційних зрушень у ринкових структурах і механізмах забезпечення їх розвитку, подальше вдосконалення економічних засад інфраструктурних перетворень у транспортній політиці та використанні транзитного потенціалу України, запровадженні інноваційних інституційних механізмів екологізації економіки.

При цьому важливо домогтися практичного впровадження результатів в управлінській процесі, посилення впливу інституту на прийняття відповідних рішень владних структур центрального та регіонального рівнів. Особливу увагу необхідно приділити співпраці з обласними державними адміністраціями південного регіону (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 28 лютого 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Научно-технологический комплекс «Институт монокристаллов» НАН Украины выполнил заказ на поставку в Германию «прозрачной брони» (заказ поступил в 2011 г.). Производство «прозрачной брони» из сапфира было освоено институтом в рамках гранта

НАТО. Испытания, которые провели военные НАТО, показали, что броня выдерживает попадание бронебойной пули.

Как сообщили в институте, немецким производителям спецтехники стало известно о результатах испытаний и они решили использовать харьковскую разработку в своих бронетранспортерах. Еще немецкие машиностроители разрабатывают проект установки «прозрачной брони» на легковые автомобили VIP-класса.

В институте отметили, что «прозрачная броня» дороже обычного бронестекла. Видимо, поэтому заказы на поставку броневого сапфира поступают из развитых стран (*Грищенко А. Харьковский институт монокристаллов выполнил иностранный заказ на производство спецтехники // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 29.03*).

***

Разработка ученых Института экономики промышленности НАН Украины под руководством член-корреспондента НАН Украины, заместителя директора института В. Вишневого вызывает интерес как в научных кругах, так и у тех, кто к формированию бюджетов имеет самое непосредственное отношение.

Началась эта широкомасштабная научная работа в 2007 г. И вот в достаточно короткий срок появилась «Интеллектуальная автоматизированная информационно-аналитическая система сопровождения бюджетного процесса на региональном и местном уровнях».

В. Вишневский, заместитель директора Института экономики промышленности НАН Украины:

«Группа В. Гееца разрабатывала макроэкономическую модель для того, чтобы можно было определить параметры бюджетной политики для различных регуляторов экономики. А наш Институт экономики промышленности занялся микроэкономической моделью, разработкой ее на региональном уровне.

...Для того чтобы знать, как поведет себя налог на прибыль, например, надо прежде всего четко уяснить себе, как работает и будет работать каждое из находящихся в регионе предприятий. Поэтому основной системы должна была стать имитация функционирования реального сектора экономики со всеми предприятиями, которые работают на территории области. Таким образом можно моделировать работу предприятий по видам экономической деятельности. Следующий сегмент – это население, которое предоставляет рабочую силу. Затем идут банки. Вся система увязывается в единое целое. Получается

информационно-динамическая модель, на функционирование которой могут влиять как макроэкономические процессы, так и различные экономические регуляторы.

...Нечто подобное есть в России, есть похожая модель в штате Калифорния, в США» (*Сагань Ю. Бюджетный пасьянс с научным подходом // Донецкий кряж (<http://www.donkr.dn.ua>). – 2011. – 4.03*).

***

Ученые Физико-технологического института металлов и сплавов НАН Украины разрабатывают все более эффективные методы литья. В частности речь идет о новом, более выгодном способе литья пространственных каркасно-ячеистых металлоконструкций и изделий по пенопластовым моделям.

По словам старшего научного сотрудника В. Дорошенко, очередное изобретение продиктовано потребностью различных отраслей промышленности и народного хозяйства в более прочных и экономически выгодных металлоконструкциях и изделиях.

Принципы строения кристаллических решеток были разработаны на основании изучения спиралевидного расположения листьев растения филлотаксис. А реализован метод при помощи пенистых материалов с ячейками в виде известного в математике пентогонального додекаэдра.

Продемонстрировав свой метод сначала в лабораторных, а затем в производственных условиях, ученые доказали, что такую модель для литья металлической древовидной конструкции нетрудно получить, собрав пространственный вариант подобно нанизыванию бумажных снежинок на нитку. Наномир позволяет создать изделия в металле, подобные структурам кристалла или аморфным веществам, а также строению ДНК.

Такие изделия применимы как облегченные несущие, армирующие, изолирующие, ограждающие, демпфирующие удары конструкции. Их можно использовать для отделения отходов при очистке газов, жидкостей, а также для глушителей шума, взрыво- и пламяпреградителей, акустических, адсорбционных, теплообменных устройств, элементов источников тока, катализаторов, кристаллизаторов, электродов и как костяк для композиционных материалов.

Исследовательские работы продолжаются. Недавно институт получил 20 патентов и подал ряд заявок на регистрацию изобретений. Начали поступать заказы украинских, российских и белорусских

производителей деталей и конструкций для атомного машиностроения, сотовых теплообменников, декоративных высокохудожественных решеток и ограждений. Металлурги по методу украинских ученых уже изготавливают из износостойкой стали корпуса насоса для перекачивания горнорудной пульпы (*Дорошенко В., Кравченко В. По рецепту природы / Беседу вел М. Балтянский // Рабочая газета (<http://rg.kiev.ua>). – 2011. – 15.03*).

***

Українські вчені створили апарат, який дає можливість видаляти пухлину на печінці без скальпеля. Операція на тканинах проходить за допомогою відсікання пошкоджених ділянок струменем вуглекислого газу. Створений апарат – продукт спільної роботи вітчизняних медиків, учених з Національного авіаційного університету (НАУ) і Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАНУ (*Українські вчені створили унікальний апарат для проведення операцій // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 11.03*).

***

Е. Павловский, генеральный директор Консорциума «ЕДАПС»:
«В Украине сложилась уникальная ситуация: в стране со слаборазвитой экономикой имеются очень высококвалифицированные научные и инженерные кадры. Этот научный и инженерный потенциал в масштабах государства используется абсолютно неэффективно. Такого потенциала нет ни в одной из европейских стран.

Наши чиновники постоянно говорят о том, что нужно способствовать развитию инноваций и IT-бизнеса. Они говорят, а Консорциум “ЕДАПС” это делает. Мы изначально, создавая конгломерат инновационных предприятий, занимающихся производством высокозащищенных документов, избрали стратегию сохранения и приумножения научного и инженерного потенциала Украины, эффективного применения его на благо экономики страны. Нам удалось создать условия для продуктивной деятельности этих ученых и инженеров.

Консорциум активно сотрудничает с Национальной академией наук Украины и ее институтами – Институтом прикладной оптики, Институтом экономики и прогнозирования, Институтом кибернетики и др. Соучредителем в специализированном предприятии “Голография”

(входить в состав консорциума) выступает НАН Украины в лице Института прикладной оптики. Это позволяет консорциуму добиваться высоких результатов и повышать имидж Украины на международной арене

Сегодня консорциум выпускает собственное оборудование для персонализации идентификационных документов. Подобным в мире и вовсе занимаются единицы. На выставке INTERGRAF в Барселоне, где в октябре 2010 г. было презентовано это оборудование, представители европейских компаний не могли поверить, что установка (лазер, машинные узлы, программное обеспечение и др.) полностью изготовлена украинской компанией, а не укомплектована из запчастей иностранных производителей» *(Такого наукового потенціала, як в Україні, нет ні в одній країні Європи // Базнет (<http://www.bagnet.org>). – 2011. – 17.03).*

***

Підприємствам Львівської області пропонується надати інформацію щодо проблем, до вирішення яких доцільно залучити представників науки. Вищим науковим закладам та науково-дослідним інститутам пропонується надати інформацію щодо розробок, які можуть бути впроваджені

Згідно з дорученням Держкомнауки України, з метою підготовки аналітичної записки пропонується надати до 5 квітня 2011 р. інформацію щодо виробничих проблем підприємств області, вирішення яких потребує виконання науково-технічних розробок, що можуть бути забезпечені вищими навчальними закладами й науковими установами та реалізація результатів яких дасть можливість підвищити технологічний рівень виробництв та конкурентоспроможність продукції підприємств, а також інформацію щодо науково-технічних розробок вищих навчальних закладів та наукових установ, які можуть бути комерціалізовані (впроваджені) *(Потреби підприємств – пропозиції НДІ та ВНЗ // Львівський ЦНІІ (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 17.03).*

***

Науково-дослідні інститути УААН запевнили Прем'єр-міністра України М. Азарова, що Україна може вирощувати в достатній кількості аграрної продукції, якість якої краща за європейську.

Директор Інституту садівництва УААН П. Кондратенко запевнив уряд країни, що сільськогосподарська наука, у тому числі і її структура, сьогодні мають неабиякий арсенал для впровадження у виробництво наукових надбань.

За його словами, у розпорядженні інституту сьогодні є можливості для вирощування плодкових саджанців для всієї України. Чимало представників європейської сільськогосподарської еліти сьогодні залюбки переймають досвід учених Інституту садівництва УААН, тому так само мають вчиняти і керівники вітчизняних аграрних підприємств.

На науково-дослідних ділянках Національного наукового центру «Інститут землеробства УААН» сьогодні отримують цілком європейські врожаї різноманітних зернових культур: пшениці, кукурудзи, гречки тощо. Нині ці два НДІ є не лише науковими структурами. Вони і працюють по-сучасному: збувають свої доробки, заробляючи гроші на розвиток своїх дослідницьких баз.

1 березня М. Азаров відвідав два відомі аграрні науково-дослідні інститути – Національний науковий центр «Інститут землеробства УААН» та Інститут садівництва Української академії аграрних наук (УААН). На думку Прем'єр-міністра, треба значно ширше впроваджувати в практику наукові надбання цих двох дослідницьких структур для поліпшення якості сільгосппродукції та збільшення обсягів її виробництва (*Громов О. Селекційні досягнення – у практику // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 2.03*).

***

24 березня відбулося засідання президії Національної академії аграрних наук України з питання «Стан і перспективи наукових досліджень з технологічного і технічного забезпечення виробництва молока у господарствах різних розмірів».

Заслухавши й обговоривши доповідь керівника науково-методичного центру «Технології у тваринництві», директора Інституту тваринництва НААН В. Руденка та співдоповідь директора Національного наукового центру «Інститут механізації і електрифікації сільського господарства» С. Гукова про результати наукового забезпечення досліджень з питань технологічного та технічного забезпечення виробництва продукції молочного скотарства, президія НААН України відзначає, що цими науковими установами та інститутами – співвиконавцями науково-технічних програм здійснено ряд важливих для розвитку галузі молочного скотарства науково-дослідних розробок з їх апробацію і впровадженням у господарствах різних розмірів (*Про засідання президії Національної академії аграрних наук України з питання «Стан і перспективи наукових досліджень з технологічного і технічного*

забезпечення виробництва молока у господарствах різних розмірів» // Національна академія аграрних наук України (<http://uaan.gov.ua>). – 2011. – 24.03).

***

Бюро президії Національної академії аграрних наук України відзначає, що завдяки розробкам наукових установ ветеринарної медицини в цілому забезпечується достатній рівень епізоотичного благополуччя щодо особливо небезпечних інфекцій, є дієвою науково обґрунтована концепція організації та проведення протиепізоотичних заходів у державі. Однак, зважаючи на необхідність суттєвого збільшення виробництва продукції тваринництва та його технологічного переоснащення, потребує значного вдосконалення та модернізації система ветеринарно-санітарних заходів у молочному скотарстві та свинарстві з їх гармонізацією до міжнародних та європейських вимог на тваринницьку сировину. Науковим установам НААН необхідно разом з Державною ветеринарною та фітосанітарною службою, факультетами ветеринарної медицини ВНЗ спрямувати зусилля на комплексне розв'язання проблеми ветеринарно-санітарного забезпечення сучасних технологій ведення тваринництва, передбачивши розроблення інтегрованих систем захисту здоров'я тварин, технологічних карт ветеринарно-санітарних заходів і гармонізованих до міжнародних стандартів ветеринарно-санітарних правил для тваринницьких підприємств різних типів (*Про засідання бюро президії Національної академії аграрних наук України з питання «Науково-методичне забезпечення ветеринарно-санітарних заходів за сучасних технологій ведення тваринництва» // Національна академія аграрних наук України (<http://uaan.gov.ua>). – 2011. –30.03).*

***

Институт растениеводства им. Юрьева (Харьков) Национальной академии аграрных наук передал на государственные сортоиспытания семена высокоолеинового подсолнечника Орел. Об этом сообщил директор института В. Кириченко.

Семена были селекционированы в содружестве с Одесским селекционно-генетическим институтом.

Как отметил В. Кириченко, за последние 10 лет Институт растениеводства передал на испытания 250–300 сортов и гибридов различных культур. За счет интенсивной научной работы института удастся

поддерживать финансовое состояние учреждения на должном уровне. Институт получает государственное финансирование в размере 9 млн грн в год, 12 млн грн – зарабатывает за счет хоздоговорной деятельности (*Харьковский институт растениеводства передал на испытания не содержащий канцерогены подсолнечник // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 15.03*).

Наукові конференції, наради та інші організаційні заходи

15 березня 2011 р. у великому конференц-залі Національної академії наук України відбувся науково-методологічний семінар на тему: «Конституційно-правові засади державного суверенітету України в умовах глобалізації: проблеми теорії і практики».

Семінар був організований у рамках постійно діючого в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України методологічного семінару «Юридична наука і суспільство (проблеми теорії і практики)».

Метою проведення семінару «Конституційно-правові засади державного суверенітету України в умовах глобалізації: проблеми теорії і практики» стало поглиблення теоретико-методологічних підходів до визначення сутності та змісту суверенітету держави в контексті теорії і практики сучасного конституціоналізму, актуальних питань політичного, економічного суверенітету держави, правових проблем національного суверенітету та його гуманітарних вимірів в умовах глобалізації. Із вступним словом виступили: директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАН України Ю. Шемшученко, перший Президент України Л. Кравчук.

Програма семінару передбачала виступи: віце-президента НАН України, академіка НАН України В. Гейця, народного депутата Ю. Мірошниченка, директорів інститутів НАН України, наукових співробітників Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та ін. У роботі семінару брали участь народні депутати України, керівні працівники Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, ЦВК України та інших державних органів, Академії правових наук України, а також науковці інститутів НАН України та викладачі вищих навчальних закладів. Після виступів відбулася наукова дискусія, основними питаннями якої стали:

поняття суверенітету в конституційному та міжнародному праві; конституційні гарантії державного суверенітету; проблеми удосконалення Конституції України у контексті діяльності науково-експертної групи Конституційної асамблеї; глобалізаційні процеси в сучасному світі і теорія національного суверенітету; політична парадигма суверенітету в умовах трансформації суспільства; методологічні засади розвитку економічного суверенітету в умовах міжнародної інтеграції; форма державного устрою і суверенітет держави; гуманітарні виміри національного суверенітету; суверенітет національного інформаційного простору; національний суверенітет у контексті розвитку міжнародного та європейського права.

За результатами семінару прийняті відповідні рекомендації:

1. Розширити і поглибити наукові досягнення проблем державного (національного, народного) суверенітету в умовах глобалізації і інтеграції політичних, економічних, соціальних, науково-технічних та інших процесів.

2. Вжити заходів до системного реформування чинної Конституції України на засадах забезпечення державного (національного, народного) суверенітету, розбудови демократичної і правової держави, принципів верховенства права та соціальної справедливості, необхідності становлення і розвитку громадянського суспільства.

3. У контексті взаємодії державного і народного суверенітету розширити конституційні засади народовладдя в Україні, забезпечити належними гарантіями конституційні права і свободи громадян, закріпити в Основному законі право народу на законодавчу ініціативу, прийняття Конституції і законів всеукраїнським референдумом, на здійснення контролю за діяльністю державних органів тощо.

4. Забезпечити подальший розвиток українського парламентаризму, підвищення якості системи законодавства і ефективності реалізації законів та інших нормативно-правових актів. З цією метою схвалити Програму законодавчих робіт на 10-річний період та прийняти Закон України «Про нормативно-правові акти».

5. Прискорити проведення адміністративно-правової та адміністративно-територіальної реформ, забезпечити підвищення ефективності діяльності органів державного урядування, домогтися подальшої стабілізації відносин між Президентом і Кабінетом Міністрів України, прийняти у новій редакції Закон України «Про державну службу».

6. З метою надійного забезпечення державного суверенітету розширити і поглибити судово-правову реформу у напрямі спрощення системи судових

органів, ліквідації зайвих «апеляцій та касацій», забезпечення законності у провадженні правосуддя тощо.

7. Вжити заходів до гармонізації національного законодавства з міжнародним та європейським правом, розширити використання методів порівняльного правознавства у вивченні процесів правового регулювання суспільних відносин.

8. Забезпечити впровадження європейських стандартів у практику державотворення в Україні, вжити заходів до інтеграції національних управлінських структур з відповідними європейськими структурами.

9. Розширити проблематику наукових досліджень, спрямованих на забезпечення державного (національного, народного) суверенітету, методами різних наук – юридичних, економічних, соціологічних тощо, посилити відповідальність фізичних і юридичних осіб за посягання на державний (національний, народний) суверенітет (*Науково-методологічний семінар «Конституційно-правові засади державного суверенітету України в умовах глобалізації: проблеми теорії практики». Інформація СІАЗ*).

***

15 марта в Днепропетровском университете экономики и права им. А. Нобеля состоялся круглый стол под названием «Год М. Янгеля в Украине». В мероприятии приняли участие президент НАН Украины Б. Патон, экс-президент Украины Л. Кучма, председатель Государственного космического агентства Украины Ю. Алексеев, академик НАН Украины В. Горбулин, командующий Ракетными войсками стратегического назначения РФ в 2001–2009 гг. генерал-полковник Н. Соловцов, глава Днепропетровской ОГА А. Вилкул, представители науки и космической отрасли Украины (*В Днепропетровске встретились Л. Кучма, Б. Патон и В. Горбулин // НОВЫЙ МОСТ (<http://most-dnepr.info>). – 2011. – 15.03; Л. Кучма и Б. Патон открыли «Год М. Янгеля» в Днепропетровске // НОВЫЙ МОСТ (<http://most-dnepr.info>). – 2011. – 15.03*).

***

Завершено приймання запитів на участь у конкурсах проектів Державної програми з грид-технологій у 2011 р. На конкурс проектів в НАН України надійшло 48 запитів (*Конкурс-2011 // Український національний грид (<http://grid.nas.gov.ua>). – 2011. – 12.03*).

***

Оголошується конкурс проектів на 2011 р. цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Астрофізичні і космологічні проблеми прихованої маси і темної енергії Всесвіту» (шифр «Космомікрофізика-2»).

Термін дії програми: 2010–2012 рр.

Термін подання проектів – до 24 березня 2011 р.

Загальне фінансування програми на 2011 р. – 274 тис. грн.

Кожний з поданих проектів після проведення експертизи буде розглянутий і затверджений на засіданні науково-технічної ради.

Початок фінансування програми у 2011 р. – з II кварталу.

Перевага буде надаватися проектам:

– спрямованим на конкретні вирішення основних завдань програми;

– що матимуть реальне використання і впровадження, яке підтверджуватиметься статтями в провідних фахових журналах, монографіями тощо;

– що передбачають експериментальні розробки (проведення власних спостережень за допомогою телескопів або експериментів з нейтринної фізики);

– що матимуть у складі виконавців не менш 50 % молодих вчених.

Конкурс оголошено за такими розділами програми:

1. Спостережні прояви темної матерії та кандидатів в її баріонні і небаріонні складові.

2. Космологічні моделі та дослідження впливу темної енергії на еволюцію Всесвіту.

3. Мікробудова темної матерії і темної енергії Всесвіту (*Оголошується конкурс проектів на 2011 р. цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Астрофізичні і космологічні проблеми прихованої маси і темної енергії Всесвіту» (шифр «Космомікрофізика-2») // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 16.03.*

***

Гранти НАН України на реалізацію проектів науково-дослідних робіт молодих учених НАН України.

Постановою Президії НАН України від 28.02.2011 р. було затверджено підсумки виконання молодими ученими НАН України науково-дослідних робіт за грантами НАН України, що виконувалися у 2009–

2010 рр., та прийнято рішення про оголошення з 11 квітня 2011 р. чергового конкурсу проектів НДР молодих учених НАН України (віком до 35 років) на здобуття 100 грантів на 2011–2012 рр.

Відповідно до розпорядження від 28.03.2011 р. «Про організацію конкурсу проектів науково-дослідних робіт молодих учених НАН України на здобуття грантів НАН України» науковим установам НАН України до 13 травня 2011 р. необхідно подати до Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України відповідні запити (*Дуброва О. Гранти НАН України на реалізацію проектів науково-дослідних робіт молодих учених НАН України // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 31.03*).

***

4 марта в Харькове состоялось заседание общего собрания Национальной академии правовых наук (НАПрН). Заседание было посвящено подведению итогов деятельности НАПрН в 2010 г. (*Шапранский В. Академия правовых наук в Харькове переросла региональный уровень и успешно решает общенациональные проблемы // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 4.03*).

***

15 березня на загальних зборах членів Національної академії аграрних наук України було обрано президентом НААН академіка М. Безуглого.

16 березня загальні збори членів Національної академії аграрних наук України обрали віце-президентами НААН академіків В. Петриченка та В. Ладику, а також віце-президентом, головним вченим секретарем НААН академіка В. Адамчука (*Про обрання Президента та віце-президентів Національної академії аграрних наук України // Національна академія аграрних наук України (<http://uaan.gov.ua>). – 2011. – 16.03*).

***

21 березня в Києві, у Музеї історії Головної астрономічної обсерваторії (ГАО) НАН України, відкрилася виставка стереофотографії «Космос у 3D», приурочена до 50-річчя польоту в космос Ю. Гагаріна.

Відкриваючи виставку, директор Головної астрономічної обсерваторії, академік НАН України Я. Яцків зазначив, що даний захід

проводиться обсерваторією в день весняного рівнодення і спрямований на популяризацію астрономічних досліджень в Україні (*У Києві, у Головній астрономічній обсерваторії НАН України, відкрилася виставка стереофотографії «Космос у 3D», приурочена до 50-річчя польоту людини в космос // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 22.03*).

***

25 березня в Києві в Державному космічному агентстві України (ДКАУ) відбулося підсумкове засідання Організаційного комітету з підготовки та відзначення в Україні 50-річчя польоту в космос Ю. О. Гагаріна та 90-річчя від дня народження льотчика-космонавта Г. Т. Берегового. На засіданні було заслухано та обговорено стан виконання запланованих заходів, які пройдуть в Україні протягом квітня (*В ДКАУ на підсумковому засіданні Оргкомітету розглянуто стан виконання заходів, присвячених 50-річчю польоту в космос Ю. О. Гагаріна та 90-річчю від дня народження льотчика-космонавта Г. Т. Берегового // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 25.03*).

***

28 березня Державна служба інтелектуальної власності України Міністерства освіти і науки, молоді та спорту за підтримки Науково-технологічного центру в Україні (STCU), організації «Загальнодоступні ресурси інтелектуальної власності для сільського господарства» (PIPRA) та Відомства Сполучених Штатів Америки з питань патентів і торговельних марок (USPTO) розпочала дводенний міжнародний семінар «Управління інтелектуальною власністю та комерціалізація технологій для університетів, урядових дослідницьких центрів та малих і середніх підприємств у країнах СНД».

Семінар викликав жвавий інтерес науковців, освітян, представників бізнесу, фахівців сфери інтелектуальної власності. З-поміж них, зокрема, представники університетів і підприємств з України, Республіки Молдова, Азербайджанської Республіки, Республіки Грузія та інших країн. На захід зібралася велика кількість учасників – майже 100 осіб (*Сьогодні розпочав роботу українсько-американський семінар з питань управління інтелектуальною власністю та комерціалізації технологій // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mon.gov.ua>). – 2011. – 28.03*).

***

23–24 березня в Києві проходив міжнародний семінар «Особливості, практика патентування українських винаходів в іноземних країнах». Семінар проходив у межах проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» (проект InnoPolicy). Співорганізатором виступив Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України.

Мета семінару – надання фахівцям наукових організацій, вищих навчальних закладів, органів державної влади України практичного досвіду патентування винаходів у державах-членах ЄС за міжнародними договорами (Договір про патентну кооперацію, Європейська патентна конвенція), а також через пряме патентування (*Представники Держінформнауки взяли участь у міжнародному семінарі «Особливості, практика патентування українських винаходів в іноземних країнах» // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 25.03).*

***

24 березня відбувся IV Міжнародний бізнес-форум «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні», який проводив Інститут вищої кваліфікації Київського національного торговельно-економічного університету. Співорганізаторами заходу виступили Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України, Інститут економіки і прогнозування НАН України, Київський національний торговельно-економічний університет та Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів.

Мета бізнес-форуму – консолідувати інтелектуальні ресурси для прискорення інноваційного розвитку України на засадах партнерства і співробітництва між підприємцями, інвесторами, владою, науковцями, ЗМІ та забезпечення цього процесу висококваліфікованими кадрами (*Представники Держінформнауки взяли участь у IV Міжнародному бізнес-форумі «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні» // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 25.03).*

***

Протягом I кварталу триває розгляд конкурсних науково-технічних проєктів, що надійшли до Національного антарктичного наукового центру, з метою укладання контрактів на їх виконання у 2011–2012 рр.

Частина проєктів вже була підтримана одноставно. Нині вони передані на Державну експертизу. Деякі з проєктів з метою усунення дублювання і розпорощення коштів вирішено об'єднати. Цим займуться авторитетні робочі групи (ради теми) зі складу керівників проєктів, які разом оптимізують пропозиції для прийняття остаточного рішення.

10 березня під головуванням директора НАНЦ В. Литвинова відбулося перше засідання ради з теми «Створення Національного центру антарктичних даних» (*НАНЦ: розгляд конкурсних проєктів // Національний антарктичний науковий центр Міністерства освіти і науки України (<http://www.uac.gov.ua>). – 2011. – 10.03).*

***

11 березня в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулися XXI читання академіка В. І. Вернадського на тему: «Ноосфера В. І. Вернадського: нові парадигми наукових ідей». Організатори: Національна академія наук України, Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (*Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (www.nbuv.gov.ua).*

***

Українська бібліотечна асоціація оголошує конкурс на участь у семінарі «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій», який відбудеться в м. Київ 11–13 квітня 2011 р.

Семінар проходитиме в межах проєкту «Розбудова потужних бібліотечних асоціацій» ІФЛА за підтримки Фонду Білла та Мелінди Гейтс, програми «Бібліоміст» і Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні. Програма семінару міститиме такі теми:

- Бібліотечна асоціація, її роль у суспільстві. Розбудовуємо бібліотечну асоціацію: комунікації, бачення, стратегічне планування;
- Розвиток стратегічних партнерств;
- До участі в семінарі запрошуються керівники або заступники керівників колективних членів УБА (*Конкурс для колективних членів УБА // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (<http://libinnovate.wordpress.com>). – 2011. – 14.03).*

***

1–4 березня в смт Славське (Львівська область) відбувся Всеукраїнський фокус-семінар «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта – сучасна бібліотека». Захід організований Головним тренінговим центром (ГТЦ) для бібліотекарів Української бібліотечної асоціації за проектом своєї діяльності, а також із залученням додаткового фінансування від бібліотек, де працюють учасники, та Програми сприяння парламенту України II.

Учасниками семінару стали сертифіковані тренери регіональних тренінгових центрів (РТЦ), створених в обласних універсальних наукових бібліотеках за програмою «Бібліоміст», які раніше проходили навчання в ГТЦ та зареєструвалися для участі в семінарі. Мета семінару – узагальнити майже річний досвід роботи тренерів, створити умови для обміну кращими тренерським практиками, здобутками й напрацюваннями, надати можливість отримати відповіді на складні питання своєї діяльності.

Програма семінару містила п'ять сесій пленарного засідання:

Сесія 1. «Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта: виклики часу».

Сесія 2. «Успішний тренінг: від педагогічної майстерності до мистецтва імпровізації».

Сесія 3. «Спеціальні видавничі проекти регіональних тренінгових центрів: друковані та мультимедійні видання»: виставка.

Сесія 4. «Досвід роботи пунктів доступу громадян до офіційної інформації у бібліотеках».

Сесія 5. «Діяльність регіональних тренінгових центрів у контексті формування освітнього середовища для громади: досвід та перспективи» (*Всеукраїнський фокус-семінар «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта – сучасна бібліотека» // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (<http://libinnovate.wordpress.com>). – 2011. – 11.03.*)

***

Президія Української бібліотечної асоціації оголошує щорічний Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року», який у 2011 р. проводиться спільно з Міністерством культури України.

Термін подання документів – до 31 серпня 2011 р. Умови конкурсу викладені в Положенні (<http://ula.org.ua/index.php?id=148>).

Оголошення результатів конкурсу відбудеться 30 вересня у Всеукраїнський день бібліотек.

Директори бібліотек-переможців конкурсу 2008–2009 рр. були нагороджені творчими відрядженнями до бібліотек Польщі. Директор бібліотеки-переможця конкурсу 2010 р. стала учасником міжнародної професійної науково-освітньої програми в бібліотеках Австрії (*Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2011» // Українська бібліотечна асоціація (<http://ula.org.ua>). – 2011. – 10.03).*

***

19 марта в Киеве состоялась I Международная научная междисциплинарная конференция «Время в зеркале науки».

Конференция проводилась в рамках научного проекта «Время в зеркале науки». Инициатор проекта – российское негосударственное научно-образовательное учреждение ИрлЕМ (Институт ритмологии Евдокии Марченко).

Соорганизаторами мероприятия выступили кафедра философии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, кафедра политологии Национального университета «Киево-Могилянская академия», Институт социальной и политической психологии Национальной академии педагогических наук Украины.

Конференция собрала украинских и российских ученых (*В Киеве прошла международная конференция по исследованию времени // Версии.com (<http://www.versii.com.ua>). – 2011. – 21.03).*

***

23 марта в Институте Горшенина состоялся круглый стол на тему: «Энергетическая безопасность Европы». В мероприятии приняли участие А. Кендзера, заместитель директора Института геофизики им. Субботина НАН Украины, Б. Соколовский, экс-уполномоченный Президента Украины по международным вопросам энергетической безопасности, М. Волюнец, народный депутат, замглавы Комитета ВРУ по вопросам ТЭК, ядерной политики и ядерной безопасности, А. Шведов, председатель правления общественной организации «Фонд развития ядерной энергетики», С. Парашин, заместитель секретаря Совета национальной безопасности и обороны, экс-директор ЧАЭС и др. (*Институт Горшенина. Энергетическая безопасность Европы // Левый берег (<http://lb.ua>). – 2011. – 27.03).*

***

18 марта в АРК состоялся научно-практический семинар «Вода для городов». В работе семинара, организованного совместно

с Крымским бассейновым управлением водных ресурсов, Республиканским комитетом АРК по водохозяйственному строительству и орошаемому земледелию, приняли участие ученые и специалисты НИИ, вузов Крыма (*Научно-практический семинар «Вода для городов» // Крымский научный центр Национальной академии наук Украины и Минобр Украины (<http://crimean-center.com>). – 2011. – 25.03).*

***

10–11 березня у Львові відбувся інформаційний семінар для наукової спільноти Львова, метою якого є підвищення участі України в Сьомій рамковій програмі ЄС із розвитку досліджень і технологій (РП7). Проект організовано «Офісом спільної підтримки інтеграції України до європейського дослідницького простору» (JSO-ERA) разом з Національним інформаційним центром зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій (НІП Україна) та Львівським державним центром науково-технічної і економічної інформації (*У Львові проходить інформаційний семінар для наукової спільноти // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 11.03).*

***

4 березня в Національному університеті «Львівська політехніка» відбулася Міжнародна конференція на тему: «Європейський Союз – Росія – Україна: у пошуках модальності партнерства». Участь у конференції, організованій Центром міжнародних та порівняльних досліджень (Centre for International and Comparative Studies), взяли професори і викладачі львівських університетів, студенти, представники дипломатичного корпусу, експерти з питань міжнародних відносин, політологи, журналісти, а також владні очільники (*Партнерство з ЄС чи Росією? Партнерство із ЄС, із Росією! // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mon.gov.ua>). – 2011. – 9.03).*

***

24–26 березня у Львові відбулася Міжнародна наукова конференція «Молода спортивна наука України». Конференція проводилася за підтримки Державної служби молоді та спорту України, Національного олімпійського комітету України, Олімпійської академії України, Національного комітету спорту інвалідів України та Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення «Спорт для

всіх» (*Р. Сафіуллін привітав учасників Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» // Урядовий портал (<http://www.knu.gov.ua>). – 2011. – 24.03).*

Наукова діяльність у ВНЗ

В. Семиноженко, академік НАН України, голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України:

«...Вищі навчальні заклади покликані не лише навчати студентів, а й спонукати їх до інтелектуальної творчості й наукового пошуку.

...Сьогодні вимоги до якості вищої освіти як ніколи жорсткі. Завдяки інтенсифікації науково-технічного прогресу світова економіка почала розвиватися швидкісними темпами. Це відкриває чимало нових можливостей, але й породжує нові виклики і вимоги. Передусім щодо здатності суспільства динамічно примножувати обсяг знань та інформації, конвертувати їх у нові продукти, послуги та види діяльності. Як відомо, до 70 % зростання ВВП держав-лідерів дають саме інновації та новітні технології.

Вища освіта розвивається “по спіралі”: високий рівень викладачів обумовлює високу якість підготовки студентів, і ця закономірність відтворюється в нових і нових поколіннях. Зниження ж кваліфікації викладачів ВНЗ примушує спіраль розкручуватися в зворотному напрямку, систематично, виток за витком погіршуючи рівень педагогів, школярів, студентів.

Найбільш дієвим способом розв’язання цієї проблеми був і залишається розвиток науково-дослідницької діяльності вишів. Адже для того щоб випускник оволодів сучасним рівнем умінь і навичок, потрібно, щоб педагог сам перебував на передньому краї своєї галузі знання, був не лише викладачем, а й ученим-дослідником.

У сучасній Україні функціонує в кілька разів більше вишів, ніж було в УРСР, однак якість їхньої роботи викликає чимало запитань.

Наочний приклад – індекс цитованості вчених, що працюють у системі освіти. У найкращого серед українських ВНЗ – Київського національного університету імені Тараса Шевченка – так званий індекс Хірша (h-індекс) дорівнює 45. Для порівняння, у МДУ ім. Ломоносова – 145, Білоруського державного університету – 66.

Жоден наш університет не увійшов до Міжнародного рейтингу 500 кращих університетів світу за індексом дослідницької діяль-

ності (research performance index, RPI), Академічного рейтингу університетів світу, списку 500 кращих університетів за версією британської газети The Times (THE-QS). Українські ВНЗ є лише в рейтингу за кількістю веб-публікацій та мережевої активності, і лише починаючи з 1283-го місця.

У системі вищої освіти наразі працюють близько 50 % усіх кандидатів і докторів наук України, але з них лише 12 осіб входять до першої сотні рейтингу цитованості наукових робіт. ВНЗ здатні виконувати не більше 3 % замовлень реальної економіки на здійснення наукових досліджень. Тобто науки у вишах сьогодні практично не залишилось.

...Завдання підвищення якості освіти ВНЗ сьогодні має вийти на перший план державної соціальної, економічної, освітньої і навіть безпекової політики України. Ми маємо повернути науку в університети. Це завдання стратегічного масштабу, адже воно закладає фундамент для економіки, заснованої на високій компетенції та знаннях.

Деякі кроки з цього напрямку вже зроблені. 19 вересня 2007 р. уряд України прийняв Постанову “Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008–2012 рр.”. Програмою передбачено створення науково-навчальних центрів при дослідницьких університетах, заплановано оновити матеріально-технічну базу університетів. При всій очевидній необхідності цієї програми ані масштаб її завдань, ані закладені обсяги фінансування не відповідають поставленій меті. Не дивно, що “Наука в університетах” стала ще однією державною програмою, що виконується упівсилі, “для галочки” – не для результату. Протягом 2009–2010 рр. науково-навчальними центрами замість запланованих 50 науково-технічних проектів за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки виконувалось лише сім. Рівень реального фінансування проектів становив близько 6 % від запланованого.

Ще одним важливим кроком могла б стати постанова Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2010 р. «Про затвердження Положення про дослідницький університет». Сьогодні статус дослідницького отримали 14 українських ВНЗ, шість із яких очолюють національний рейтинг за індексом цитування (Хірша). Але реальних стимулів для активізації наукової діяльності університетів, у тому числі для поліпшення міжнародних позицій української університетської науки, в Положенні бракує. Тим часом питання організації діяльності дослідницьких університетів є зовсім не рядовим з огляду на те, що в перспективі на них може бути покладена частина повноважень ВАК, ліквідованої Указом

Президента України від 9 грудня 2010 р. Чи готові університети забезпечувати належну якість дисертаційних робіт, що проходять захист у наукових радах, хоча б на нинішньому, досить скромному, рівні?

Які перспективи сьогодні має реформа вищої освіти? На розгляді у парламенті наразі перебувають два проекти закону «Про вищу освіту» в новій редакції, в яких фактично пропонуються дві принципово різні моделі вищої освіти. Жоден з цих законопроектів не можна розглядати як довершену версію освітньої реформи, але вже тепер потрібно визначитися в головному – у напрямі розвитку вищої освіти принаймні на найближчі 10 років. Чи буде зроблено вибір на користь сучасної моделі, чи реформа піде в еkleктичному напрямі, через нагромадження елементів болонської і радянської освітніх систем, що в підсумку нівелює переваги обох?

...Я глибоко переконаний у тому, що Україна має зробити вибір на користь побудови нової системи підготовки кадрів з вищою освітою, орієнтованої на стимулювання інноваційного розвитку економіки, насичення її фахівцями необхідної спеціалізації і кваліфікації. З цією метою потрібно зробити «нульовий варіант», почати розроблення закону «Про вищу освіту» від початку. І це має бути закон, який у підсумку поверне науку в університети, перетворить ВНЗ на важливі структурні елементи інноваційної економіки.

Передусім необхідно скоординувати прогнозу діяльність органів державної влади щодо аналізу тенденцій розвитку національної економіки і ринку праці в перспективі на 10 років. У новому законі бажано передбачити формування системи профорієнтації та профвідбору, адекватної вимогам ринкової економіки, прописати основи загальнодоступного навчання протягом життя замість існуючої системи післядипломної освіти.

Потрібно змістовно посилити Державну цільову науково-технічну та соціальну програму “Наука в університетах” у частині широкого стимулювання співпраці ВНЗ, закладів НАНУ і промислового комплексу. Свого часу викладачами в українських університетах і політехнічних інститутах працювали такі видатні вчені, як С. Корольов, Є. Патон, нобелівський лауреат Л. Ландау та інші, і така практика давала разючі результати.

Раціональним кроком сьогодні може бути організація спільних лабораторій на базі ВНЗ та інститутів НАНУ, а також, як запропонував президент НАНУ Б. Патон, створення Академічного університету, який може стати сучасною формою підготовки магістрів за най-

більше затребуваними в умовах нового технологічного укладу напрямами. Цю ідею підтримав Прем'єр-міністр М. Азаров, уже є відповідне доручення. Важливим елементом розвитку співпраці ВНЗ і академічних установ могли б бути гранти для фінансування спільних наукових досліджень, якими було б передбачено паритетне (50 % на 50 %) або переважне (60 % на 40 %) фінансування науки в університетах, оновлення матеріально-технічної бази ВНЗ.

Парадокс у тому, що головні завдання з реформування системи освіти неможливо розв'язати лише силами одного профільного міністерства. Якість освіти сьогодні є проблемою загальнонаціонального масштабу, і помилки, допущені під час освітніх реформ, будуть дорого коштувати державі. Реформа освіти має проектуватися на високому колегіальному рівні, а підтримати її має суспільство загалом. Виходом може бути створення "національної редакційної групи" у складі авторитетних представників освіти, науково-технічної сфери, сучасного бізнесу, яка зможе підготувати концепцію нового закону.

Глава держави заявив, що Україні важливо бачити свої університети у топ-500 кращих світових ВНЗ. Але щоб досягти цієї мети, ми маємо насамперед повернути науку в університети. Університети мають знову стати центрами інтелектуального тяжіння для суспільства, постачальником кращих ідей і кращих кадрів для економіки» (*В. Семиноженко: «Повернути науку в університети» // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dkni.gov.ua>). – 2011. – 17.03); «Повернути науку в університети» // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 17.03).*

***

За результатами незалежного рейтингового агентства «РейтОР», п'ять вищих навчальних закладів України увійшли до списку п'ятисот найкращих ВНЗ світу.

С. Баранов-Мохорт, директор департаменту персоналу та керівних кадрів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України:

«За інформацією незалежного рейтингового агентства «РейтОР», з майже 15 тис. університетів світу ними було відібрано для оцінювання близько 500 відомих світових університетів. До кінцевого переліку рейтингу увійшло 430 університетів. Серед них: Харківський національний університет (ХНУ) – 287–289 місце в рейтингу; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інсти-

тут» (НТУУ «КПІ») – 356 місце; Донецький національний технічний університет (ДНТУ) – 409 місце; Донецький національний університет (ДонНУ) – 421 місце, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського (ТНУ) – 426 місце.

Рейтинг формується на основі загальної оцінки якості освіти, яка розглядається як комплексна характеристика. Це – безпосередньо навчальний процес, науково-дослідницька робота, міжнародна співпраця, рівень професійної компетентності професорсько-викладацького складу, рівень розвитку комунікацій та багато іншого».

Рейтингове агентство «РейтОР» – російське спеціалізоване агентство у сфері освіти. Рейтинг, про який повідомив С. Баранов-Мохорт, складений у 2009 р.

В агентстві «РейтОР» визнають, що провальні місця у світових рейтингах ВНЗ пострадянського простору отримують через такий показник як наукова діяльність. Наукові праці російських та українських університетів мало цитуються в авторитетних виданнях. Складаючи свій рейтинг, «РейтОР» ставив основним завданням не показник наукових публікацій, а освітню діяльність: кількість програм, викладачів, студентів (*За рейтингом агентства «РейтОР» п'ять ВНЗ України увійшли до списку п'ятисот найкращих навчальних закладів світу // Освітній нормал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 18.03.*

***

31 марта было подписано соглашение о сотрудничестве между Союзом ректоров России и Украины. Об этом сообщил ректор университета имени Тараса Шевченко Л. Губерский. По его словам, соглашение включает в себя ряд направлений по сотрудничеству в сфере образования и науки (*Союзы ректоров России и Украины подписали соглашение о сотрудничестве // Киевский ТелеграфЪ (<http://telegrafua.com>). – 2011. – 31.03.*

***

9 березня в Ужгородському прес-клубі відбулася прес-конференція співавторів унікального видання – історичної книги «Закарпаття: 1919–2009». Книга видана українською та угорською мовами завдяки співпраці кількох поколінь учених та є першою спробою примирення історіографії двох країн, науковці яких досі мали різні погляди на сторінки спільної історії.

Ч. Фединець, науковий співробітник Інституту національних досліджень Угорської академії наук (Будапешт), співкерівник редакційної

колегії озвучила рекомендації Ради Європи щодо вивчення історії у XXI ст., де йдеться про необхідність подолання упереджень між народами та їхнього примирення. За словами Ч. Фединець, книга витримана саме в такому дусі й у такій співпраці повинна продовжуватися.

Ю. Остапець, декан факультету суспільних наук Ужгородського національного університету (УжНУ), член редколегії, пояснив, що книга є спільним проектом двох установ – Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики УжНУ та Інституту етнонаціональних досліджень Угорської академії наук. Оригінальність видання полягає в тому, що тут охоплено історію Закарпаття до 2009 р. На одні й ті ж самі події висловлена точка зору як українських, так і угорських науковців. І знайдено певний компроміс. Кожен з розділів закінчується хронологією подій, що теж зроблено вперше.

Професор УжНУ, член редколегії Р. Офіцинський зауважив, що масштабний проект здійснили 26 авторів. Видано дві дзеркальні версії – українською та угорською мовами. За словами Р. Офіцинського, ініціатива видання належала угорській стороні в межах процесу історичного примирення через спільні наукові проекти (*Українсько-угорська історія Закарпаття // Срібна Земля (<http://sribnazemlja.narod.ru>). – 2011. – 11.03. – С. 3).*

***

У Національному університеті біоресурсів і природокористування (НУБІПУ) випускають фахівців 42 спеціальностей, 11 з яких викладаються іноземними мовами. Курс на органічне поєднання навчальної, дослідницької та впроваджувальної діяльності, який було взято 15 років тому за зразком провідних університетів світу, розкрив творчі сили викладачів та студентів цього ВНЗ і, можна сказати, привів до науково-інноваційного вибуху. Щороку тут реєструється близько 300 патентів на винаходи, а чотири науково-технічні розробки у сфері АПК відзначені державними преміями. У структурі університету діють 14 науково-дослідних інститутів, Українська лабораторія якості та безпеки сільгосппродукції, Український навчально-науковий інноваційний центр новітньої техніки і технологій в АПК та інші важливі ланки. І ось нещодавно до цих підрозділів долучився ще один — Міжнародний науковий парк, який займатиметься впровадженням таких аграрних проектів, як «Євросело» та ін. Як повідомив ректор НУБІП Д. Мельничук, на створення нової інноваційної установи миттєво відреагували міжнародні фінансові та наукові інституції. Євросоюз

виділяє на її проекти на безповоротній основі 7 млн євро, інвестиційні компанії – близько 2 млрд дол. Подальший розвиток інноваційно-наукової практики, удосконалення діяльності всіх ланок університету дасть змогу протягом двох-трьох наступних років добитися міжнародної сертифікації і, нарешті, потрапити до списку 500 провідних університетів світу, вважає ректор (*Федоренко О. Гречка як рушій прогресу // Сільські вісті* (<http://www.silskivisti.kiev.ua>). – 2011. – 11.03).

***

Вінницький національний технічний університет (ВНТУ) на міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади–2011» (м. Київ, 2–4 березня) отримав Диплом за високі показники в напрямі «Наукова діяльність і підготовка науково-педагогічних кадрів». За значні досягнення ВНТУ в розвитку й забезпеченні плідної діяльності наукових шкіл, запровадженні в навчальний процес досягнень сучасної науки, широкому залученню студентів до виконання наукових досліджень, їх досягнення в конкурсах наукових робіт та олімпіадах, утворенні в університеті гарних умов для молодих науковців щодо підготовки й захисту дисертацій, конкурсна комісія нагородила ВНТУ Дипломом – почесною відзнакою за високі показники в напрямі «Наукова діяльність і підготовка науково-педагогічних кадрів» (*Вінницький «політех» отримав Диплом на міжнародній виставці // ВИННИЦА.info* (<http://www.vinnitsa.info>). – 2011. – 15.03).

***

За ініціативою Посольства України в Литві відбулося підписання угоди про співпрацю між Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича (ЧНУ) та Вільнюським педагогічним університетом у сфері підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації, у здійсненні спільних наукових, навчальних, методичних і дослідницьких проєктів.

Делегація ЧНУ була прийнята в Міністерстві закордонних справ Литви, де відбулася розмова щодо налагодження співробітництва між науковими та освітянськими центрами України та Литви, щодо підготовки до спільного відзначення 390-ї річниці Хотинської битви. Зокрема, домовлено щодо участі литовських істориків і дослідників у міжнародній науковій конференції, яка відбудеться у вересні 2011 р. на базі Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (*Університети Чернівців і Вільнюса підписали угоду про співпрацю // Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 3.03).

Оцінки ефективності науки в Україні

У 2010 р. Національна академія наук України докладала значних зусиль для виконання головного статутного завдання – всебічного розвитку фундаментальних досліджень з природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Пріоритетна увага приділялася науковому забезпеченню модернізації різних галузей економіки та сфер суспільного життя держави.

Вченими академії отримано нові результати в багатьох сучасних розділах математики, інформатики, механіки, фізики, астрономії і радіоастрономії, наук про Землю, матеріалознавства, фізико-технічних проблем енергетики, хімії та біології, у галузі ядерних і радіаційних технологій. Установами суспільного і гуманітарного профілю досліджено проблеми підвищення ефективності структурних перетворень в економіці, її інтеграції у світовий економічний процес, подолання кризових явищ, формування громадянського суспільства, національно-культурного розвитку країни. Минулого року, за підсумками наукового пошуку, видано понад 650 монографій та опубліковано майже 26 тис. статей у фахових наукових журналах, з них 5 тис. у закордонних.

Набули подальшого розвитку програмно-цільові засади формування тематики та конкурсний відбір наукових і науково-технічних проектів, посилилась їх міждисциплінарна спрямованість. Дослідження виконувалися за 21 цільовою програмою. Отримані вагомі результати при реалізації відібраних за конкурсом науково-технічних проектів зі створення інформаційних, нано- та біо-технологій, нових матеріалів, методів їх з'єднання й опрацювання, розробок, перспективних для використання в машинобудуванні та приладобудуванні, паливно-енергетичному комплексі, у галузі раціонального використання природно-ресурсного потенціалу.

Досягнуто певних позитивних зрушень в інноваційній діяльності, розширилась участь установ НАН України у вирішенні загальнодержавних проблем. У 2010 р. Академія розпочала реалізацію нових державних цільових науково-технічних програм, що мають важливе значення для інноваційного розвитку держави. Виконано понад 4,5 тис. робіт за господарськими договорами з вітчизняними підприємствами та контрактами з іноземними замовниками, впроваджено близько 1700 наукових розробок, одержано 742 патенти на винаходи і корисні моделі, укладено 48 ліцензійних договорів і контрактів щодо використання винаходів і передачі «ноу-хау» *(Звіт про використання*

коштів Державного бюджету України Національною академією наук України у 2010 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 15.03).

***

Учасники чергового засідання президії НАН України заслухали та обговорили доповідь директора Українського мовно-інформаційного фонду НАН України члена-кореспондента НАН України В. Широкова «Лінгвістичні та системотехнічні засади академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах».

В обговоренні взяли участь академіки НАН України Б. Патон, заввідділу Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академік НАН України Г. Півторак, академік-секретар Відділення історії, філософії і права НАН України, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського академік НАН України О. Онищенко, завкафедри української мови Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова доктор філологічних наук Л. Мацько, радник президії НАН України академік НАН України Д. Гродзинський, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академік НАН України М. Жулинський, директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук П. Гриценко, директор Інституту археології НАН академік НАН України П. Толочко, радник президії НАН України академік НАН України І. Дзюба, віце-президент НАН України, директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В. Геєць, віце-президент НАН України академік НАН України А. Наумовець.

Президія НАН України наголосила, що великі тлумачні словники національних мов посідають особливе місце в науці, культурі та духовному житті кожного народу.

Академія в минулому теж створила таку фундаментальну працю – відомий усім тлумачний Словник української мови в 11 томах, відзначений у 1983 р. Державною премією СРСР з науки і техніки.

Однак протягом останніх 20 років у житті України сталися такі глибокі зміни, що цей словник уже істотно застарів, і створення нового словника стало суспільно необхідним.

Такий словник нового типу має бути реалізований у двох формах – паперовій та електронній, а також забезпечений інформаційно-

комп'ютерним інструментом, здатним оперативно реагувати на мовну динаміку і фіксувати зміни в мові, і, крім того, активно взаємодіяти з електронними текстами з метою їх семантичного аналізу, пошуку змісту тощо.

Фактично тільки академія має науковий потенціал, достатній для вирішення таких завдань. І, видавши перший том словника, успішно їх уже реалізує.

Відзначалося, що основну роботу тут здійснює Український мовно-інформаційний фонд на чолі з членом-кореспондентом НАН України В. Широковим. Але не можна применшувати роль інших мовознавчих інститутів й Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України, з якими фонд активно співпрацює.

Задля успішної реалізації цього проекту не тільки фонд, а й інші лінгвістичні інститути – мовознавства ім. О. О. Потебні та української мови – також мають включити до своїх наукових планів роботу над Словником української мови у 20 томах (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 16 березня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Непередбачуваний вплив техногенезу має нині настільки загрозливий характер, що є всі підстави говорити про наближення екологічних катастроф. Забруднення довкілля небезпечними речовинами, порушення теплового балансу планети, кліматичні аномалії, непоправні втрати флори і фауни, нестача продовольства, питної води, погіршення стану здоров'я людей становлять найпоширеніші передумови й ознаки цих катастроф. Усе це спонукає вчених глибоко й усебічно досліджувати проблеми біорізноманіття.

...Учені Національної академії наук України започаткували дослідження загальних і профільних проблем біорізноманіття ще від початку заснування академії, у подальшому залучивши до цієї роботи багатьох зарубіжних колег (як безпосередньо, так і в межах міжнародних програм і грантів – НАТО, ІНТАС, МАГАТЕ, ЮНЕСКО, ТАСІС тощо).

Дослідження українських науковців у галузі біорізноманіття були відкореговані після проведення ряду всесвітніх форумів і під впливом Картахенського протоколу. Набула чіткого окреслення ідея щільного зв'язку між біорізноманіттям і сталим розвитком.

Вітчизняні дослідження можна умовно поділити на дві групи – опрацювання загальних питань щодо біорізноманіття в цілому і

конкретне вивчення флори, фауни, грибів, вірусів тощо. У результаті їх проведення отримано багато важливих результатів, деякі найзначущі дані, отримані в установах біологічного профілю НАН України, узагальнено до Міжнародного року біорізноманіття.

Так, завдяки дослідженням загального характеру виокремлено нову галузь науки – середовищезнавство як наукову основу охорони середовища, керування еколого-соціально-економічними процесами; визначено загальні положення стратегії природокористування. Сформовано принципово нову поліфункціональну парадигму регульованого природоохоронного режиму як систему заходів, спрямованих на збереження сучасної біорізноманітності в умовах антропогенної дестабілізації екосистем, парадигму популяційно-індикаційного аналізу, принципи екологічно зваженого керування геосоціосистемними процесами. Опрацьовано систему знань про стратегію популяцій як сукупність пристосувань, рис, властивостей, які виявляються в реалізації генотипів особин у мінливих умовах біотичного, абіотичного, антропогенного середовища. З'ясовують фундаментальні механізми самовідновлення популяцій за ознаками: онтогенезу, репродуктивності; вікової, просторової структури, чисельності; щільності, життєвості; динаміки народжуваності і смертності; статевої структури, а також за оцінками стійкості, стабільності популяцій під дією природних і антропогенних чинників.

Розроблено ряд концепцій, а саме: 1) екологічного потенціалу наземних екосистем, біотичних потенціалів їх структурних компонентів, критеріїв оцінення рівнів їх реалізації в екосистемах сучасного біогеоценотичного покриття; 2) популяційного індикатора як сукупності детермінованих середовищем значень структурно-функціональних параметрів популяцій модельного виду, що відображають стан системи; 3) охорони біорізноманіття, формування заповідників, у т. ч. біосферних; 4) альтернативних метаболічних стратегій, які дають можливість біотичним компонентам екосистем виживати в жорсткій конкуренції між собою; 5) оцінювання структури й функціонування екосистем на основі законів термодинаміки; 6) вторинних екологічних наслідків Чорнобильської трагедії в зоні відчуження.

...Отже, учені НАН України провели величезну роботу з вивчення проблем біорізноманіття України й окремих регіонів світу як фундаментального спрямування, так і прикладного характеру. Зокрема, виявлено, описано, класифіковано тисячі видів біоти, з'ясовано механізми нормального функціонування флори і фауни, встановлено негативні для біоти впливи евтрофікації. У результаті створено потужний науко-

вий потенціал для розв'язання проблем біорізноманіття. На жаль, його практичне застосування через ряд об'єктивних і суб'єктивних чинників не найкраще. Тому набутий багаторічною працею вчених потенціал, так би мовити, матеріалізовано переважно в численних інформаційно насичених багатотомних виданнях (загальні, профільні монографії, збірники, статті, огляди, методичні рекомендації, підручники, довідники, атласи, карти, науково-популярні матеріали).

...Звісно, проблема біорізноманіття ще далека до повного розв'язання. Україні варто створити систему, аналогічну російській інформаційній системі «Біорізноманіття Росії». Не повною мірою розгорнуто дослідження з генетики популяцій, відновлення автохтонних станів іхтіофауни морських і континентальних водних екосистем, не доведено до оптимальних розмірів природно-заповідний фонд. Не створено програми збагачення біорізноманіття і генетичного ресурсу як запоруки сталого розвитку, не визначено кола культурних рослин, для яких необхідно опрацювати шляхи захисту й збагачення генофонду, зокрема це стосується кісточкових порід, роду бобових кормових трав тощо.

...Досягнення вчених НАН України у сфері дослідження проблем біорізноманіття, безумовно, слугують високій меті захисту рослинного й тваринного світу, збереження життя і надбань цивілізації на планеті (*Гродзинський Д., Дембновецький О., Левчук О., Пацюк Ф. Проблеми біорізноманіття на тлі глобальних процесів // Вісник НАН України. – 2010. – № 12. – С. 13–16, 23–24.*)

***

Как сообщил президент Национальной академии правовых наук (НАПрН) В. Таций, в 2010 г. более 70 ведущих специалистов различных вузов, членов НАПрН, вошли в состав семи рабочих групп, которые разрабатывали нормативные акты, направленные на реализацию социально-экономических и правовых реформ. Было разработано более 20 нормативно-правовых актов. В частности, впервые в стране разработали проект Инновационного кодекса Украины, проект закона «О центральных органах исполнительной власти», проект закона «О внесении изменений в Закон Украины “О Кабинете Министров Украины”», проект изменений к Закону «О местном самоуправлении», проект Кодекса поведения госслужащего и др. По словам В. Тация, в целом институты НАПрН принимали участие в разработке более 100 проектов законов и других нормативно-правовых актов по

собственной инициативе и по поручению органов государственной власти и местного самоуправления.

Как сообщил В. Тацкий, в этом году одним из главных направлений работы академии будет научно-консультативное сопровождение Конституционной ассамблеи, созданной Указом Президента Украины от 21 февраля. Он также сообщил, что в стране существует необходимость усовершенствования не только Конституции, но и других нормативно-правовых актов.

В свою очередь Председатель Верховной Рады Украины В. Литвин отметил, что академия значительно развилась в прошлом году как государственный институт и вышла за рамки своего регионального назначения (*Шаправский В. Академия правовых наук в Харькове переросла региональный уровень и успешно решает общенациональные проблемы // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 4.03*).

***

М. Безуглий, президент Національної академії аграрних наук України:

«...Протягом звітного періоду наукові установи академії проводили дослідження за 46 науково-технічними програмами. За результатами розгляду звітів з НТП на всіх рівнях, у тому числі на засідання вчених рад науково-методичних центрів, зборах відділень, науково-методологічній раді НААН, а також на засіданні президії академії підтверджено, що з усіх 46 НТП дослідження виконані в повному обсязі. Результати, які отримали наші вчені, визнані вагомими й такими, що мають важливе значення як для науки, так і для АПК.

...Вагомі досягнення наших селекціонерів унеможливили посягання зарубіжних компаній зробити Україну заручницею їх насіннєвої продукції, а це забезпечило не тільки продовольчу безпеку нашої держави, а й дало можливість виступити потужним і незалежним гравцем на світових ринках зерна та насіння олійних культур. Необхідно наголосити, що ці здобутки Україна одержала в той час, коли мінеральних добрив застосовується в чотири рази менше, ніж це було в 90-х роках і в шість разів менше від технологічних потреб. Уже не говоритиму тут про те, наскільки низькими є на сьогодні показники застосування органічних добрив. Назване є прямим підтвердженням того, що високий валовий збір зерна досягнуто в нашій країні за останні роки значною мірою завдяки здобуткам учених-селекціонерів.

...Загальна економічна оцінка діяльності НААН за 2006–2010 рр. демонструє істотний внесок аграрної науки в розвиток аграрного сектору України. Реалізація потенціалу інноваційних розробок вітчизняних учених лише за 2010 р. у галузях рослинництва і тваринництва забезпечила приріст виробництва валової продукції сільського господарства більш як на 12 млрд грн, що у структурі її вартості становить понад 8 %. Зокрема, від впровадження розробок у галузі рослинництва вартість зазначеного приросту становить 9,03 млрд грн, а тваринництва – 3,12 млрд грн.

Академія тісно співпрацювала з Міністерством аграрної політики та продовольства, результатом цієї співпраці стали понад 500 пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності АПК у 2006–2010 рр.

Завдяки спільній співпраці наукових установ з інститутами Національної академії наук України нашим ученим вдалося досягти успіхів на відповідних напрямках науки. Наприклад, акад. НААН В. Федоренко за наукові здобутки удостоєний премії НАНУ ім. І. І. Шмальгаузена, а акад. НААН О. Іващенко, працюючи спільно з колегами з НАН України, у минулому році став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки.

...Міжнародне співробітництво академії сприяло створенню, застосуванню та обміну знань за результатами наукової діяльності з профільними установами, організаціями і фірмами 67 країн. Це 547 спільних проектів загальною вартістю понад 3 млн євро, з яких 32 гранти за вартістю майже 1,5 млн євро» (*Доповідь академіка Національної академії аграрних наук України М. Д. Безуглого на загальних зборах НААН 15 березня 2011 р. // Національна академія аграрних наук України (<http://uaan.gov.ua>). – 2011. – 16.03.*)

Перспективні напрями наукових досліджень

Нобелівська премія вивела графен на перші шпальти не тільки наукових видань – він і його винахідники стали героями численних ЗМІ, Інтернету, що викликало неабиякий інтерес до нового матеріалу широкою непрофесійної аудиторії.

...В Україні більшість досліджень графену має теоретичний характер. Фізики-теоретики, включаючи авторів, не маючи змоги співпрацювати з вітчизняними експериментальними групами, змушені шукати

прямих контактів із зарубіжними експериментаторами, зокрема, беручи участь у спільних грантах. Це дає змогу швидко дізнаватися про результати нових досліджень і певною мірою компенсує вимушену відмову вітчизняних науковців (через фінансову скруту) від участі в зарубіжних міжнародних конференціях. Водночас включення українських фізиків-експериментаторів до світових досліджень графенів і споріднених сполук було б не тільки бажаним, а й необхідним. Багато експертів прогнозують, що початок ХХІ ст., ознаменований науковим поживаленням, яке породило відкриття графену, за багатьма ознаками демонструє започаткування нового етапу в розвитку фізики, а саме: народження вуглецевої електроніки, яка, напевно, має прийти на зміну кремнієвій зокрема і напівпровідниковій узагалі (*Гусинін В., Локтєв В., Шарапов С. Графен: неймовірне стало можливим // Вісник НАН України. – 2010. – № 12. – С. 58–59.*

***

Учасники чергового засідання президії НАН України заслухали та обговорили наукову доповідь члена-кореспондента НАН України В. Гутлянського «Квазіконформні відображення: сучасна теорія та її застосування».

Відзначалося, що отримані результати відповідають кращим світовим досягненням у цій галузі. Це підтверджено успішним співробітництвом учених Інституту прикладної математики і механіки НАН України з фахівцями Ізраїлю, Польщі та Фінляндії, виданням у відомих міжнародних видавництвах багатьох публікацій.

Було наголошено, що такі суто фундаментальні дослідження не обмежуються отриманням тільки теоретичних результатів. Автори наполегливо шукають шляхи реалізації своїх ідей на практиці. Створені варіаційні методи для розв'язання задач математичної фізики, пов'язаних з томографією, дослідженням теплових і магнітних полів у композитних матеріалах, задач нелінійної теорії пружності.

Зважаючи на важливість цих досліджень, дирекції інституту доцільно було б ужити заходів щодо їх закріплення і розвитку, підсилення цього напрямку кваліфікованими фахівцями, особливо молодими. Треба також звернути увагу на підготовку відповідних курсів для викладання цієї теорії на належному рівні у вищих навчальних закладах.

Також важливо, щоб було організовано співробітництво з установами, які займаються актуальними проблемами геофізики, вирішують завдання, пов'язані з неруйнуючим контролем матеріалів, моні-

торингом навколишнього середовища, оскільки отримані результати розв'язують задачі теорії провідності (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 28 лютого 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Потреба складних хімічних речовин, які застосовують у медицині, сільському господарстві, електронній промисловості, дедалі зростає. Нобелівська премія з хімії визнала роботи лауреатів з паладій-каталізованих реакцій крос-сполучення інструментом, який може ефективно допомагати задоволенню цієї потреби.

Розробки українських учених у галузі реакцій крос-сполучення. Українські вчені зробили гідний внесок у цю галузь органічної хімії. Зокрема, в Інституті органічної хімії (ІОХ) НАН України під керівництвом проф. О. Пінчука впродовж багатьох років досліджують синтез нових фосфінових лігандів. У співпраці з французькими вченими отримано фосфінові каталізatori на основі фероцену, які показали високу ефективність у реакціях крос-сполучення.

...Дослідники Київського національного університету імені Тараса Шевченка проф. І. Комаров, аспірант В. Біленко спільно з німецькими колегами з Інституту дослідження каталізу (м. Росток, ФРН) розробили моно- і дифосфінові ліганди для реакцій крос-сполучення й інших процесів за участю комплексів перехідних металів. Один з таких лігандів (названий RocKuPhos на честь міст Росток і Києва) запатентований компанією Degussa і представлений у каталозі компанії Strem Chemicals.

...Професор С. Мітченко (Інститут фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України) у співавторстві з акад. РАН І. Білецькою знайшов елегантну реакцію каталітичного C-C сполучення.

...Відтак можна сказати, що українські вчені йдуть у ногу зі світовою науковою спільнотою, активно проводять хімічні дослідження в актуальних, затребуваних часом напрямках (*Костюк О. Паладієвий каталізатор // Вісник НАН України. – 2010. – № 12. – С. 64–65*).

Проблеми стратегії розвитку України

На черговому засіданні президії НАН України члени президії НАН України та запрошені заслухали доповідь віце-президента НАН України, голови Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України академіка НАН України В. Гейця «Про проект Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року».

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б. Патон, заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор політичних наук В. Горбатенко, академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України академік НАН України Е. Лібанова, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України академік НАН України Г. Скрипник, академік-секретар Відділення історії, філософії і права НАН України, генеральний директор Національної бібліотеки України імуни В. І. Вернадського академік НАН України О. Онищенко, член Президії НАН України академік НАН України В. Кремень, академік-секретар Відділення хімії НАН України, директор Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського НАН України академік НАН України В. Гончарук.

Президія НАН України зауважила, що впродовж останніх років спостерігається активізація зусиль Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України у виробленні прогнозів та розробці концептуальних документів щодо виведення країни на шляхи динамічного поступального розвитку.

Винесений на розгляд президії НАН України проект Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. є вже третім ґрунтовним документом (перші два – національні доповіді), який академія передає вищим органам державної влади.

Зазначений проект розроблено на виконання Закону України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 р.» та відповідного доручення Кабінету Міністрів України. Він є комплексним документом, в якому представлено новітні підходи академічної соціогуманітаристики до вирішення найактуальніших проблем гуманітарного розвитку країни, удосконалення державної гуманітарної політики, а також конкретні напрями виходу України на шляхи зростання в нових якісних характеристиках, що визначатимуть цивілізаційний поступ ХХІ ст.

Цей документ дає відповіді на виклики, що постали перед українським суспільством і над подоланням яких доведеться працювати впродовж наступних років. Ці виклики мають не лише національний, але й глобальний вимір. Тому, як відзначалось, треба привітати прагнення розробників проекту Концепції проаналізувати проблеми гуманітарної сфери України, виходячи зі світових тенденцій гуманітарного розвитку, окреслених Організацією Об'єднаних Націй у документі «Цілі розвитку тисячоліття».

Отже, академія і насамперед Секція суспільних і гуманітарних наук НАН України має продовжити наполегливу працю щодо надання дієвого концептуально-прогностичного та науково-інформаційного супроводу реалізації державної гуманітарної політики.

Досвід показує, що в Україні лише зусиллями академічної науки можуть створюватися прогностичні і програмні документи, які найбільш глибоко і неупереджено розкривають загальну картину та головні завдання, що стоять перед державою.

Президія НАН України схвалила проект Концепції гуманітарного розвитку України та рекомендувала його винесення на розгляд Кабінету Міністрів України (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 30 березня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Розвиток партнерських відносин між державою та міжнародними організаціями. Передбачається посилення взаємодії держави з міжнародними організаціями з метою підвищення ефективності використання фінансової, технічної та консультативної допомоги шляхом:

1. Залучення позик МФО на підтримку державного бюджету лише після оцінки бюджетних можливостей держави й використання всіх внутрішніх джерел фінансування видатків бюджету і боргових зобов'язань уряду.

2. Підвищення ефективності кредитних програм МФО на основі:

– посилення відповідальності міжнародних організацій за результати впровадження проектів і перекладення частини непродуктивних витрат, понесених під час реалізації невдалих проектів на їх власні бюджети;

– забезпечення наступності в проектах МФО, тобто подальшого використання створених організаційно-фінансових механізмів без участі кредиторів;

- забезпечення належного обґрунтування ініціювання та планування проектів;
- запобігання формуванню ризикової та диспропорційної структури проектного портфелю МБРР в Україні;
- спрощення процедур МФО щодо набуття чинності угод про позики та внесення змін до них;
- встановлення відповідальності українських виконавців та бенефіціарів за несвоєчасне й неякісне впровадження проектів.

3. Сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України на основі:

- адаптації законодавства України до законодавства ЄС, зокрема у сфері прикордонного, митного та інших видів контролю, що застосовуються державою під час переміщення товарів; у сфері цивільної авіації;
- гармонізації національного законодавства в санітарній та фітосанітарній сфері з нормами та принципами угод СОТ, нормами *acquis communautaire*; адаптації процедури оцінки впливу на навколишнє середовище до вимог ЄС;
- упровадження принципів Європейської хартії малих підприємств; реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема в частині створення зони вільної торгівлі;
- виконання Плану дій щодо вільного переміщення промислової продукції в рамках приєднання України до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА);
- імплементації положень «Порядку денного асоціації Україна – ЄС»;
- підтримки здійснення координації державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції; розвитку можливостей України у сфері повітряних перевезень шляхом участі в операціях і місіях ЄС і НАТО; розвитку науки в рамках наукових програм ЄС і НАТО;
- забезпечення належного рівня поінформованості громадськості з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, створення умов для свідомого самовизначення громадян щодо приєднання до ЄС і НАТО;
- інтеграції державних телерадіокомпаній до європейських комунікаційних мереж; підтримки транскордонного співробітництва та культурних зв'язків; розроблення та впровадження активної цільової маркетингової стратегії формування позитивного інвестиційного іміджу України за кордоном; реформування публічної адміністрації з метою інтеграції України до європейського адміністративного простору

(Модернізація державного управління економікою // Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – С. 169–170).

***

**В. Горбулін, академік НАН України, доктор технічних наук,
В. Шеховцов, доктор технічних наук:**

«У більшості країн Центрально-Східної Європи та країнах СНД одним з основних напрямів трансформації оборонної промисловості було обрано зміну форми власності підприємств з державної на державно-приватну (чи приватну). Державна форма власності підприємств ОПК унаслідок переходу цих країн від планової економіки до ринкової та нестачі бюджетних коштів негативно впливала на оборонні виробництва, позбавляла їх можливості використання ринкових інструментів розвитку та створювала перешкоди в міжнародному співробітництві у сфері спільного створення озброєнь і військової техніки (ОВТ). <...>.

З урахуванням наведеного можна сформулювати такі висновки та пропозиції:

– в умовах завершення переходу України від планової економіки до ринкової, а також з огляду на прогностичні показники розвитку економіки країни в осяжній перспективі альтернатива щодо зміни форми власності оборонних підприємств з державної на державно-приватну (чи приватну) навряд чи існує; приватна форма власності надає підприємствам можливість використовувати ринкові інструменти розвитку, покращує умови для залучення іноземних інвестицій та сприяє розширенню військово-технічного співробітництва у сфері спільного створення озброєнь з провідними іноземними компаніями;

– незважаючи на масштабні зміни форми власності оборонних підприємств у країнах Вишеградської групи та Росії, ефект від діяльності приватизованих підприємств різний; на сьогодні ці підприємства можна поділити на дві умовні групи: першу, меншу, в якій підприємства успішно створюють озброєння і військову техніку та продукцію подвійного призначення, з використанням ринкових інструментів розвитку; другу, значно більшу, у якій поступово зменшуються обсяги виробництва оборонної продукції з нарощуванням обсягів випуску цивільної продукції, або, унаслідок фінансової слабкості акціонерів, підприємства перебувають в скрутному становищі (чи на межі банкрутства);

– успіх у роботі оборонних підприємств із приватною формою власності значною мірою залежить від узгодженого військово-політичного рішення в державі щодо ринкової трансформації і підтримки ОПК, рівня обґрунтованості бізнес-проектів їх діяльності, стабільності економіки в цілому, спроможності держави з надання бюджетних дотацій приватизованим підприємствам на першому етапі їх функціонування, створення сприятливих умов щодо залучення іноземного капіталу в оборонні виробництва, напрацювань у сфері ВТС щодо спільного створення ОВТ з іноземними компаніями; важливе значення на початковому етапі матиме відповідна трансформація системи керування оборонною промисловістю;

– основними завданнями державних органів при зміні форми власності оборонних підприємств мають стати створення умов для передприватизаційної підготовки підприємств, визначення оптимального співвідношення державної та приватної власності акціонерних товариств, поєднання ринкових механізмів з державним регулюванням, виходячи з досягнень максимально можливої прибутковості їх діяльності; аналіз показників бізнес-проектів претендентів на власність акціонерних товариств; участь у розробленні й проведенні процедур корпоратизації, акціонування і приватизації підприємств та забезпечення державного контролю за цими процесами;

– проведення зміни форми власності підприємств ОПК потребує своєчасного розроблення та впровадження реєстру оборонних підприємств, який має містити систематизовані дані про складові державної власності кожного з них; єдиної системи аналізу і контролю державного майна та правил і процедур його оновлення, а також системи, що забезпечуватиме в реальному режимі часу отримання, облік, збереження, оброблення та надання даних про операції з державним майном підприємств;

– найважливішими складовими процесу зміни форми власності є корпоратизація, акціонування та власне приватизація підприємств ОПК. Механізм реалізації цих складових доцільно визначити в Законі «Корпоратизація, акціонування та приватизація у сфері ОПК». Особливу увагу при цьому необхідно приділити вимогам щодо оцінювання балансової і ринкової вартості підприємств та професіональному складу спеціальної комісії, яка проводитиме корпоратизацію;

– під час проведення державного контролю за процесами зміни форм власності підприємств ОПК особлива увага має бути приділена проведенню конкурсу щодо вибору незалежних фінансових консуль-

тантів та оцінювачів державного майна, їхнім діям під час виконання процедур корпоратизації, акціонування та приватизації; вибору параметрів, що визначатимуть державне рішення щодо приватизації; аналізу показників бізнес-проектів потенційних покупців, насамперед щодо ресурсних можливостей реалізації ними зобов'язань зі збереження і розвитку виробничого потенціалу для випуску оборонної продукції, а також об'єктивності відомостей про потенційних покупців;

– для контролю за діяльністю органів влади, які відповідатимуть за приватизацію державного майна, доцільно надати всебічний прогноз можливих наслідків приватизації стратегічних підприємств ОПК та залучити до контролю, насамперед на етапах оцінювання балансової і ринкової вартості підприємств, Рахункову палату Верховної Ради України та спеціальні органи» (*Горбулін В., Шеховцов В. Проблемні питання державного регулювання в процесі зміни форми власності підприємств ОПК // Наука і оборона. – 2010. – № 4. – С. 10, 14–15.*)

***

О. Кендзера, заступник директора Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України:

«Японія розташована в зоні Тихоокеанського сейсмоактивного поясу, тоді як південна частина України лежить на окраїні потужного поясу сейсмічної активності. Їх динаміка формується по-різному, і тому безпосереднього впливу японські землетруси на наші не мають. Але якщо там бувають такі сильні землетруси, то це може статися і в будь-якому іншому місці планети.

...На території України на сьогодні налічується 38 сеймостанцій. Це, маю зазначити, дуже мало. Для порівняння: у маленькій за площею Швейцарії їх понад 200. Найбільше сейсмічних станцій у Карпатському регіоні та в Криму. На жаль, їх зовсім немає на сході країни, де розміщено багато техногенно й екологічно небезпечних об'єктів.

Землетруси на території України були завжди, фіксуються тепер і, безперечно, виникатимуть у майбутньому.

...Для Рівненської, Хмельницької та Південно-Української АЕС свого часу було проведено дослідження рівня сейсмічної безпеки. На превеликий жаль, немає інформації про те, наскільки сейсмостійка Запорізька АЕС. Щоб правильно визначити, наскільки вона сейсмічно вразлива, треба знати рівень сейсмічної безпеки. А його можна отримати лише на основі спостережень. На жаль, сеймостанцій, як я вже сказав, у цьому регіоні немає взагалі. До того ж там ґрунти

різної категорії, є ослаблені, а це означає, що наслідки коливань, викликані однією й тією самою причиною, для таких ґрунтів можуть бути набагато гіршими. Геодинамічна ситуація на території України змінюється, і тому проблема побудови біля АЕС станцій для сейсмічних спостережень набуває особливої гостроти.

Для сейсмостійкого проектування та розробки антисейсмічних заходів необхідно знати кількісні параметри реальної сейсмічної небезпеки, мати дані про сейсмічну уразливість споруд. Адже не землетрус сам по собі, як природне явище, спричинює жакливі руйнування і людські втрати, – до таких наслідків призводять техногенні та антропогенні чинники. Тому потрібно створювати систему захисту від землетрусів, об'єктивні дані для якої дають сейсмічні спостереження. Для одержання таких спостережень необхідно збільшити кількість сейсмічних станцій, переоснастивши їх сучасною апаратурою. Тільки таким чином можна буде зменшити сейсмічні ризики для України (*Кендзер О. У зоні сейсмічного ризику / Бесіду вела Л. Суржик // Дзеркало тижня. Україна (<http://www.dt.ua>). – 2011. – 19–25.03*).

***

В. Василенко, заступитель директора по научной работе Института экономико-правовых исследований НАН Украины, доктор экономических наук:

«...В 2001 г. Президент утвердил Концепцию государственной региональной политики, в которой сделана попытка как-то систематизировать разрозненные меры по развитию территорий. Но это был скорее протокол о намерениях без какой-либо конкретизации. В 2005 г. Верховная Рада инициировала принятие Закона Украины “О стимулировании развития регионов”, в котором определены правовые, экономические и организационные основы реализации государственной политики по преодолению депрессивности территорий, и в 2006 г. Кабмин утвердил Государственную стратегию регионального развития до 2015 г.

...Принятые документы не повлекли за собой никаких организационных мер. В результате регионами-донорами так и остаются на протяжении последних десяти лет Днепропетровская, Донецкая, Запорожская, Полтавская и Харьковская области.

...Регионы-доноры, поскольку из них выкачивают средства, становятся слабее и имеют меньше перспектив для собственного развития<...>. Но регионы Украины в немалой степени отличаются друг от

друга по многуокладности. Сокращается численность населения, особенно сельского, а это влияет на изменение поселенческого каркаса страны. Как следствие возникает недостаток материальных, человеческих, финансовых ресурсов даже для простого воспроизводства, становится неэффективной схема транспортных коммуникаций. Все это ведет к торможению в развитии, а органы местного самоуправления превращаются в заложников складывающихся обстоятельств: с одной стороны, они наделены правом реально влиять на происходящие на территории процессы, а с другой – без наличия финансовых ресурсов это право превращается в обычную декларацию.

...Прежде всего, необходимо выявить возможные точки наиболее эффективного государственного вмешательства в развитие территорий, построить прочный каркас базового расселения, с выделением в нем наиболее реальных и перспективных “точек роста” на каждой территории, которые стали бы локомотивом их развития. Это возможно за счет выявления и сохранения всех “очагов” эффективной деятельности, которые еще существуют, несмотря на неблагоприятные обстоятельства. А также – за счет определения мест, которые имеют важное значение для сохранения экономической безопасности страны, и за счет переложения на малые и средние города роли дополнительных узлов каркаса расселения. При этом целесообразно ставить вопрос о смещении акцентов в экономическом и социальном развитии территорий из плоскости достигнутых показателей, то есть учитывать интересы находящихся рядом территориальных образований. Речь идет о пространственном развитии, идея которого уже достаточно прочно укрепилась и развивается в других странах.

...Под пространственным развитием надо понимать такой подход к решению государственных, региональных и местных задач, при котором основной упор делается на системное и структурное представление о целостности объекта (страны, региона, поселения), исходя из новых данных о наличии населенных пунктов, позволяющих рассматривать “точки роста” как локомотив развития отдельных территорий. Пространственный подход к пониманию экономического развития позволяет выйти на решение выявленных проблем в масштабах конкретной территории.

...Нужна внятная и четко сформулированная государственная политика пространственного развития регионов, должна быть обеспечена синхронизация усилий всех участников общественных отношений, включая органы самоорганизации населения, субъекты предпринимательской деятельности, направленная на сдерживание уменьшения населения на отдельных территориях, на активизацию

предпринимательской деятельности, на сохранение и улучшение окружающей среды. Государственная власть при этом должна преодолеть ограниченность накопленного опыта территориального развития и выйти на конструктивное рассмотрение проблемы пространственного развития от отдельного населенного пункта до всего государства в целом.

Речь должна идти о том, чтобы вместо единого государственного планирования, опыт которого сохраняется у нас по сей день, использовать несколько так называемых горизонтов планирования – от крупных корпораций, сетевых структур, общественных организаций, местных органов самоуправления до региональных органов управления с переходом к государственному масштабам.

...Руководители как государственного, так и местного уровня все чаще задумываются над тем, как наиболее эффективно решать вопросы развития территорий, поскольку готовых универсальных механизмов для этого не существует. В Верховную Раду в последнее время поступило несколько законопроектов, в которых закреплены правовые, экономические и организационные основы формирования целостной системы государственного стратегического развития страны. К сожалению, их основу по-прежнему составляет стратегическое планирование лишь на государственном уровне, и это несколько затормаживает разработку механизма планирования на нижележащих уровнях» *(Василенко В. Как можно обустроить регионы / Беседу вел Ю. Сагань // Донецкий край (http://www.donkr.dn.ua). – 2011. – 13.03).*

***

В. Запорожан, академик АМН Украины:

«Реформа здравоохранения, о которой было так много дискуссий и споров в продолжение более чем полутора десятка лет, похоже, становится реальностью. Нас ожидают серьезные изменения в связи с принятием в ближайшее время Законов “Об основах законодательства в здравоохранении” и “О лечебно-профилактических заведениях и медицинском обслуживании населения”. В основе реформы значительное повышение качества медицинского обслуживания на всех этапах – от предоставления первичной медико-санитарной помощи до высокоспециализированной. Предстоит реформирование как организационной структуры отрасли, так и социальной сферы и вопросов финансирования.

Бесспорным является тот факт, что фундаментом реформы должна стать медицинская наука. Именно ученым предстоит разработать стратегию реформирования отрасли, исходя из новейших научных

достижений в области медицины и биологии, предложить практическому здравоохранению научно обоснованные методы борьбы с наиболее распространенными заболеваниями, учитывая в том числе международный опыт.

В этой связи уместно вспомнить совместное заявление академий наук государств “большой восьмерки” и стран с быстрорастущей экономикой, в котором определена глобальная стратегия развития медицинской науки и здравоохранения. В нем высказана общая позиция относительно роли фундаментальных и прикладных научных исследований в преодолении вызовов здравоохранения XXI ст.

Важнейшими целями столетия признаны снижение уровня младенческой смертности, улучшение репродуктивного здоровья, противодействие распространению ВИЧ и других инфекций, а также объединение усилий в предупреждении и лечении заболеваний сердца, онкологии, сахарного диабета, неврологических и психиатрических заболеваний. Подчеркивается необходимость соответствия фундаментальных и прикладных исследований принципам доказательной и профилактической медицины.

Перечисленные цели, безусловно, актуальны для нашей страны и учитываются в работе как научно-исследовательских институтов, так и университетской науки, однако нуждаются в определенном уточнении и детализации с учетом особенностей взаимодействия фундаментальной науки и здравоохранения в современной Украине. И здесь лидером должна стать Национальная академия медицинских наук Украины.

...И перед государством, и перед учеными по-прежнему стоит задача, которая заключается в том, чтобы сконцентрировать научно-технический потенциал и ресурсы на приоритетных направлениях медицинской науки. Я убежден, что наука должна быть головой, а не хвостом в реформировании здравоохранения.

Важнейшим условием повышения эффективности фундаментальной и прикладной науки является интеграция в международное разделение научно-исследовательского труда. Международной работе уделяется значительное внимание и в структурных подразделениях НАМН Украины, и в медицинских вузах страны. Однако, учитывая сегодняшнее состояние медицинской науки, следует больше внимания уделять привлечению средств международных грантов, программ и проектов правительственных и неправительственных организаций, фирм, компаний и предприятий.

...В качестве приоритетной можно рассматривать и задачу установления прямых связей Национальной академии медицинских наук с зарубежными академиями наук – в первую очередь с академиями наук государств “большой восьмерки” и стран с быстроразвивающейся экономикой, а также вхождение в иные авторитетные научные организации, объединения и ассоциации. Укрепление этих связей будет способствовать повышению эффективности фундаментальной и прикладной науки, а интегративным индикатором достигнутого результата станет индекс международного цитирования ученых нашей страны» (*Запорожан В. Наука должна быть головой, а не хвостом в реформировании здравоохранения // Зеркало недели. Украина (<http://www.zn.ua>). – 2011. – 26.02.–4.03*).

***

Україна має скористатись своїми досягненнями в галузі авіабудування, зважаючи на сприятливу кон'юнктуру ринку. Про це заявила голова Комітету Верховної Ради України з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва, народний депутат Н. Королевська під час виїзного засідання в Запоріжжі.

Вона зазначила, що, за експертними оцінками, світовий ринок авіабудування до 2026 р. зросте до 3 трлн дол. США, а ринок СНД – до понад 70 млрд дол. Зважаючи на це, авіапром має стати базовою галуззю для забезпечення подальшого підйому вітчизняної економіки, а 2011-й – роком його відродження й пріоритетного розвитку. Держпрограма розвитку галузі до 2010 р. закінчилась і виконана лише на 30 %, водночас це дало змогу подолати ризики кризового періоду. Наразі треба приймати нову держпрограму до 2020 р., а також визначити стратегію розвитку літакобудування, авіадвигунобудування та вертольотобудування в Україні, переконані фахівці.

Насамперед ідеться про освоєння зовнішніх і внутрішніх ринків на засадах кооперації, зокрема з російськими партнерами, за умови належного забезпечення інтересів України – збереження вітчизняного бренда, інтелектуального та технологічного потенціалу (*Зворигіна Н. Наших авіадвигунів чекають за кордоном // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 24.03*).

Наука і влада

Під час державного візиту до Республіки Сінгапур Президент України В. Янукович зустрівся з президентом Республіки Сінгапур С. Р. Натаном, провів переговори з прем'єр-міністром Республіки Сінгапур Лі Сьєн Лунгом і старшим міністром Го Чок Тонгом.

Лідери України і Республіки Сінгапур обговорили й дійшли згоди щодо окремих сфер співпраці. Зокрема, була висловлена зацікавленість у подальшому розвитку взаємодії в галузі освіти, досліджень, науки і технологій. Домовлено вивчити можливості здійснення академічних обмінів між Україною і Республікою Сінгапур на всіх рівнях (*Спільна заява України і Республіки Сінгапур щодо державного візиту Його Високоповажності Президента України Віктора Януковича до Республіки Сінгапур, 27–29 березня 2011 р. // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 28.03*).

***

Президент України В. Янукович взяв участь у відкритті українсько-в'єтнамського бізнес-форуму, на якому виступив із промовою. Зокрема, глава держави зазначив, що технологічна й виробнича база України, величезний досвід діяльності в різних економічних сферах, висока кваліфікація українських фахівців можуть і надалі активно використовуватися в рамках розвитку співробітництва між Україною і В'єтнамом.

З огляду на потенційні можливості й потреби обох країн, на думку В. Януковича, пріоритетом у двосторонніх відносинах повинна стати реалізація спільних проектів у промисловій сфері (авіабудування, суднобудування, промислове машинобудування, хімічна й видобувна промисловість).

Перспективи існують також у галузі енергетики (включаючи альтернативну та ядерну енергетику), у науково-технічній і військово-технічній сферах тощо.

За словами Президента України, важливим інструментом розвитку двосторонніх відносин у сферах економіки, фінансів, інвестицій, науки і техніки є українсько-в'єтнамська Міжурядова комісія з питань торгово-економічного і науково-технічного співробітництва (*В. Янукович: Для України В'єтнам був і залишається важливим партнером у Південно-Східній Азії // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 26.03*).

***

Президент України В. Янукович 10 березня підписав указ, який зберігає за Науково-дослідним інститутом українознавства і всесвітньої історії статус національного інституту.

«Підтримати пропозицію Кабінету Міністрів України відносно збереження статусу національного за Науково-дослідним інститутом українознавства і всесвітньої історії, який утворюється у зв'язку з реорганізацією Національного науково-дослідного інституту українознавства», – ідеться в документі (**Янукович схвалив створення Національного науково-дослідного інституту українознавства і всесвітньої історії // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 11.03).**

***

На нараді в Адміністрації Президента України були окреслені пріоритети українсько-російського співробітництва на 2011 р.

У рамках підготовки засідання Українсько-російської міждержавної комісії (УРМК) під головуванням президентів України та Росії секретар української частини комісії С. Львовчкін провів нараду щодо актуального стану українсько-російських відносин та основних завдань двосторонньої співпраці на 2011 р.

За дорученням Президента України було здійснено комплексний аналіз двостороннього співробітництва в політичній, економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах і окреслені пріоритети взаємодії на поточний рік.

С. Львовчкін наголосив на необхідності проведення системної та результативної роботи з належної підготовки чергового п'ятого засідання УРМК (**На нараді в Адміністрації Президента України були окреслені пріоритети українсько-російського співробітництва на 2011 р. // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 1.03).**

***

17–18 березня відбулася поїздка урядової делегації України до Європейського центру ядерних досліджень, де була підписана спільна декларація Кабінету Міністрів України та ЦЕРН стосовно науково-технічного співробітництва, а також меморандум про наміри стосовно можливої української заявки на набуття статусу держави – асоційованого члена ЦЕРН. Голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семино-

женко відвідав Швейцарію, де з генеральним директором ЦЕРН, проф. Р. Хойером підписав спільну декларацію Кабінету Міністрів України та Європейського центру ядерних досліджень (ЦЕРН) стосовно науково-технічного співробітництва і взяв участь у переговорах щодо набуття Україною статусу держави – асоційованого члена ЦЕРН.

ЦЕРН є провідною європейською міжурядовою організацією з вивчення фізики високих енергій. Він володіє найбільшою лабораторією з дослідження елементарних часток. ЦЕРН став одним із центрів розвитку нової комп'ютерної мережевої технології грід, яка здатна зберігати та оперативно опрацьовувати великі обсяги даних, що з'являються після запуску Великого адронного коллайдера. Наразі членами ЦЕРН є 20 держав, спостерігачами – вісім. Україна має унікальний шанс стати єдиною державою – асоційованим членом ЦЕРН.

Підписання спільної декларації сприятиме розвитку вітчизняного сектору високотехнологічної продукції, підготовці молодих учених у галузі теоретичної та прикладної фізики, здійсненню комплексного розвитку грід-технологій в Україні. Крім того, декларація дасть змогу розширити можливості використання українськими науковцями науково-технологічних потужностей європейських держав та застосувати цей досвід в Україні.

Українські науковці з Наукового центру Харківського фізико-технічного інституту (ХФТІ), Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова (ІТФ) НАН України брали участь у кількох проектах для Великого адронного коллайдера – ALICE, CMS, WLCG, LHCb. Саме в Україні винайдено технології, завдяки яким виготовлені три унікальні детектори для коллайдеру. Для одного з детекторів українські вчені створили мікрокабелі, які можуть працювати в умовах високих радіаційних навантажень.

На основі теорій українських учених було проведено чимало експериментальних досліджень на різних прискорювачах ЦЕРН, серед них – пошуки суперсиметричних партнерів звичайних часток, вивчення дифракційного розсіювання, пошуки кварк-глюонної плазми на прискорювачі SPS шляхом сканування вимірів по енергії.

Плідна співпраця між ЦЕРН та Україною значною мірою стала можливою завдяки обчислювальним можливостям сегмента грід, задіяному в ІТФ за підтримки Державної програми розвитку інформаційних та обчислювальних технологій. Представники ЦЕРН високо оцінюють рівень кваліфікації та роботу українських ІТ-спеціалістів.

В. Семиноженко відзначив, що в сучасному світі основою лідерства будь-якої держави є великі проекти в галузі високих технологій.

Проте Україна, як і багато інших країн, не має достатньо ресурсів для самостійної реалізації подібних проектів. У цьому сенсі присутність України в ЦЕРН є найбільш ефективним способом долучення до передової світової науки. Завдяки цій співпраці Україна братиме участь у розробці найсучасніших технологічних рішень і, більше того, у їх подальшому трансфері.

Він також зазначив, що дослідження, які проводяться в ЦЕРН, мають не тільки теоретичне значення, а й великі перспективи прикладного застосування. Насамперед ідеться про ядерно-резонансну надточну діагностику, протонну терапію в онкології та інші інноваційні рішення для медицини (*Україна має унікальний шанс стати єдиною державою – асоційованим членом ЦЕРН // Урядовий портал (<http://www.kmi.gov.ua>). – 2011. – 21.03; В. Семиноженко: Набуття Україною асоційованого членства в ЦЕРН – це дуже серйозний прорив до Європи // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dkni.gov.ua>). – 2011. – 23.03; Перед нашими вченими відчиняють двері // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 25.03*).

***

Набрала чинності Угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації «Про заходи щодо охорони технологій у зв'язку зі співробітництвом у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях і в створенні та експлуатації ракетно-космічної та ракетної техніки».

Президент Російської Федерації Д. Медведєв підписав Федеральний закон «Про ратифікацію Угоди між Урядом Російської Федерації і Кабінетом Міністрів України про заходи з охорони технологій у зв'язку зі співробітництвом у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях і в створенні та експлуатації ракетно-космічної та ракетної техніки».

Федеральним законом, прийнятим Державною думою 25 лютого 2011 р. і схваленим Радою Федерації 2 березня 2011 р., ратифіковано угоду між урядом Російської Федерації і Кабінетом Міністрів України, підписану керівниками космічних агентств Росії та України в Москві 11 червня 2009 р.

Метою угоди є створення необхідних умов для подальшого розвитку коопераційних зв'язків з Україною в галузі ракетно-космічної промисловості відповідно до вимог забезпечення правового та фізичного

захисту контрольованих виробів, які підлягають вивезенню (експорту), і охорони технологій, які до них належать, на території держави, що імпортує.

Українська сторона ратифікувала цю угоду в грудні 2009 р., про що МЗС України офіційно поінформував російську сторону. 21 березня українська сторона отримала від МЗС Росії офіційну ноту, в якій повідомляється, що російська сторона федеральним законом Російської Федерації ратифікувала Угоду між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації «Про заходи щодо охорони технологій у зв'язку зі співробітництвом в області дослідження та використання космічного простору в мирних цілях і в створенні та експлуатації ракетно-космічної та ракетної техніки» (*Президентом Російської Федерації підписано закон про ратифікацію угоди між Росією і Україною про охорону космічних технологій // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 9.03; Набрала чинності Угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації «Про заходи щодо охорони технологій у зв'язку зі співробітництвом у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях і в створенні та експлуатації ракетно-космічної та ракетної техніки» // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 28.03*).

***

Прем'єр-міністр України М. Азаров 14–16 березня здійснив офіційний візит до Ізраїлю та провів зустріч в Єрусалимі з прем'єр-міністром Держави Ізраїль Б. Нетаньягу. Глави двох урядів здійснили обмін думками із широкого кола питань українсько-ізраїльських відносин щодо торгівлі та економічних зв'язків, а також актуальних міжнародних та регіональних проблем.

Сторони висловили задоволення у зв'язку з високою динамікою розвитку двосторонніх відносин та діалогу на високому рівні між двома країнами. Глави урядів України та Ізраїлю підтвердили прагнення підтримувати активний політичний діалог та двосторонню співпрацю в торговельно-економічній, інвестиційній, науково-технічній, культурно-гуманітарній сферах та заохочувати контакти між представниками ділових кіл.

У контексті відзначення 25-ї річниці аварії на ЧАЕС прем'єр-міністри відзначили важливість здійснення міжнародних проєктів щодо безпечного використання атомної енергії.

Сторони висловили готовність сприяти поширенню українсько-єврейської спадщини шляхом збереження історичних місць, проведення академічних досліджень та заходів з ушанування пам'яті *(Спільна заява Прем'єр-міністра України Миколи Азарова і глави уряду Держави Ізраїль Бін'яміна Нетаньягу // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 17.03).*

***

Україна і Люксембург активізують двостороннє співробітництво. Про це заявив Прем'єр-міністр України М. Азаров під час зустрічі з головою палати депутатів Великого Герцогства Люксембург Л. Мозарем. Зокрема, Україна і Люксембург інтенсифікують культурний і науковий обмін *(Україна і Люксембург активізують двостороннє співробітництво // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 2.03).*

***

Уряд ставить завдання приблизно за п'ять років значно збільшити обсяги виробництва продукції сільського господарства. Це завдання в першу чергу для аграрної науки. Про це Прем'єр-міністр України М. Азаров заявив 2 березня на засіданні Кабінету Міністрів.

За його словами, це завдання можна виконати лише за допомогою передових агротехнологій, пристосованих до змін клімату, з допомогою нових сортів рослин, стійких до різких змін погодних умов, а також за допомогою підвищення родючості земель, генетичного поліпшення м'ясо-молочного поголів'я, інтенсивних технологій тощо *(Збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції – завдання, насамперед, для аграрної науки // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 2.03).*

***

22 березня голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко зустрівся з міністром освіти і науки РФ А. Фурсенком.

23 березня під час брифінгу в Кабінеті Міністрів України В. Семиноженко наголосив, що в програмі реформ дедалі більшого значення набуває міжнародне співробітництво загалом і українсько-російське – зокрема. Він розповів, що під час зустрічі йшлося про проведення чергового засідання підкомісії з науково-технічного співробіт-

ництва Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-російської міждержавної комісії.

«Наразі Україна і Росія започатковує інший, більш сучасний підхід до науково-технічного співробітництва. Ми звужуватимемо тематику, над якою працюємо разом, буквально до двох-трьох тем, щоб у підсумку мати дійсно важливі технологічні проекти, насамперед, у сфері нанотехнологій», – сказав голова Держінформнауки.

Він також повідомив про зацікавленість російської сторони в участі українських наукових установ у замовленнях, які надходять від підприємств РФ, а також у проектах модернізації та створенні нових виробництв. «Для цього в Росії вже є нормативні та законодавчі підстави. Україна готова запропонувати свої ресурси для такої співпраці. Я думаю, ми зробимо дуже важливі речі разом з російською стороною», – зазначив В. Семиноженко (*Україна і Росія «осучаснили» підхід до науково-технічного співробітництва Європи // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 23.03*).

***

З 15 лютого до 15 квітня 2011 р. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України та Департамент науки та технологій уряду Республіки Індія оголошують конкурс спільних українсько-індійських науково-технічних проектів на період 2011–2013 рр. Конкурс є відкритим для будь-яких наукових підрозділів вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів та інших наукових установ обох країн. До участі в конкурсі приймаються проекти за такими пріоритетними напрямками:

- 1) фундаментальні дослідження з найважливіших проблем природничих, суспільних і гуманітарних наук;
- 2) проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу та формування громадянського суспільства;
- 3) збереження навколишнього середовища (довкілля) та сталий розвиток;
- 4) новітні біотехнології; діагностика і методи лікування найпоширеніших захворювань;
- 5) нові комп'ютерні засоби та технології інформатизації суспільства;
- 6) новітні технології та ресурсощадні технології в енергетиці, промисловості та агропромисловому комплексі;
- 7) нові речовини і матеріали.

Тематика науково-дослідних проектів за конкурсом не обмежена *(Запрошуємо подавати документи на конкурс спільних українсько-індійських науково-технічних проектів на період 2011–2013 рр. // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 11.03).*

***

23 березня відбулося засідання колегії Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України, де обговорювалося питання організації виконання у 2011 р. трьох державних цільових науково-технічних програм – «Нанотехнології та наноматеріали» на 2010–2014 рр., впровадження і застосування грид-технологій на 2009–2013 рр. та прогнозування науково-технологічного розвитку.

Метою першої програми є формування наноіндустрії, що передбачає, зокрема, створення промислово-технологічної інфраструктури, сприяння використанню результатів фундаментальних і прикладних досліджень у реальному секторі економіки, а також підготовку висококваліфікованих наукових та інженерних кадрів. Як зазначив голова Держінформнауки В. Семиноженко, головне на сьогодні – показати реальні результати впровадження в економіку розробок у сфері наноматеріалів, наноелектроніки та нанофотоніки.

За його словами, вже восени на прикладі трьох-чотирьох проектів ми маємо показати, що робимо дійсно проривні речі. В. Семиноженко також підкреслив, що наразі дуже важливо визначити, на чому будуть сконцентровані дослідження, якщо враховувати, по-перше, наші досягнення й, по-друге, можливість міжнародної співпраці для комерціалізації винаходів і їх запуску в серійне виробництво. Так, перспективи подібної співпраці з Росією є у сфері наномедицини та наноматеріалів (зокрема, ішлося про виробництво й використання багаточарових конденсаторів, а також нанопорошків).

Програма впровадження й застосування грид-технологій спрямована, насамперед, на побудову національної грид-інфраструктури та широке впровадження грид-технологій в усі сфери соціально-економічної діяльності в Україні. Сьогодні грид-технології використовуються у фізиці високих енергій (саме з цього напрямку Україна співробітничає з Європейським центром ядерних досліджень), молекулярній біології, астрофізиці та інших сферах. Наразі в Україні створено 32 кластери. Актуальними завданнями залишаються забезпечення належних технічних умов для функціонування грид-системи через підвищення пропускної спроможності каналів упро-

довж двох років до 10 гігабітів та адаптація існуючого комп'ютерного програмного забезпечення до грид-технологій. Як запевнив В. Семиноженко, на апгрейд каналів будуть спрямовані кошти Держінформнауки, які є часткою бюджетного фінансування цієї програми.

Державна програма прогнозування науково-технологічного розвитку має на меті створення постійно діючої системи стратегічних маркетингових та прогнозно-аналітичних досліджень для підвищення ефективності державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності й формування конкурентоспроможного вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок. У рамках виконання цієї програми були підготовлені аналітичні доповіді щодо наявного в Україні науково-технічного потенціалу та результативності сектору досліджень і розробок (у тому числі – порівнянно з іншими країнами), проведені експертні опитування, розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень та науково-технічних розробок на період до 2015 р.» та ін. На перспективу заплановані такі важливі з огляду на інноваційну «перебудову» української економіки проекти, як проведення аналізу впливу науково-технологічного розвитку на макроекономічні показники та розроблення переліку «критичних технологій» (*В. Семиноженко: Головне – показати реальні результати впровадження наукових розробок в економіку // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 23.03.*

***

15 березня голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко взяв участь у сесії загальних зборів Національної академії аграрних наук.

Виступаючи перед зібранням, він наголосив, що наука в Україні наразі підіймається на новий рівень – у програмі економічних реформ науково-технічна та інноваційна сфера виділені в окремий пріоритетний напрям. Серед інших кроків, спрямованих на побудову сучасної, високотехнологічної економіки, голова Держінформнауки відзначив прийняття нового закону про пріоритети науки і техніки, підготовку програми з розвитку біотехнологій на 2011–2014 рр., розробку Національного плану дій на 2011 р. За його словами, на часі – створення Національного венчурного фонду, інноваційних фондів підтримки малого високотехнологічного бізнесу, а також фонду підтримки патентування вітчизняних розробок за кордоном.

В. Семиноженко запевнив членів НААН у тому, що вони можуть розраховувати на постійну підтримку Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України (*В. Семиноженко: Комплекс проблем, що стосуються продовольчої безпеки, має вирішуватися виключно нашими власними силами // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dkni.gov.ua>). – 2011. – 15.03; Високе покликання аграрної науки // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 17.03*).

***

17 березня в Державному космічному агентстві України відбулося розширене засідання Науково-технічної ради з залученням керівників провідних підприємств та установ космічної галузі України й інститутів Національної академії наук України. На засіданні були розглянуті перспективи розвитку ракетно-космічної техніки та проект Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 рр.

В обговоренні доповідей взяли участь голова ДКАУ Ю. Алексєєв, заступники голови ДКАУ, керівники департаментів ДКАУ, керівники провідних підприємств космічної галузі та інститутів Національної академії наук України.

За підсумками обговорення прийнято рішення підтримати основні напрями розвитку ракетно-космічної техніки на найближчу перспективу, які були визначені в доповіді генерального конструктора, генерального директора ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля» О. Дегтярева. Було зазначено, що для збереження завойованих позицій на світовому ринку пріоритетом розвитку космічної галузі має стати випереджальне створення перспективних зразків ракетно-космічної техніки. Зважаючи на це, керівникам провідних підприємств та установ галузі рекомендовано інтенсифікувати виконання необхідних робіт і опрацювати можливість включення відповідних проектів до Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 рр., що розробляється.

Одним із ключових рішень засідання Науково-технічної ради було схвалення проекту Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 рр., на основі якої буде визначатися потреба в космічній техніці, забезпечуватися підтримка і вдосконалення об'єктів космічної діяльності, проводитися міжнародне співробітництво в космічній сфері. Зазначено, що осно-

вні положення проекту концепції відповідають світовим тенденціям розвитку ракетно-космічної техніки, а її реалізація дасть змогу забезпечити формування економічно стійкої та конкурентоспроможної ракетно-космічної галузі національної економіки.

Остаточна редакція концепції у встановленому порядку буде внесена в наступному кварталі до Кабінету Міністрів України для схвалення *(На розширеному засіданні Науково-технічної ради ДКАУ розглянуто перспективи розвитку ракетно-космічної техніки // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 18.03).*

***

XVI Українська антарктична експедиція стала першою в рамках нової Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень Української держави в Антарктиці протягом 2011–2020 рр. Традиційна церемонія провів українських полярників відбулася 16 березня в Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформації.

Голова Держінформнауки В. Семиноженко наголосив, що саме цьому заgonу належить задати тон у нових інноваційних підходах до діяльності українських дослідників у південному регіоні планети.

Метою цьогорічної експедиції є просування українських дослідників углиб антарктичного континенту, вдосконалення та наукове переоснащення станції «Академік Вернадський», створення належної сезонної бази на континенті, освоєння нових сучасних технологій дослідження, а також зміцнення міжнародного співробітництва *(Чуприна Л., Олійник М. В Антарктиді – з Богом // Україна молода (<http://www.umoloda.kiev.ua>). – 2011. – 17.03).*

***

23 березня в Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України відбулася зустріч першого заступника міністра освіти і науки, молоді та спорту України Є. Суліми з представниками Міждержавного фонду гуманітарного співробітництва держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Зустріч відбулася за ініціативи керівництва фонду.

Очолив делегацію начальник департаменту гуманітарного співробітництва референтури президента Російської Федерації М. Пашков.

Під час зустрічі представники Міждержавного фонду гуманітарного співробітництва держав-учасниць СНД поінформували про його основні завдання та діяльність, а також про проекти, реалізацію яких забезпечує фонд, у тому числі за участі ЮНЕСКО. Крім того, М. Пашков поінформував українську сторону про діяльність Ради з гуманітарного співробітництва держав-учасниць СНД.

Сторони також обговорили перспективи підготовки VI Форуму творчої та наукової інтелігенції держав-учасниць СНД, який відбудеться восени в Києві (*Перший заступник міністра Є. Суліма провів зустріч з делегацією Міждержавного фонду гуманітарного співробітництва держав-учасниць СНД // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mon.gov.ua>). – 2011. – 24.03*).

***

Під час державного візиту Президента України В. Януковича до Соціалістичної Республіки В'єтнам міністр освіти і науки, молоді та спорту України Д. Табачник підписав Угоду між урядом України і урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво в галузі освіти.

Зазначений документ передбачає розвиток та підтримку співробітництва між організаціями й установами обох держав у галузі освіти, сприяння взаємному обміну практичним досвідом та науковою інформацією з питань керування системою освіти, удосконалення стандартів освітніх та навчальних матеріалів, включаючи навчальні плани і програми (*Д. Табачник підписав Угоду про співробітництво в галузі освіти між Україною та В'єтнамом // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 18.03*).

***

Термін стаціонарного навчання в аспірантурі може бути збільшений із трьох до чотирьох років. З такою ініціативою виступило Міністерство освіти й науки, молоді та спорту України. Про це міністр освіти й науки, молоді та спорту України Д. Табачник заявив під час зустрічі зі студентами й викладачами в Полтаві, посилаючись на новий законопроект про вищу освіту (*В Україні термін стаціонарного навчання в аспірантурі може бути збільшений до чотирьох років // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 15.03*).

***

Управление МЧС в Севастополе закрыло Институт биологии южных морей (ИнБИОМ) НАН Украины, в том числе и уникальный аквариум-музей с редкими видами рыб.

«Эксплуатация помещений приостановлена в результате нарушения правил пожарной безопасности и невыполнения предписаний», – пояснили в пресс-службе ведомства. По информации пресс-службы, обитателям аквариума-музея ничего не угрожает, так как МЧС не обесточило помещения, а лишь прекратило доступ посетителей.

Институт биологии южных морей НАН Украины был основан в 1871 г. в Севастополе. Занимается изучением морских и океанических систем, исследует биологическое разнообразие Азово-Черноморского бассейна. В августе 2002 г. коллекция гидробионтов (организмов, живущих в воде) Мирового океана ИнБИОМ получила статус национального достояния Украины. В здании института размещается аквариум-музей – один из старейших аквариумов в мире и единственный морской аквариум в Украине (основан в 1897 г.). Сейчас в аквариуме содержится более 180 видов животных, в том числе беспозвоночные, рыбы и рептилии (*МЧС закрыло Институт биологии южных морей в Севастополе // Левый берег (<http://lb.ua>). – 2011. – 14.03.*)

***

Перший заступник голови Одеської обласної ради М. Тіндюк взяв участь у засіданні президії НАН України. М. Тіндюка запросили до Києва для участі в обговоренні результатів діяльності Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за 2004–2010 рр.

Представляючи Одеську область, М. Тіндюк акцентував увагу на «регіональному компоненті» роботи інституту. Зокрема, на розробці його фахівцями стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку південно-західної частини Одещини (у подальшому ця робота знайшла своє відображення в Державній програмі комплексного розвитку українського Приднунав'я на 2004–2011 рр.).

М. Тіндюк повідомив, що в рамках координації робіт щодо виконання цієї Програми інститут провадить велику роботу з експертно-аналітичної оцінки режиму використання лиману Сасик на півдні області. Ідеться про об'єктивний і неупереджений облік багатьох економіко-екологічних негативних явищ, що склалися в басейні цього унікального водного об'єкта за останні десятиріччя, вони прогнозува-

лися спеціалістами інституту ще у 80-х – 90-х роках минулого століття. Не менш гостро стоять сьогодні питання щодо розроблення та формування антикризових заходів керування економіко-екологічною безпекою морегосподарського об'єкта в Придунайському регіоні – функціонування нафтотерміналу в селищі міського типу Джурджулешти (Республіка Молдова), розвиток якого загрожує екологічній безпеці України.

Крім сказаного вище, у межах економіко-екологічних проблем природокористування і рекреації Причорномор'я, фахівцями Інституту виконані розробки, пов'язані з інтегрованим керуванням природоохоронною діяльністю в морській береговій зоні України. Головні науково-прикладні результати економіко-екологічної проблематики знаходять своє втілення на найвищому державному рівні.

Від початку створення інституту його фахівці беруть безпосередню участь у розв'язанні регіональних економіко-екологічних проблем м. Одеса. Останнім часом цей заклад ініціював розроблення «Екологічної доктрини м. Одеса», «Концепції розвитку курортно-рекреаційного і туристичного комплексу м. Одеса». Учені інституту брали участь у роботі над «Стратегічним планом сталого розвитку м. Одеса». Проводяться економіко-екологічні експертизи та екологічний аудит територій. Зокрема, такі дослідження виконані на міській промисловій зоні поліфункціонального призначення «Пересип – Лузанівка».

Інститут активно продовжує реалізацію наукових досліджень з проблем формування спеціальних економічних зон. Ученими розроблені проекти законів України: «Про спеціальну (вільну) економічну зону “Ахилия”» (2008 р.) і «Про спеціальну (вільну) економічну зону “Буджак”» (2010 р.) з відповідними пакетами нормативно-правових документів.

У своїй промові М. Тіндюк також приділив увагу питанням конкурентоспроможності регіональної економіки. Одним із пріоритетів регіональної економіки визначено розвиток і функціонування портово-промислових комплексів з розвитком виробничої складової та інфраструктури обслуговування товарних потоків. Дослідження регіональної конкурентоспроможності були використані під час розроблення Стратегії економічного і соціального розвитку Одеської області до 2015 р., Програми розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеської області до 2015 р., рішення про затвердження яких уже прийняте депутатським корпусом обласної ради, а також щорічних програм соціально-економічного розвитку Одеси, складання плану розвитку Одеського морського порту до 2017 р.

Ученими інституту розроблено концепцію формування регіональних виробничо-логістичних комплексів, яка базується на залученні логістичного потенціалу для розв'язання проблем розширення ринків збуту продукції для депресивних районів, апробована в Балтійській районній державній адміністрації.

Перший заступник голови Одеської облради зазначив, що сучасне життя ставить перед суспільством безліч проблем. Більшість з них так або інакше пов'язані з регіональним економічним розвитком. Заслужено позитивно оцінюючи внесок учених інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень у їх розв'язання, влада покладає великі надії на подальший розвиток і поглиблення співробітництва інституту з регіональною управлінською системою.

М. Тіндюк висловив надію на якісно нову партнерську модель співробітництва економічної науки в особі колективу інституту, регіональної влади і бізнесу, спрямованого на подальший розвиток як регіону, так і України в цілому (*Регіональний компонент // Одеські вісті* (<http://izvestiya.odessa.gov.ua>). – 2011. – 3.03).

***

Найближчим часом Сумська обласна державна адміністрація планує підписати Меморандум про співпрацю з Радою молодих учених.

Ю. Чмирь, голова Сумської ОДА:

«Сьогодні назріла необхідність допомогти, підтримати та створити належні умови для вчених, які мають надзвичайно великий потенціал. Адже від сучасних наукових розробок та інноваційних підходів в усіх сферах господарювання залежить подальший розвиток як Сумщини, так і України в цілому».

О. Коновалов, заступник голови координаційного комітету з запровадження Стратегії розвитку «Нова Сумщина-2015»:

«Представники Ради молодих учених уже сьогодні активно долучаються до роботи координаційного комітету з запровадження Стратегії розвитку “Нова Сумщина-2015”, пропонують свої ідеї та бачення подальшої розбудови регіону» (*Ю. Чмирь: «Майбутнє обласні – за науковцями» // Сумська обласна державна адміністрація* (<http://state-gov.sumy.ua>). – 2011. – 28.03).

***

Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України звернулася до суду з позовом на ухвалу Львівської міської ради. Нагадаємо, за ухвалою міських депутатів храм апостолів Петра і Павла, або ж костел єзуїтів, передали Львівській архієпархії Української греко-католицької церкви. Суть проблеми в тому, що радянська влада свого часу віддала один із найбільших львівських храмів у розпорядження бібліотеки, яка там влаштувала книгосховище.

Працівники книгозбірні й не протестували б, якби не одне «але»: складати книжки вони просто не мають де. Щоправда, міська влада пропонувала кілька приміщень, однак жодне з них бібліотекарів не влаштувало. Прийнятними для бібліотеки є колишні військові склади та колишні їдальні військових льотчиків, але ці будівлі перебувають у власності Міністерства оборони. Тож вирішити це питання силами самої міськради, в обхід військових, навряд чи вдасться.

За словами директора бібліотеки чл.-кор. НАН України М. Романюка, вони не проти того, аби храм належав греко-католикам, однак ухвала міських депутатів не пропонує конкретного альтернативного приміщення для книгосховища. М. Романюк нагадує, що, за постановою Кабінету Міністрів України, повернення культових споруд може відбуватися лише після вирішення питань, пов'язаних із переміщенням навчальних закладів чи наукових установ, які в них розташовані. Конкретного ж місця досі не визначено, хоча у церкві Петра і Павла вже навіть провели першу літургію.

Наразі старовинна література запакована і готова до перевезення в інше приміщення, а директор бібліотеки надсилав листи у всі можливі київські установи. Суд має відбутися на початку квітня, а у міській раді директоріві наразі пообіцяли підшукати прийнятне приміщення до 31 березня (*Борковський А. Книжкам у храмі не місце? // Україна молода* (<http://www.umoloda.kiev.ua>). – 2011. – 17.03).

Суспільні виклики і потреби

Українська наука і проблеми формування інформаційного суспільства

Президент України В. Янукович виступає з ініціативою створення повномасштабної електронної бібліотеки, що міститиме найрізноманітнішу інформацію про Україну, її історію, культуру, географію та сьогодення.

«Давайте започаткуємо рух зі створення культурної матриці, що дасть можливість побачити й пізнати справжню Україну – виміряну та створену не лише нами, а й багатьма поколіннями наших попередників. Я кажу про створення в Україні повномасштабної електронної бібліотеки.

Уже сьогодні я хотів би дати доручення в якомога стисліший термін внести пропозиції щодо розвитку такого руху та створення інфраструктури, яка забезпечила б розвиток електронної бібліотеки», – сказав глава держави 17 березня під час засідання Громадської гуманітарної ради.

В. Янукович наголосив, що вже сьогодні на різних електронних ресурсах існує чимало найрізноманітнішої інформації про Україну, її історію, культуру, географію та сьогодення. Проте проблема в тому, що ця інформація розпорошена, несистемна й дуже часто її надзвичайно важко знайти.

Президент України запропонував створити ресурс, на якому у відкритому доступі буде представлено все найважливіше, що створене в Україні впродовж віків. В. Янукович також запропонував доповнити його тим, що впродовж 20 років продукувалося науковими інститутами та театрами, видавництвами і студіями звукозапису, відкрити людям те, що зберігається в запасних фондах музеїв.

На думку глави держави, підтримка меценатів, раціональне використання грантів, можливості діючих громадських організацій, максимально ефективного використання наявних державних коштів – усе це має забезпечити успішність проекту. Щоб надмірно не заадмініструвати цей процес, не вбити ініціативу людей непотрібним або занадто прискіпливим контролем, глава держави вважає за необхідне розвивати його як громадську ініціативу, що є державною за значенням, а не за статусом.

Ну думку В. Януковича, треба скоординувати зусилля і відкрити для цієї роботи бібліотеки та архіви. Необхідно зробити ті перші кроки,

що допоможуть не лише створити культурний продукт, а головне – усвідомити, що він є і він конкурентоспроможний.

Глава держави вірить, що саме Інтернет, саме нові технології в перспективі не лише дадуть поштовх розвитку книговидавництву, кіно, музиці, театру, музейній справі, а й сприятимуть розвитку громадянського суспільства загалом (*Президент виступає з ініціативою створення повномасштабної електронної бібліотеки // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 17.03.*

***

Президент України В. Янукович наклав вето на прийнятий 17 лютого 2011 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку випуску видавничої продукції на умовах державного замовлення» (*Президент запропонував парламенту утриматися від запровадження неконкурентного порядку закупівель для випуску книжкової продукції на умовах держзамовлення // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 12.03.*

***

Кабінет Міністрів України розробляє підзаконні акти для того, щоб 10 травня набрали чинності Закон «Про доступ до публічної інформації» та нова редакція Закону «Про інформацію». Про це заявив Прем'єр-міністр України М. Азаров (*М. Азаров переконаний, що закони про доступ до інформації вступлять в силу вчасно // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 11.03.*

***

3–4 березня делегація Державного комітету з питань науки, інновацій та інформації України відвідала Естонську Республіку. Метою робочою поїздки був обмін досвідом щодо вирішення комплексних проблем формування інформаційного суспільства – впровадження системи електронного урядування, поширення дистанційного навчання та електронної торгівлі.

Нагадаємо, що Меморандум про співробітництво у сфері інформатизації між Державним комітетом України з питань науки, інновацій та інформатизації та Міністерством економіки і комунікацій Естонської Республіки було укладено 5 жовтня 2010 р. у Таллінні.

Члени делегації Держінформнауки зустрілися з представниками Міністерства економіки і комунікацій Естонської Республіки, Академії електронного урядування Естонії, Фонду відкритої Естонії та провели змістовні обговорення питань поглиблення співпраці у сфері інформатизації, розвитку інформаційного суспільства та становлення електронної демократії, а також заохочення взаємних інвестицій у ІКТ (*Делегація Держінформнауки обмінювалася досвідом щодо побудови інформаційного суспільства з естонськими колегами // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 10.03*).

***

Голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко під час прес-конференції «Відкриття інформаційно-розрахункового центру в Полтаві» наголосив на тому, що останні півроку уряд цілеспрямовано працює над розбудовою в Україні інформаційного суспільства. У цьому напрямі, за його словами, уже зроблені конкретні кроки – затверджено Концепцію впровадження в Україні електронного урядування, працює Центр електронного урядування та відповідний інтернет-портал, динамічно реалізується проект «єдиного вікна» надання звітності в електронному вигляді. На думку голови Держінформнауки, подібні кроки ведуть до зміцнення зв'язків між усіма суб'єктами, від яких залежить розвиток країни (*Завдяки відкриттю інформаційно-розрахункового центру полтавчани сплачуватимуть за комунальні послуги за єдиною квитанцією // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 12.03*).

***

Інтернет, подібно до телефонії, має стати доступним кожному українцю, вважає голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко.

Він переконаний, що, щоб Інтернет став універсальною послугою, необхідно внести відповідні зміни до Закону «Про телекомунікації», а саме: розширити дію цього Закону на інтернет-простір.

За його словами, інтернетизація України неможлива без активної ролі держави. В. Семиноженко додав, що 2011 р. визначений Президентом України як Рік освіти та інформаційного суспільства, побудова якого неможлива без подолання цифрової нерівності (*Інтернет у кожен дім // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 2.03*).

***

Міжнародна корпорація з імен та адрес в Інтернеті ICANN ухвалила рішення про виділення Україні національного домену .UKP.

Голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко вважає, що отримання національного домену Україною – подія світового масштабу в інтернет-спільноті.

За його словами, подібне рішення є важливим кроком на шляху побудови в Україні інформаційного суспільства – відтепер інформаційні ресурси стануть більш доступними, оскільки можна користуватися українською мовою. Це означає, що в українському суспільстві поступово знижуватиметься цифрова нерівність.

В. Семиноженко повідомив, що перехід на національний домен потребує відповідної підготовки технічної інфраструктури. Ця робота буде вестися в межах координаційної ради Українського сітьового інформаційного центру, який створений у 2003 р. і є прикладом ефективної співпраці держави, громадськості та інтернет-спільноти.

Нагадаємо, що минулого року до країн, що отримали національні домени, вже приєдналася Росія. Отже, введення національних domenів стає загальною тенденцією (*Україна отримала національний домен .UKP // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 2.03; Маємо свій домен // Україна молода (<http://www.umoloda.kiev.ua>). – 2011. – 3.03*).

***

Держкомтелерадіо сформував першу партію книг для передачі в Бібліотеку української літератури у Москві. Участь в акції, оголошеній Держкомтелерадіо зі збору книг для поповнення фонду Бібліотеки української літератури в Москві, взяли близько 40 українських видавництв різної форми власності. Вони безкоштовно надали для читачів бібліотеки, а це насамперед представники української громади, понад 400 книжок (*Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 1.03*).

***

На період з 3 березня до 3 квітня 2011 р. установам НАН України надано тестовий доступ до електронної бібліотеки Видавничого дому «Гребенников» (Росія).

Видавничий дім «Гребенников» видає 25 журналів у галузях маркетингу, менеджменту, фінансів та управління персоналом.

Тестовий доступ надано таким установам НАН України:

- президії НАН України;
- Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи;
- Інституту економіки промисловості;
- Інституту економіки та прогнозування;
- Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень;
- Інституту регіональних досліджень;
- Інституту світової економіки і міжнародних відносин;
- Інституту соціології;
- Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника;
- Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського;
- Раді з вивчення продуктивних сил України (*Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* (www.nbuv.gov.ua)).

***

Українська бібліотечна асоціація за проектом «Організація доступу до інформації органів державної влади України в бібліотеках» Програми сприяння парламенту II (ПСП) проводить дослідження ефективності діяльності Пунктів доступу громадян до офіційної інформації (ПДГ) в бібліотеках України. Дане дослідження спрямовано насамперед на визначення шляхів подальшої розбудови мережі ПДГ, поліпшення їх роботи та співпраці УБА з ПСП (*Дослідження діяльності Пунктів доступу громадян до офіційної інформації в бібліотеках України // Блог Української бібліотечної асоціації* (<http://govinfo.library.wordpress.com>)). – 2011. – 17.03).

***

Сорок сільських бібліотек Черкащини стали переможцями конкурсу програми «Бібліоміст». Упродовж літа та осені їх обладнають комп'ютерами, принтерами, сканерами та мережевим обладнанням для бездротового доступу до всесвітньої павутини за технологією Wi-Fi. Про це оголосили партнери вищезазначеної програми, серед яких Міністерство культури України, Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів, Агентство США з міжнародного розвитку та Українська бібліотечна асоціація.

Загалом проект має на меті до листопада 2013 р. забезпечити комп'ютерною технікою 1500 публічних бібліотек України для організації на їх базі нової бібліотечної послуги вільного доступу до Інтернету (*Курей Р. Нова сторінка // Сільські вісмі* (<http://www.silskivisti.kiev.ua>)). – 2011. – 3.03).

***

Бібліотеки в Алчевську, Лисичанську, Ровеньках, Рубежному, Свердловську, Кременському, Марківському, Перевальському районах (Луганська область) перемогли в конкурсі програми «Бібліоміст», на підтримку якої Фонд Біла і Мелінди Гейтс надав грант на суму 25 млн дол. США. Про це повідомила регіональний представник програми «Бібліоміст» у Луганській області О. Башун. У вказаних бібліотеках будуть впроваджені нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу в Інтернет. Переможці конкурсу отримають 15 комп'ютерів із програмним забезпеченням для центральної бібліотеки і трьох її філій, чотири принтери, сканери. Програма координуватиме і фінансуватиме доставку та встановлення обладнання (*Бібліотеки Луганської області визграли грант Біла Гейтса // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 1.03*).

***

Утверждением Кабинетом Министров Украины Концепции Государственной целевой программы создания единой информационной библиотечной системы «Библиотека-XXI» был определен важный этап развития библиотечной деятельности в стране, характерной особенностью которого стало массовое внедрение в практическую деятельность современных библиотек электронных информационных технологий. Внедрение этих технологий происходит на фоне компьютеризации важнейших сфер общественной жизни, развития системы социальных информационных коммуникаций, обеспечения доступа к отечественным и зарубежным информационным ресурсам значительной части граждан нашей страны.

...Новые технологии дают возможность решить две важные задачи в развитии библиотечной деятельности: существенно совершенствовать качество обслуживания читателей в самой библиотеке и расширить сферу информационного обслуживания пользователей за ее пределами.

В самом библиотечном учреждении компьютеризация значительно ускорила обслуживание читателей, повысила качество информирования об имеющихся информационных ресурсах, упростила доступ к электронной информации, которая стала составляющей библиотечных фондов, повысила возможности консультативной и культурно-просветительской деятельности.

Дистантные формы библиотечной работы совершенствуются, развиваются и в недалекой перспективе, по-видимому, станут веду-

щими в удовлетворении информационных запросов пользователей. В настоящее время определились два направления в их развитии. Первый связан с развитием традиционных форм дистантного обслуживания на базе постепенного замещения информации на бумажных и других традиционных носителях электронными. Это – формирование электронных каталогов, справочной информации на сайтах библиотек, постепенный переход традиционных межбиблиотечных информационных обменов на обмен электронной информацией, предоставление в распоряжение пользователей имеющихся массивов этой информации, структурированной в соответствующих базах и фондах электронных библиотек. Второе направление дистантного обслуживания пользователей связано с организацией собственного информационного производства библиотеками, с изготовлением информационно-аналитических продуктов в режиме «информация на базе информации», продуктов, эффективно раскрывающих библиотечные фонды на уровне погружения в содержательную глубину изданий, рассмотрения главных идей, рекомендаций, прогнозов. Это способствует эффективному донесению материала заинтересованному пользователю, способствует продуктивному использованию библиотечных ресурсов в работе по реализации программ развития, в разработке научных тем, социальных и других проблем, возникающих в процессе развития общества. Данное направление деятельности библиотечных учреждений в настоящее время находится в процессе становления.

...Практика свидетельствует, что эволюция библиотечных учреждений в направлении превращения их в современные информационные центры дает возможность рассматривать их ресурсы для содержательного наполнения всего множества социальных информационных баз, обеспечивающих существование и развитие системы социальных структур общества. Объединение этих ресурсов, в своей совокупности постепенно создающих общий фонд библиотек, а также соответствующее структурирование имеющихся информационных массивов дают возможность их использования в интересах социальных структур, их отдельных представителей и категорий пользователей, склонных в соответствии со своими информационными запросами к вхождению в те или иные социальные структуры, или же таких, которые заинтересованы их проблематикой.

Обогащение фондов библиотек новой информацией в современных условиях является наиболее эффективным тогда, когда

информационные работники библиотек координируют этот процесс с интересами корпоративных пользователей или же действуют по их инициативе и находят возможности для специализации в интегрированных библиотечных объединениях.

Новые формы взаимоотношений современной библиотеки и обслуживаемых ею социальных структур уже сегодня активно проявляются в отношениях ведущих библиотек Украины с управленческими структурами, политическими организациями, сферой бизнеса, науки и др. Имеющийся на сегодня опыт распространяется и в другие сферы жизни общества.

Рассмотрение современных библиотек под углом зрения их использования в качестве консолидированных центров информационного обеспечения социальных информационных баз обуславливает необходимость определенных следующих выводов:

– во-первых, от библиотечных работников в современных условиях требуется изучение не только запросов читательского контингента, но и корпоративных заказчиков на информационные ресурсы, формирование реального представления о базовых массивах необходимой для их деятельности информации, учет уровня заполнения данных баз в процессе комплектования и, по возможности, осуществления подготовки продуктивного использования необходимых пользователю ресурсов;

– во-вторых, возрастающие высокими темпами массивы продуцируемой человечеством информации обуславливают необходимость организации их эффективного освоения посредством кооперации возможностей библиотечных учреждений, что способствует пополнению фондов новыми качественными ресурсами, соответственно информационной насыщенности социальных информационных баз, обеспечению возможностей комплектования и обслуживания всех категорий пользователей, и прежде всего дистантных;

– в-третьих, реалии сегодняшнего дня требуют активизации библиотечных работников в их взаимоотношениях с заказчиками: развития дистантных форм обслуживания, совершенствования ассортимента услуг в сфере информационного обеспечения, развития рекламы современных библиотечных возможностей, приобретения всех необходимых качеств для работы в условиях становления отечественного рынка информации (*Горовой В. Современная библиотечная система как элемент информатизации // Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку : наук.-практ. і теор. зб. Вип. 8 / НАН України, Нац.*

б-ка України ім. В. І. Вернадського ; МААН, Рада директорів наук. б-к та інформ. центрів ; редкол. : О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. – К., 2010. – С. 161–162; 164–165).

Міжнародний досвід

Група из 150 библиотек под руководством Архива Интернета объявила о создании 80,000+ eBook lending collection (коллекции электронных книг, «выдаваемых» библиотекой), состоящей в основном из изданий XX в. Книги будут доступны на сайте OpenLibrary.org, где уже сегодня в свободном доступе находится 1 млн е-книг. Во время визита в библиотеку читатели, имеющие аккаунт OpenLibrary.org, смогут получить доступ к книгам, «выдаваемым на время» через свои ноутбуки, е-ридеры или библиотечные компьютеры. Этот новый виток в традиционной выдаче книг библиотеками может повысить использование е-книг и доход издателей.

Каждый владелец аккаунта OpenLibrary.org сможет «взять на время» до пяти е-книг за один раз на срок не более двух недель. Книги могут быть доступны только одному пользователю одновременно. Пользователи смогут выбирать, в какой версии «брать» книги: либо это будет версия внутреннего обозревателя (просмотр осуществляется посредством приложения Архива Интернета BookReader), либо версия в формате PDF или ePub с использованием программы Adobe Digital Editions.

Недавнее исследование библиотек Северной Америки, проведенное компанией Unisphere Research and Information Today, Inc., показало, что из 1200 учреждений 73 % констатируют возрастающий спрос на цифровые ресурсы, а 67 % – спрос на беспроводной доступ в Интернет.

Причины вступления в данный проект у каждой из библиотек свои. Так, например, по словам декана библиотек Университета Флориды, их фонды содержат сотни книг, которые слишком ветхи, чтобы выдавать их на руки. А система цифровой «выдачи» позволит им обеспечить доступ к таким изданиям, сохранив при этом в целости оригинал. Кроме того, цифровая «выдача» предоставляет возможность доступа к редким книгам или изданиям, существующим в единственном экземпляре, как, например, семейные истории, столь популярные среди тех, кто занимается генеалогией (*Архив Интернета и американские библиотеки создают совместную коллекцию // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 1.03).*

***

В скором времени NewsBank – крупнейший архив новостей, исторической информации и документов для библиотек, образовательных и исследовательских учреждений – планирует выпуск цифрового издания Joint Publications Research Service (JPRS) Reports за 1957–1994 гг.

Этот новый уникальный ресурс, впервые обеспечивающий всеобъемлющий поиск, включает переводы на английский язык иностранных монографий, отчётов, журнальных и газетных статей, радио- и телепередач из различных регионов по всему миру. JPRS содержит значительный объём редких материалов научного, технического и социологического характера, переведённых на английский со многих языков.

Примечательно то, что лишь немногие библиотеки и учреждения, за исключением Центрального разведывательного управления и Библиотеки Конгресса, имеют в своих фондах полные комплекты изданий на микроносителях (*Электронные библиотеки: Создан новый уникальный ресурс, содержащий переводные материалы // Президентская библиотека имени Б. Н. Ельцина (<http://www.prlib.ru>). – 2011. – 3.03).*

***

Американська бібліотечна асоціація організувала робочі групи з питань доступу до електронних книжок. Останні ініціативи ринку електронного книгодрукування підсилили інтерес та викликали багато запитань у бібліотекарів, видавців, книготорговців і читачів.

Останнім часом видавці прийняли рішення, що обмежують можливість бібліотек надавати доступ до електронних книжок читачам, зокрема, обмежили кількість можливих книговидач однієї електронної книги читачам, деякі видавці зовсім відмовилися продавати електронний контент книгозбірням. Тож Американська бібліотечна асоціація (ALA) організувала дві робочі групи – з питань рівноправного доступу до електронного контенту та з питань електронної книги, які покликані напрацювати та узгодити позицію та рекомендації ALA з цих питань. Серед завдань робочих груп:

– організувати зустрічі керівництва асоціації з видавцями для обговорення моделей «електронної книговидачі» та придбання електронних книжок для бібліотек;

– розробити механізми інтерактивного спілкування з членами ALA щодо вивчення їхньої думки з цих питань і доведення її до керівництва асоціації;

– організувати активну співпрацю з іншими підрозділами та об'єднаннями ALA з цих питань, зокрема з Офісом інтелектуальної свободи ALA;

– вивчити сучасну ситуацію щодо електронних книжок та зробити обґрунтовані припущення на майбутнє;

– організувати співпрацю з усіма можливими партнерами щодо покращання доступу до електронного контенту, звернувши особливу увагу на людей з обмеженнями;

– організувати національну PR- та освітню кампанію «Бібліотеки – основні точки доступу до електронного контенту».

ALA планує створити протягом 10 днів спеціальний веб-сайт з питань покращання доступу до електронного контенту в бібліотеках (*Американська бібліотечна асоціація організувала робочі групи з питань доступу до електронних книжок // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (<http://libinnovate.wordpress.com>). – 2011. – 23.03).*

***

Проект Европейского Союза под названием ARROW, запущенный в 2008 г. для определения авторского статуса европейских произведений, планируется расширить. Это значит, что кроме информации о правообладателях печатных работ проект ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana, Доступный реестр зарегистрированных авторских прав и «работ-сирот» для Европеаны) также включит в свою базу данные о мультимедийных материалах. Об этом сообщили участники консорциума ARROW в ходе пресс-конференции в Брюсселе.

ARROW представляет собой проект Консорциума европейских национальных библиотек, издателей и организаций коллективного управления, в задачи которого входит, в частности, оказание поддержки проекту Цифровой библиотеки Европейской комиссии в определении правообладателей, прав и выявлении правового статуса произведения, будь то работа, автора которой невозможно установить, или распроданное издание. Это позволит библиотекам и пользователям получать данные о правообладателях, а также сведения о том, как и где можно получить разрешение на оцифровку или

предоставление доступа к работе для групп пользователей. Проект также направлен на укрепление взаимодействия между источниками информации по авторскому праву, находящимися у правообладателей, организаций по правам на воспроизведение произведений и других организаций коллективного управления, агентов, библиотек и пользователей. Проект предусматривает создание систем для обмена информацией об авторских правах, создание реестра «работ-сирот» и работ, вышедших из печати.

В ходе пресс-конференции глава проекта П. Атанасио сообщил о том, что проект, который планировалось завершить в мае этого года, был продлен. Переименованный в ARROW Plus, проект будет реализован в 17 странах ЕС, где его система будет использована для определения авторских прав визуальных материалов.

Н. Крус, вице-президент Европейской комиссии по цифровым вопросам, присутствующая на конференции, отметила, что расширение проекта может явиться основой для проведения реформ Европейской комиссии в сфере законов о «работах-сиротах» (произведения, автор которых не может быть установлен). В настоящее время комиссия работает над директивой, которая позволит обеспечить доступ пользователей к «работам-сиротам» в цифровом формате.

По словам Н. Крус, если в среднесрочной перспективе проект мог бы охватить все европейские печатные работы (книжные издания, журналы и т. д.) в Европейском Союзе, то в дальнейшем он мог бы также пополниться фотографиями и аудиовизуальными работами. В идеале, поиск в базе данных ARROW должен стать оптимальным для выявления авторского статуса культурных произведений Европы (*База данных авторских прав ЕС позволит реформировать законы о «работах-сиротах» // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 28.03.*)

***

Британская библиотека запускает новую стратегическую программу по формированию коллекций и развитию обслуживания на ближайшие четыре года.

Стратегия под названием «Приумножение знаний» (Growing Knowledge) даёт представление о ключевых целях и приоритетных направлениях работы Национальной библиотеки Великобритании.

Стратегия библиотеки на 2011–2015 гг. состоит из пяти приоритетных задач, основанных на направлениях «Видения-2020»:

- обеспечение доступа к ресурсам для будущих поколений;
- предоставление доступа к ресурсам всем, кто заинтересован в исследовательской работе;
- поддержка научного сообщества по основным направлениям современных исследований;
- обогащение культурной жизни нации;
- руководство и сотрудничество в области формирования и развития всемирной базы знаний.

Несмотря на сокращение финансирования, библиотека планирует реализовать несколько приоритетных проектов в указанный период. Это открытие «Здания хранилища периодических изданий», оборудованного по последнему слову техники; оцифровка 20 млн страниц из национальной коллекции периодики; развитие цифровой инфраструктуры в своих стенах; выработка правил, определяющих применение закона об обязательном экземпляре к неопубликованным документам (*Стратегическая программа Британской библиотеки на 2011–2015 гг. // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 4.03).*

***

В марте 2011 г. Берлинская государственная библиотека – «Прусское культурное наследие» (Die Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz) празднует свой 350-летний юбилей.

Основанная в 1661 г. курфюрстом Бранденбурга Фридрихом Вильгельмом I, библиотека изначально носила название «Курфюршеской библиотеки Кёльна на Шпрее» (Churfürstliche Bibliothek zu Cölln an der Spree) и располагалась в городском дворце великого курфюрста. Будучи подростком, Ф. Вильгельм побывал в Голландии, где он и познакомился с публичными библиотеками. Сегодня Берлинская государственная библиотека представляет собой крупнейшую научную универсальную библиотеку на территории распространения немецкого языка.

Спустя столетие после своего основания коллекция библиотеки насчитывала порядка 150 000 книжных изданий. В юбилейный 2011 г. её фонд представлен более чем 23 млн единиц хранения, среди которых около 10,8 млн книжных изданий, а также рукописи, картографические издания, фотографии и цифровые медиа (электронные газетные издания и журналы). Библиотека имеет обширные специальные коллекции национального и мирового культурного наследия (рукописи крупней-

ших мировых композиторов, восточные и западные рукописи, коллекцию инкунабул и редчайшие печатные издания).

Ежедневно государственную библиотеку посещают около 4 тыс. читателей.

Берлинская государственная библиотека активно участвует в международных проектах. В настоящее время она принимает участие в проекте по оцифровке документов, касающихся Первой мировой войны, который планируется запустить в 2014 г. – в столетнюю годовщину начала войны (*Берлинская государственная библиотека празднует 350-летие // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 9.03; «Штаби» – память немецкой нации // Germania-online.ru (<http://www.germania-online.ru>). – 2011. – 18.03*).

***

Баварская государственная библиотека в начале марта объявила о преодолении полумиллионного рубежа в проекте по оцифровке книжных изданий и рукописей своих фондов.

Баварская государственная библиотека (die Bayerische Staatsbibliothek), являющаяся крупнейшим поставщиком электронных ресурсов на немецком языке для Европейской цифровой библиотеки Европеана, предлагает свободный доступ более чем к 500 тыс. оцифрованных книжных изданий, с которыми теперь можно ознакомиться через электронный каталог библиотеки OPACplus и её цифровые коллекции. Это значит, что коллекция электронных изданий Баварской библиотеки стала крупнейшей на территории распространения немецкого языка.

Баварская государственная библиотека, основанная в 1558 г. герцогом Альбрехтом V, является одной из наиболее значимых европейских универсальных библиотек и, более того, международной научной библиотекой мирового значения. Её фонды включают почти 10 млн томов, около 57,5 тыс. текущих периодических изданий, доступных как в печатном, так и в электронном форматах, и порядка 93,6 тыс. рукописей, что делает её одним из важнейших научных центров мира.

В 2007 г. Баварская государственная библиотека совместно с Google запустила проект по оцифровке книжных изданий из фондов библиотеки, незащищенных авторским правом. Благодаря данному проекту, библиотеке удалось перевести в цифровой формат издания XVII – конца XIX в., среди которых первые издания Гёте, Шиллера,

Клейста, ранее доступные лишь в помещениях библиотеки, и предоставить к ним свободный доступ по всему миру.

Кроме того, переводом в цифровой формат изданий библиотеки также занимается Мюнхенский центр оцифровки (das Münchener Digitalisierungszentrum), который осуществляет оцифровку и онлайн-публикацию культурных сокровищ, собранных в Баварской государственной библиотеке. Так, центр переводит в цифровой формат особые коллекции, ценные рукописи, инкунабулы и старинные издания.

Все цифровые копии изданий Баварской государственной библиотеки будут постоянно пополнять коллекции Европейской цифровой библиотеки, а в дальнейшем – и базу данных проекта Немецкой цифровой библиотеки (Deutsche Digitale Bibliothek, DDB).

Как отметил генеральный директор Баварской государственной библиотеки Р. Грибель (Rolf Griebel), почти 90 % электронных текстов, переданных Германией для проекта Европеаны, были оцифрованы Баварской государственной библиотекой. Ожидается, что уже в 2014 г. библиотеке удастся достигнуть отметки в 1 млн оцифрованных изданий (*Баварская библиотека оцифровала 500 тысяч изданий и рукописей // Библиотекари Беларуси: библиотечный блог (<http://inf.by/library>). – 2011. – 13.03*).

***

Библиотека сената Франции завершила оцифровку официальных информационных бюллетеней, зафиксировавших во всей полноте парламентские прения, начиная с 1958 г.

Отныне они доступны онлайн в формате PDF. Протоколы заседаний сената за период с 1958 по 1982 г. также включают вопросы, задававшиеся сенаторами в письменном виде.

Кроме того, сенат впервые предоставляет доступ к оцифрованным отчётам своих четырёх закрытых заседаний, состоявшихся во время Первой мировой войны, в период с июля 1916 г. по июль 1917 г. Они приведены в приложении к заседаниям сентября 1968 г., когда их тиражирование было разрешено бюро сената (*Оцифрованы документы Библиотеки сената Франции // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 3.03*).

***

Библиотека Конгресса США запустила новый сетевой ресурс, обеспечивающий доступ к ценнейшим мировым музыкальным

произведениям, рукописям, партитурам и печатным материалам, хранящимся в коллекциях США и Великобритании. Сайт музыкальных сокровищ объединяет коллекции шести музыкальных библиотек и архивов США и Великобритании. Участниками консорциума, наряду с Библиотекой Конгресса, стали музыкальная библиотека школы Джуллиард в Нью-Йорке (the Juilliard School's Lila Acheson Wallace Library), Британская библиотека (the British Library), музыкальная библиотека Гарвардского университета (the Eda Kuhn Loeb Music Library at Harvard University), Библиотека и Музей Моргана (the Morgan Library and Museum), Нью-Йоркская публичная библиотека (the New York Public Library).

Новый сайт предлагает доступ к оцифрованным рукописным партитурам и ранним музыкальным произведениям.

Исследователи могут осуществлять поиск документов, просматривать материалы, изучать библиографические описания и цифровые изображения произведений, доступные на сайтах участников проекта. В настоящее время коллекция представлена музыкальными произведениями XVI–XX вв., однако предполагается, что она будет постоянно пополняться за счёт новых поступлений от участников консорциума.

Собственная обширнейшая коллекция музыкальных произведений Библиотеки Конгресса включает в себя рукописи, партитуры, аудиозаписи, книжные издания, либретто, периодические издания, посвящённые музыке, микрофильмы и обязательные экземпляры изданий.

Новый ресурс призван оказывать поддержку музыкальному образованию и исследовательской деятельности через предоставление сетевого доступа к оригинальным музыкальным произведениям (*Уникальный сайт объединил нотные коллекции США и Великобритании // ГУ «Национальная библиотека Беларуси» (<http://www.nlb.by/portal>). – 2011. – 18.03*).

***

Центр по проблемам информатизации сферы культуры Министерства культуры РФ (Центр ПИК) опубликовал перевод брошюры «Оцифровка: ландшафт стандартов для европейских музеев, архивов, библиотек», изданной рабочей группой проекта ATHENA, который является агрегатором информационных ресурсов европейских музеев, библиотек и архивов и передает собранные материалы в европейскую цифровую библиотеку EUROPEANA. В брошюре даются определения основных понятий, связанных со стандартами, а затем по определенной схеме описываются международные

стандарты метаданных, форматы представления мультимедиа информации, протоколы передачи информации, стандарты кодировки символов, которые используются в учреждениях культуры – поставщиках информационных ресурсов. Издание адресовано специалистам российских музеев архивов, библиотек (**Оцифровка: ландшафт стандартов для европейских музеев, архивов, библиотек // Российский комитет Программы ЮНЕСКО «Информация для всех»** (<http://ifacom.ru>). – 2011. – 21.03).

***

Российский фонд фундаментальных исследований осуществляет много разнообразных программ, в том числе и издательских. При поддержке фонда изданы сотни книг. Сделан новый важный шаг. Теперь книги доступны в электронной форме на сайте <http://rffi.moLnet.ru/rffi/ru/Lib>.

Всего выложено более 600 книг. Больше всего – по наукам о Земле (более полутора сотен). Более сотни книг находится в каждом из разделов «физика и астрономия» и «математика, механика, информатика». Кроме этого, на сайте размещено несколько сотен научно-популярных статей по всем областям знаний.

Все выложено в формате DJVU и предназначено для чтения на сайте (**Попов С. Оцифрованные книги на сайте РФФИ // Троицкий вариант. – 2011. – 1.03 (№ 73). – С. 13**).

***

По количеству опубликованных научных статей Китай почти догнал США, и, с высокой вероятностью, обойдет Америку по этому показателю в ближайшие годы. Такие выводы сделаны в новом исследовании Королевского общества Великобритании, оценивавшем успехи различных государств в научной деятельности. Результаты исследования Knowledge, Networks and Nations: Global scientific collaboration in the 21st century («Знание, сотрудничество и страны: мировое научное сотрудничество в XXI веке») приведены на сайте общества.

Авторы исследования анализировали несколько показателей, в том числе, количество статей, опубликованных в рецензируемых научных периодических изданиях (источником информации служила база научных статей Scopus). По этому показателю на первом месте в мире уже долгие годы находится США, однако, если в период с 1993 по 2003 гг. доля американских статей от их общего числа составляла 25 %,

то с 2004 по 2008 г. она упала до 21 %. Аналогичный процент у Китая за тот же период вырос с 4,4 до 10,2. Таким образом, КНР переместилась с шестого на второе место в мире, вытеснив со своих позиций Великобританию (процент британских научных работ упал с 7,1 до 6,5).

По оценкам некоторых экспертов, которые приводит портал BBC News, если динамика роста количества китайских статей сохранится, то к 2013 г. КНР обгонит Соединенные Штаты по этому показателю.

Помимо собственно количества научных публикаций авторы исследования оценивали количество ссылок на опубликованные статьи в работах других авторов. Этот показатель используется для оценки качества научных работ – чем большее число ученых упоминает конкретную работу в своих статьях, тем выше считается ее научная ценность. Количество ссылок на китайские работы за тот же период возросло, однако темпы роста совсем не так велики, как темпы роста количества статей.

Кроме Китая, существенно возросло количество публикаций, выполненных турецкими и иранскими учеными, а также исследователями из Туниса. Например, по сравнению с 1996 г. количество турецких статей увеличилось в четыре раза, а финансирование НИОКР, соответственно, в шесть раз.

Еще один вывод исследования – за последние годы в научном мире существенно возросла частота коллабораций с коллегами из других стран. Если в 1996 г. доля статей, авторы которых работают в разных странах, составляла 25 %, то сейчас она возросла до 35 % *(Китаю пророчат мировое лидерство в науке // Левый берег (<http://lb.ua>). – 2011. – 31.03).*

***

Согласно постановлению президента Узбекистана И. Каримова, к 2016 г. все библиотечные учреждения страны будут объединены в общую сеть, в которой будет единый реестр и единый центр управления. Как говорится в документе, данная инициатива направлена на повышение уровня обслуживания, а также на повышение интеллектуального уровня населения страны, в первую очередь среди учащихся, чего можно будет добиться повышением доступности библиотечного фонда широкому кругу граждан Узбекистана.

Для реализации данной концепции будет разработана единая информационная система, а все учреждения будут оснащены современным коммуникационным оборудованием, что позволит осуществлять вертикально-интегрированное управление процессами.

Сводный электронный каталог библиотечного фонда страны, как предполагается, будет размещен в Национальной библиотеке имени Навои. Для успешного воплощения в жизнь данного проекта оборудование, материалы, а также печатная продукция, которые не изготавливаются в Узбекистане, до конца 2015 г. будут освобождены от уплаты ввозных пошлин на территорию государства (*В Узбекистане создадут межбиблиотечную сеть // Российская ассоциация электронных библиотек (<http://www.aselibrary.ru>). – 2011. – 2.03*).

Формування та впровадження інноваційної моделі економіки

Співробітництво в галузі розвитку і впровадження інновацій має стати одним із ключових пріоритетів Співдружності Незалежних Держав, заявив перший віце-прем'єр-міністр, міністр економічного розвитку і торгівлі України А. Ключєв, виступаючи в Москві на Міжнародному економічному форумі держав - учасниць СНД «20 років разом: досвід співробітництва та перспективи».

За його словами, важливим кроком у цьому напрямі має стати ухвалення найближчим часом міждержавної цільової програми інноваційного співробітництва держав - учасниць СНД на період до 2020 р.

А. Ключєв зазначив, що програма є унікальною, оскільки вперше за ці роки зроблено спробу забезпечити реальний перехід на інноваційно-інвестиційну модель розвитку держав - учасниць СНД на єдиній технологічній базі.

Він вважає, що реалізація програми інноваційного співробітництва дасть можливість системно підійти до вирішення економічних і соціальних проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності виробництва, життєвого рівня населення, технологічної безпеки країн СНД. Що, у свою чергу, сприятиме виходу на світові ринки високотехнологічної та конкурентоспроможної продукції, додав перший віце-прем'єр-міністр України (*А. Ключєв: Співробітництво в галузі інновацій має стати одним з ключових пріоритетів СНД // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 18.03*).

***

А. Ключєв, перший віце-прем'єр-міністр України:

«...Ухвалено програму інвестиційно-інноваційної діяльності. Вона ґрунтується на новому для України принципі, яким послуговуються

всі успішні країни, – державно-приватного партнерства. Держава бере на себе зобов'язання допомагати бізнесу будувати нові підприємства і модернізувати існуючі. Іншими словами, обмежені бюджетні кошти спрямовуються насамперед на створення умов для залучення приватних інвестицій.

Головний критерій для претендентів на підтримку держави – проєкт має відповідати державним пріоритетам і бути самоокупним. Проєкти мають бути високотехнологічними, створювати нові робочі місця, мати достатню частку приватного капіталу та бути спрямованими на імпортозаміщення. Причому підтримка буде не тільки фінансова, а насамперед організаційна: прискорення дозвільних процедур, допомога в пошуку кредитних ресурсів та багато іншого.

Ми почали створювати умови для істотного розвитку науково-дослідної інфраструктури, щоб стимулювати впровадження результатів наукових досліджень у виробництво.

...У наступні два роки сконцентруємося на розвитку та модернізації аграрного, військово-промислового, гірничо-металургійного комплексів, а також машинобудування та легкої промисловості. На п'ятирічну перспективу уряд планує зосередити ресурси в тих секторах, які формуватимуть економіку майбутнього. Зазвичай вони потребують значних інвестицій. Це аерокосмічна галузь, інформаційно-комунікаційні технології, біотехнології, нанотехнології та нові матеріали, фармація та медична техніка.

Приділяємо значну увагу сільському господарству. Сьогодні, коли у світі відчувається постійний дефіцит продовольства, а стихійні лиха призводять до різких стрибків цін, Україна з її родючою землею може посісти своє гідне місце на світовому ринку» *(Інтерв'ю першого віце-прем'єр-міністра А. Ключєва для «Урядового кур'єра» від 1 березня 2011 р. // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 1.03).*

***

1 березня голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко взяв участь у круглому столі «Перспективи розвитку ІТ-індустрії України».

За словами В. Семиноженка, ІТ-сфера є однією зі складових перетового, шостого, технологічного укладу, отже, її підтримка державою має стати пріоритетом – особливо з огляду на завдання виведення країни з кризи.

Голова Держінформнауки підкреслив, що сьогодні керівництво України переконане, що високотехнологічні галузі потребують цілеспрямованого державного стимулювання, адже 60 % вітчизняного ІТ-ринку перебуває в тіні, а дев'ять з 10-ти українських програмістів працюють за принципом аутсорсінгу, тобто на економіку інших країн.

Найбільш ефективними заходами, на його думку, є податкові стимули, зокрема податкові канікули для високотехнологічного бізнесу, зменшення соціальних нарахувань. Такі заходи необхідно передбачити під час внесення змін до Податкового кодексу. Не менш важливим завданням, за словами В. Семиноженка, є і розбудова інноваційної інфраструктури. Ідеться насамперед про створення національної венчурної компанії, фонду підтримки малого інноваційного бізнесу, відновлення спеціального режиму роботи технологічних та наукових парків.

Крім того, необхідним є також підвищення якості освіти у сфері ІКТ. Нарешті, держава має відігравати активну роль у залученні вітчизняних компаній до виконання державних замовлень у сфері ІКТ (*В. Семиноженко: Державна підтримка високотехнологічного бізнесу – це ази стабільності будь-якої влади // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 2.03).*

***

На думку віце-прем'єр-міністра, міністра соціальної політики С. Тігіпка, український ІТ-сектор лідуватиме в списку найперспективніших галузей щонайменше найближчі 10 років.

С. Тігіпка вважає, що стан світового ринку та конкурентні переваги України створюють хороші стартові умови для економічного прориву в цій галузі. Проте, щоб не втратити ці переваги, Україна повинна сформулювати належні умови для розвитку цього сектору.

За словами урядовця, для цього передбачається надати ІТ-компаніям пільги з податку на прибуток, пільги з податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску для програмістів (*ІТ-технології рухатимуть інтелект економіки // Урядовий кур'єр (<http://ukurier.gov.ua>). – 2011. – 3.03).*

***

2 березня під головуванням В. Семиноженка відбулося спільне засідання Державного агентства з питань науки, інновацій та

інформації України та робочої групи напряму реформ «Розвиток науково-технічної та інноваційної сфери». Зокрема, на порядок денний було винесено питання про Стратегію інноваційного розвитку України до 2020 р.

Підкреслюючи важливість розробки та прийняття Стратегії інноваційного розвитку України до 2020 р., голова Держінформнауки В. Семиноженко зауважив, що Україна має визначитися з орієнтирами, адже без цього неможливо досягти мети, поставленої Президентом України, – упродовж 10-ти років вивести українську державу у двадцятку країн-лідерів.

Стратегія, проект якої в основному був схвалений на парламентських слуханнях у червні 2009 р., спрямована на здійснення узгоджених змін в усіх ланках національної інноваційної системи. Результатом її виконання має стати підвищення впливу інновацій на економічне зростання України у 1,5–2 рази порівняно з сьогоднішнім днем. Передумовами успішного виконання Стратегії є повернення державі активної ролі в ринковій економіці, структурна перебудова вітчизняної промисловості, подолання економічної нерівності населення та відновлення довіри людей до держави і влади. Серед пріоритетних заходів, про які зазначено в Стратегії, – адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності, а також переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит і споживача. За підсумками засідання було вирішено разом з робочою групою Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти доопрацювати проект Стратегії й найближчим часом внести до Верховної Ради України як проект закону України.

За словами В. Семиноженка, після доопрацювання Стратегія має набути рис плану дій, тобто бути максимально конкретизованою з огляду на визначення «точок зростання» та системи державних стимулів щодо інноваційної перебудови національної економіки.

Також на спільному засіданні були розглянуті питання про стан виконання плану-графіку реформ на 2011 р. напряму «Розвиток науково-технічної та інноваційної сфер» і про схвалення результатів конкурсного відбору проектів наукових і науково-технічних розробок за державним замовленням на 2011–2012 рр. (**В. Семиноженко: Інноваційна сфера має розвиватися за чітким планом // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 2.03).**

***

Киевская облгосадминистрация не отказалась от идеи строительства мощного технопарка. Так, председатель ОГА А. Присяжнюк отметил, что под Фастовский технопарк будет выделено 150 га земли, на которых будут построены мощные производственные предприятия. Этим проектом заинтересовались отечественные и иностранные инвесторы, в частности из Российской Федерации. При этом чиновник заявил, что сооружение и работа технопарка дадут мощный толчок развитию промышленного производства в Киевской области и создадут новые квалифицированные рабочие места.

Напомним, что в сентябре прошлого года сообщалось, что Киевская ОГА ведет переговоры о привлечении 1 млрд евро для строительства технопарка в Бориспольском районе (*Власти Киевской области не покидают идею строительства мощного технопарка // Mynews-in.net (<http://mynews-in.net>). – 2011. – 24.03*).

***

На Сумщині створено індустріальний парк «Свема». Він розмістився на виробничому майданчику однойменного підприємства в м. Шостка. Інженерна інфраструктура, наявність висококваліфікованих кадрів, успішний досвід підприємств та інвесторів, які вже прийшли на «Свему», – усе це обіцяє перетворити індустріальний парк на науково-промисловий центр України й залучити значні додаткові інвестиції.

Ідея створення індустріальних парків і виділення пріоритету в роботі із залученням інвестицій – одна з ключових у стратегії розвитку Сумської області «Нова Сумщина-2015». Індустріальний парк «Свема» пропонує інвесторам унікальний для України за технічними характеристиками майданчик.

Ю. Чмирь, голова Сумської ОДА:

«Ідея полягає в тому, що шосткінська “Свема” стане центром впровадження передових наукових розробок, сюди прийдуть високотехнологічні виробництва. А це – розвиток місцевої інфраструктури, створення робочих місць. У результаті Шостка стане зразковим науково-промисловим містом, прикладом для всієї України. Я особисто звертався до Президента України, Прем’єр-міністра й заручився підтримкою з їхнього боку. Ми сьогодні маємо всі передумови для реалізації задуманих проектів. Один із них – індустріальний парк “Свема”. А далі – національні пілотні проекти» (*Григоренко Н. Індустріальний парк – стартовий майданчик для інновацій // Дзеркало тижня. Україна (<http://www.dt.ua/newspaper>). – 2011. – 26.02–4.03*).

Єврокомісія створила нове Європейське дослідницьке та інноваційне табло. Ця система формує 25 окремих індикаторів, уперше поєднуючи дослідництво та інновації. Відтепер вона є заміником Європейського інноваційного табло (за деякими перекладами Європейської системи оцінки інновацій чи Європейського рейтингу інноваційності, що складалися з 28 інноваційних показників). Вона була пристосована до сприяння виконанню контролю за виконанням соціально-економічної стратегії Євросоюзу «Європа-2020», використовуючи порівняльне оцінювання інноваційної діяльності 27 країн - членів ЄС та оцінювання співвідношення сильних та слабких сторін їх дослідницьких та інноваційних систем.

Створено також Методологічний звіт, в якому обговорюються визначення та обґрунтування індикаторів, що ввійшли до Системи оцінки, наводяться деталі щодо змін порівняно з попереднім звітом, а також представлено детальне обговорення методології, що використовувалася під час обчислення глобального інноваційного індексу (*Створено нове Європейське дослідницьке та інноваційне табло // Львівський ЦНІІ (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 15.03*).

***

Технопарки як модель інноваційного розвитку науки.

Французька модель. Поява таких технополісів зумовлена з політикою Франції, яка полягала в децентралізації науки в державі (вплив наукових організацій з Парижа в провінцію). Місцева ж влада при цьому вважала вигідним виділяти під їх розміщення сотні гектарів землі.

В інтересах місцевої влади в структуру технополісів входили організації, наукова діяльність яких вважалася важливою для регіональної економіки. Вищим пріоритетом таких технополісів була передача технологій і наукових закладів місцевим фірмам, а не підтримка малого й середнього бізнесу.

Однак в останні роки в технополісах інтенсивно створюються бізнес-інкубатори. Сьогодні близько 50 % французьких технополісів мають свої бізнес-інкубатори. Це демонструє про те, що розвиток регіональної науки у Франції дав поштовх інноваційній діяльності.

Японська модель. Схожість японської моделі з французькою теж полягає в децентралізації науки в державі. Однак є істотна відмінність.

Перший етап. Побудова нових наукових міст. Прикладом є створення «в чистому полі» наукового міста Цукуба. Це місто сильно відрізнялося від усіх міст Японії тим, що воно не мало своєї історії. У Цукубі відсутня притаманна іншим містам соціальна інфраструктура. Тому не всі японські вчені змогли працювати там після переїзду з Токіо через відсутність відчуття свого історичного коріння.

Другий етап. Розроблення державної стратегії. Програма створення технополісів у Японії є частиною державної стратегії, яка спрямована на інтелектуалізацію всього господарського комплексу держави. Вона ґрунтувалася на державних пріоритетах наукових досліджень, на чіткій науково-технічній політиці та на бажанні сконцентрувати науководослідну діяльність за префектурами.

На відміну від створення нового індустріального міста (перший етап), робиться акцент на створенні «м'якої» інфраструктури, яка володіє кваліфікованими кадрами, новими технологіями, інформаційним забезпеченням, капіталом, який вкладають у бізнес, у нові галузі. Безпосередньо люди та сервіс перебувають у центрі цієї програми, а не проекти, що потребують великих затрат. У процесі планування велику роль відіграє місцева влада.

Американська модель. Американська концепція технополісу полягає не в його структурі (будівлі тощо), а в середовищі, яке тривалий час створюють через еволюційний розвиток економіки, науки, культури, суспільства.

Технополіс – це місто, в якому «критична маса» освіти й культури, науки й техніки, наукоємного виробництва і венчурного капіталу зумовлює ланцюгову реакцію наукової та ділової активності міжнародного, глобального масштабу. У такі міста запрошують видатних науковців з усього світу.

Для створення такого міста насамперед формують відповідні макроекономічні умови, розвивають інфраструктуру, середовище, запрошують спеціалістів та інвесторів.

Особливістю американських технопарків є їх тісний зв'язок з університетами. При цьому можуть бути різні моделі взаємовідносин:

1. Університети створюють технопарк як свій внутрішній структурний підрозділ (20 %).
2. Університети під університети створюють технопарк як самостійну одиницю (10 %).
3. Університети підписують контракти з виконавцями інноваційних проектів (28 %).

4. Університети створюють технопарк як спільне підприємство (38 %).

5. Університети створюють технопарк разом з державною структурою (4 %).

На сьогодні в США функціонують понад 150 наукових парків, розміри (площі) яких коливаються від 60 до 2600 га.

Перший технопарк створено у 1951 р. при Стенфордському університеті (Каліфорнія, США).

Учасники цього технопарку: три головні заклади геологічної служби США, компанії IBM, Hewlett Packard, Polaroid, аерокосмічні компанії («Локхід»), хімічні та біотехнологічні компанії. У результаті такої співпраці прибуток, наприклад, Hewlett-Packard становить близько 80 млрд дол., а Каліфорнія за обсягом свого бюджету посідає у світі п'яте місце.

Бум наукових парків та технопарків у США розпочався з середини 80-х років XX ст., коли Конгрес США надав університетам право комерційного використання результатів деяких досліджень, виконаних за допомогою федеральних грантів. Це дало можливість університетам отримати додаткові джерела надходжень за рахунок комерційного використання цих досліджень у роботах з приватними компаніями.

При цьому американська практика показала, що комерціалізація технологій найбільш успішно здійснюється через створення університетських дочірних (так званих Spin-off) інноваційних компаній, оскільки такі фірми більше зорієнтовані на доведення продукту до комерційного вигляду та подальшого руху цього продукту на ринку.

Із 25-ти найбільших університетів США 23 мають наукові парки, в яких створені сотні компаній та десятки тисяч робочих місць.

Важлива структура технопарку – технологічний бізнес-інкубатор (ТБІ). Завдання ТБІ – підтримка нових малих інноваційних компаній, створених на базі науково-технологічного потенціалу технопарку. ТБІ забезпечує такі підприємства приміщеннями та технічними ресурсами, консультативними, інформаційними послугами, навчає їх співробітників, проводить маркетингові дослідження, допомагає в розробці інноваційних проектів і бізнес-планів, надає стартовий капітал.

Як правило, термін перебування підприємства у ТБІ становить від двох до п'яти років. Після цього фірми залишають інкубатор, стають повноправними учасниками технопарку та регіону, розвивають свою інноваційну діяльність.

Разом з приміщеннями ТБІ може надавати підприємствам і технічну допомогу.

Плата за оренду в бізнес-інкубаторі, як правило, включає в себе плату за: надання комунальних та комунікаційних послуг (у тому числі Інтернет); надання сучасного офісного обладнання та техніки; консультації, посередницьку діяльність, послуги з боку менеджменту ТБІ.

Клієнтами бізнес-інкубатора є малі та середні високотехнологічні компанії, діяльність яких відповідає напрямам діяльності відповідного технопарку та які перебувають на стадії становлення.

Відбір клієнтів у ТБІ проводиться на конкурсній основі.

Претендент повинен обґрунтувати, що:

- підприємство має реальні шанси на успіх;
- продукти, товари чи послуги, які будуть вироблятися чи надаватися, є конкурентоспроможнішими.

Керівництву бізнес-інкубатора перспективні клієнти надають документи:

- анкети та опис попередньої підприємницької діяльності;
- підприємницьку концепцію, яка характеризує продукт, його ринкову перспективу, конкурентоспроможність, збут та потреби в наданні площі;
- бізнес-план, економічне планування, а також прогнозування досягнення успіху.

Перевагою у ТБІ користуються нові підприємства, які мають на меті комерціалізацію технологій та розробок з високим ринковим потенціалом та створенням нових робочих місць (*Організація співпраці між наукою і виробництвом: міжнародний досвід // Івано-Франківський регіональний пункт РП7НІП/ОСП України (<http://www.pu.if.ua/inst/ndc/fp7/regnip.html>)*).

***

22 марта в Российской академии наук состоялась церемония подписания соглашений о сотрудничестве между Российской академией наук и Фондом «Сколково». Свои подписи под документом поставили президент РАН Ю. Осипов и президент Фонда «Сколково» В. Вексельберг. Кроме того, подписаны соглашения между Фондом «Сколково» и очередной группой институтов РАН, деятельность которых связана с приоритетными направлениями работы фонда. Сотрудничество ученых РАН и Фонда «Сколково» и институтов РАН предполагает реализацию совместных проектов в рамках работы инновационного центра «Сколково».

Задачами такого співробітництва являються формування повного циклу інноваційного процесу, в тому числі формування і науково-дослідницькі роботи, а також експертно-конструкторські розробки і комерціалізація отриманих результатів.

Сторони також займуться залученням перспективних аспірантів і молодих учених в роботу іннограда, а також будуть відпрацьовувати механізми реалізації інноваційних проєктів.

Ю. Осипов, президент РАН:

«Одна з пріоритетних завдань співробітництва інститутів РАН з фондом – формування нового покоління висококласних спеціалістів в пріоритетних сферах технологічного розвитку. Крім того, ті учені, які виїхали колись з країни, я впевнений, повернуться. Можливо зупинити і витік наших спеціалістів за кордон».

С. Алдошин, віце-президент РАН:

«Уже 40 академічних інститутів – десята частина РАН – підписали договір з фондом і почали активну роботу по проєкту “Сколково”, тому у нас є всі підстави вважати, що спільними зусиллями ми зможемо вирішити серйозні завдання по модернізації економіки».

В. Вексельберг, президент Фонду «Сколково»:

«Наш інноваційний центр ні в якому разі не буде протиставляти себе існуючій системі науки в Росії, а, навпаки, – стане її гармонічним доповненням. Так, ряд проєктів, які на даний момент отримали статус учасника інноваційного центру, реалізуються спільно з академічними інститутами. І сподіваюся, що нам спільними зусиллями вдасться максимально скоротити час від розробки наукових ідей до їх реалізації на ринку».

В межах спільної програми дій тепер уже з 40 інститутами на безстроковий, по суті, період кожен інститут академії для фонду стає центром унікальної компетенції, профільним центром виробництва знань, необхідних для реалізації як в найбільш очевидних, так і в найбільш несподіваних областях середньострокового науково-технічного прогнозування» *(Церемонія підписання угоди про співробітництво між Російською академією наук і Фондом «Сколково» // Портал Російської академії наук (<http://www.ras.ru>). – 2011. – 23.03; Підкріпити і підкріпитися // Портал Російської академії наук (<http://www.ras.ru>). – 2011. – 25.03).*

***

Интеграция Беларуси и России в рамках Союзного государства и Таможенного союза должна объединить усилия ученых, стимулировать развитие науки. В то же время белорусская наука должна приложить все усилия для развития конкурентоспособности белорусских товаров и услуг, роста экспортного потенциала. Об этом заявил 4 марта на сессии общего собрания Национальной академии наук председатель Совета министров Беларуси М. Мясникович.

Премьер обратил внимание на застои в науке, отсутствие серьезных предложений для реализации в масштабах Союзного государства, Единого экономического пространства. Вместе с тем выгоды от интеграционных образований в рамках СГ, ТС и ЕЭП очевидны. Поэтому М. Мясникович (в недавнем прошлом – глава НАН Беларуси) призвал ученых к активности в научной работе, разработке проектов. Он призвал коллег подавать предложения, проявлять инициативу и сам озвучит идею строительства наукограда *(Союзное государство и Таможенный союз должны объединить ученых // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 10.03).*

***

Агентство венчурных инвестиций создано в Беларуси. Агентство создано в виде коммерческой организации. Основная его задача – ускорение процесса развития сектора инновационных компаний в Беларуси и увеличения доли венчурных (высокорисковых) проектов, а также проектов коммерциализации объектов интеллектуальной собственности. Агентство будет работать в сегменте инновационных компаний и венчурного финансирования.

Новая организация объединила профессионалов в таких областях, как маркетинг, финансы, юриспруденция, венчурное инвестирование и проектный менеджмент. При необходимости к работе над проектами будут привлекаться технические специалисты.

Основными направлениями деятельности организации будут оказание услуг по разработке бизнес-планов инновационных проектов, поиску инвесторов для их финансирования. Специалисты агентства будут также заниматься подготовкой документов, необходимых для реализации проектов, связанных с коммерциализацией объектов интеллектуальной собственности.

Агентством уже достигнуты предварительные договоренности о сотрудничестве с венчурными организациями, бизнес-инкубаторами и ассоциациями бизнес-ангелов Беларуси и зарубежных стран (*Агентство венчурных инвестиций создано в Беларуси // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 15.03).*

***

И. Войтов, председатель Государственного комитета по науке и технологиям (ГКНТ) Республики Беларусь:

«...Учитывая, что на современном этапе развития республики государственному сектору принадлежит доминирующая роль в экономике, я считаю, что будет обоснованным, если венчурная система будет работать в рамках четкой государственной стратегии. Это подтверждается опытом таких стран, как Великобритания, Финляндия, Израиль, Китай, Сингапур, где государство брало на себя инициативу и ответственность за развитие рынка венчурных инвестиций, а также выделяло бюджетные средства для создания венчурных фондов (организаций).

Уже есть возможность начать финансирование венчурных проектов на возвратной основе в пределах средств инновационных фондов, выделяемых Белорусскому инновационному фонду из республиканского бюджета на финансирование инновационной и венчурной деятельности. А совсем недавно Государственный комитет по науке и технологиям утвердил формы документов, необходимых для осуществления реализации венчурных проектов Белинфондом.

Опыт зарубежных стран показывает, что система венчурного финансирования эффективна в условиях развитой рыночной экономики. Даже несмотря на то, что в соседней России эта практика насчитывает уже более 10 лет, собственного механизма венчурного финансирования там до сих пор не существует. В Беларуси такая система только зарождается. Мы избрали тактику пошагового постепенного освоения механизма венчурного финансирования и его практической реализации. И можно прогнозировать, что уже во второй половине текущего года мы обнаружим результаты работы по нескольким венчурным проектам.

...Будет проводиться государственная научно-техническая экспертиза венчурных проектов. Если она даст положительное заключение, то дальнейший отбор венчурных проектов станет проводить конкурсная комиссия. Ее состав формируется из представителей ГКНТ, специ-

алистов и ученых Национальной академии наук Беларуси, республиканских органов государственного управления, иных государственных организаций, подчиненных правительству Республики Беларусь, других республиканских организаций. Сейчас мы думаем о том, чтобы к работе в конкурсной комиссии привлечь и иностранных специалистов.

На основании положительного результата конкурсного отбора, проводимого в установленном порядке, ГКНТ издается приказ на реализацию и финансирование венчурного проекта.

Необходимо подчеркнуть, что указание о внебюджетном финансировании проекта благоприятно влияет на принятие решения экспертов и конкурсной комиссии.

...Наиболее интересны для государства проекты в сферах энергетики и энергосбережения; агропромышленных технологий и производства; промышленных и строительных технологий и производства; медицины, медицинской техники и технологии, фармации; химических технологий, нанотехнологий и биотехнологий; информационно-коммуникационных и авиакосмических технологий; новых материалов; рационального природопользования, ресурсосбережения и защиты от чрезвычайных ситуаций; обороноспособности и национальной безопасности» (*Интервью председателя ГКНТ И. Войтова еженедельной аналитической газете «Белорусы и Рынок» // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 4.03.*)

***

Первоочередные меры по развитию научно-инновационного комплекса Республики Беларусь в 2010 г. и на ближайшую перспективу.

1. Обеспечение стабильного финансирования научной, научно-технической и инновационной деятельности, в том числе за счет средств республиканского бюджета.

2. Разработка и утверждение перечней научных и научно-технических программ на 2011–2015 гг.

3. Разработка:

– Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2011–2015 гг.;

– Инновационной стратегии развития национальной экономики и приоритетных направлений развития производств V, VI технологических укладов на 2011–2015 гг.;

– Стратегии технологического развития Республики Беларусь;

– Стратегии создания высокотехнологических производств, способных предложить миру принципиально новые виды белорусских товаров и услуг (в том числе в области добычи и переработки полезных ископаемых);

– Национальной программы развития экспорта Республики Беларусь на 2011–2015 гг.;

– Комплексного прогноза научно-технического прогресса Республики Беларусь на 2011–2030 гг.;

– Концепции Государственной программы на период 2011–2015 гг. «Информационное общество».

4. Реализация:

– Государственной программы инновационного развития на 2007–2010 гг.;

– Программы социально-экономического развития на 2006–2010 гг.;

– Государственной программы по охране интеллектуальной собственности на 2008–2010 гг.;

– Пошаговой стратегии до 2015 г. увеличения не менее чем на 200 % доли наукоемкой и высокотехнологичной продукции в общем объеме белорусского экспорта;

– Стратегии научных исследований до 2015 г., направленной на инновационное развитие Республики Беларусь, создание научной продукции, конкурентоспособной на международных рынках;

– Стратегии развития информационного общества до 2015 г.;

– Плана мероприятий по созданию совместных высокотехнологических предприятий и производств, создание инновационной продукции, конкурентоспособной на международных рынках;

– Стратегии развития экспорта субъектов малого и среднего предпринимательства Республики Беларусь на 2008–2010 гг.

5. Научное обеспечение ввода в энергосистему Республики Беларусь атомной электростанции.

6. Организация и формирование новых структур в сфере инновационной и инвестиционной деятельности:

– республиканского Центра прогнозирования и экспертизы;

– республиканского Центра инновационной информации;

– республиканского инновационного центра электронного бизнеса;

– совместного предприятия по вопросам инновационного консалтинга;

– совместной с иностранными участниками инжиниринговой компании;

- республиканской постоянно действующей выставки достижений в научной, научно-технической и инновационной сферах деятельности;
- венчурного фонда;
- Парка передовых технологий;
- научно-технологического парка «Полесье»;
- технологического парка на базе ОАО «Интеграл».

7. Совершенствование концептуальных подходов к организации научной, научно-технической и инновационной деятельности, принятие Закона Республики Беларусь «О государственной инновационной политике».

8. Разработка нормативных правовых актов, направленных на совершенствование стимулирования создания и использования результатов научно-технической деятельности, в том числе объектов интеллектуальной собственности.

9. Реализация приоритета международного научно-технического сотрудничества – эффективный трансфер белорусских высоких технологий за рубеж с целью устранения отрицательного сальдо во внешней торговле Беларуси, активное привлечение иностранных инвестиций в белорусскую экономику (*Жароткі даклад пра стан і перспектывы развіцця навукі ў Рэспубліцы Беларусь на выніках 2009 г. – Мінск : ДУ «БелІСА», 2010 г. – С. 36–38*).

Проблеми енергоощадження

16 березня учасники спільного засідання президії НАН України і колегії Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України заслухали й обговорили питання підвищення ефективності енергоспоживання, використання нетрадиційних та поновних джерел енергії, забезпечення енергетичної безпеки країни.

У виступах президента НАН України акад. НАН України Б. Патона, голови Держенергоефективності України М. Пашкевича, голови Національної комісії регулювання електроенергетики С. Тіненка, віцепрезидента НАН України акад. НАН України А. Наумовця, першого заступника голови Держенергоефективності України В. Григоровського, директора Інституту газу НАН України акад. НАН України Б. Бондаренка, заступника голови Держенергоефективності України М. Малої, директора Інституту вугільних енерготехнологій НАН України акад. НАН України О. Майстренка, директора Департаменту технічної політики Держенергоефективності України О. Шерстюка,

директора Інституту технічної теплофізики НАН України акад. НАН України А. Долінського, директора Інституту проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України акад. НАН України Ю. Мацевитого було зазначено, що Україна – імпортозалежна в енергетичному плані держава, яка ввозить великі обсяги коштовного палива органічного походження, у першу чергу нафти й газу. При цьому енергомісткість виробництва у три-п'ять разів перевищує енергомісткість економік провідних країн світу. Енергозбереження в Україні може стати реальним потужним додатковим джерелом надходження енергетичних ресурсів.

Реалізація політики енергоефективності та енергозбереження є сьогодні природним явищем для будь-якої цивілізованої країни. У сучасних економічних умовах проведення такої політики в Україні набуває пріоритетного значення.

Енергомісткість валового внутрішнього продукту є основним показником ефективності економіки держави. Проте в Україні він значно вищий, ніж у промислово розвинутих країнах, і його зниження є основним чинником сталого соціально-економічного розвитку. Підвищення енергоефективності пов'язане насамперед зі структурно-технологічною перебудовою економіки держави, а саме: з впровадженням новітніх енергоефективних технологій та обладнання, розвитком нормативної бази енергозбереження, застосуванням новітніх систем контролю за енергоспоживанням.

Запровадження сучасних технологій, замість застарілих ресурсозатратних та енергомістких, є основною умовою інноваційного розвитку економіки України.

Національна академія наук України завжди приділяла увагу проблемам енергоефективності та енергозбереження. Це питання неодноразово розглядалося на засіданнях президії НАН України та наукових сесіях НАН України. У 2006 р. в НАН України була запроваджена та реалізована трирічна Комплексна програма наукових досліджень НАН України «Науково-технічні основи вирішення проблем енергозбереження», у результаті виконання якої було досягнуто вагомих результатів як у створенні загальних підходів до вирішення проблеми, так і в розробленні та частковому впровадженні нових технологій ефективного видобування, транспортування та використання енергоресурсів.

Фахівцями НАН України спільно з енергетиками вперше в Україні введено в експлуатацію котлоагрегат циркулюючого киплячого шару на енергоблоці № 4 Старобешівської ТЕС, який має найкращі економічні та екологічні показники в країні, розроблено технології інтенси-

фікації нафто-газовидобування із свердловин, впроваджено декілька геотермальних станцій у Криму, ряд технологій із заміщення газу в промисловості та комунальному господарстві.

Проте зазначалося, що потенціал академії використовується поки що недостатньо. У подальшій практичній роботі необхідна активізація та координація взаємодії між академічними інститутами й Держенерго-ефективності України.

За результатами спільного засідання президії НАН України та колегії Держенергоефективності України підписано Угоду про співробітництво між НАН України та Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та прийнято спільне рішення про розвиток науково-дослідних робіт з проблем енергозбереження та підвищення ефективності енергоспоживання (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 16 березня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Учасники чергового засідання президії НАН України заслухали та обговорили доповідь директора Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України члена-кореспондента НАН України М. Павлюка про наукову та науково-організаційну діяльність установи.

У доповіді були висвітлені вагомі здобутки з усіх основних наукових напрямів інституту на нинішньому етапі, як у фундаментальному, так і в прикладному аспектах. Серед найважливіших досягнень відзначено розробку моделей формування нафтогазоносних провінцій України, геотехнологічних методів переробки некондиційного вугілля тощо. Було підкреслено, що отримані результати збагатили геологічну науку новими даними про закономірності формування родовищ паливних копалин, показали перспективи подальших пошуків нафти, газу та вугілля.

Інститут має хороші творчі відносини з вченими сусідніх країн – проводяться геологічні та геоекологічні роботи в прикордонних регіонах спільно з фахівцями Польщі і Словаччини, у результаті яких видано геологічну карту Карпат та створено Польсько-Український центр співпраці з контролю газу полігонів твердих побутових відходів прикордонних територій Польщі та України.

Виконані також важливі народногосподарські завдання на замовлення НАК «Нафтогаз України».

...Серед недоліків було зазначено, що у звіті інституту зовсім не було представлено результати досліджень з пошуку в надрах України сланцевого газу, що зараз дуже актуально (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 30 березня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

***

Оголошується конкурс проектів цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Науково-технічний супровід розвитку ядерної енергетики та застосування радіаційних технологій у галузях економіки». Конкурс оголошено на підставі постанови президії НАН України від 17.11.2010 р. № 319.

До участі в конкурсі запрошуються виключно установи НАН України.

Термін подання пропозицій – до 12 квітня 2011 р.

Термін дії проектів: 2011–2012 рр.

Кожна пропозиція буде зареєстрована та передана до наукової ради Програми. Після проведення наукової експертизи її результати будуть розглянуті та в разі доцільності виконання проекту затверджені науковою радою Програми.

Оголошення результатів буде здійснено в травні 2011 р. Перевага надаватиметься пропозиціям, що відповідають концепції Програми, матимуть реальне використання та спрямовані на вирішення основних проблем Програми, а саме:

1) обґрунтування подовження ресурсу і безпеки роботи основного обладнання АЕС, його модернізація та розробка методологічних основ виведення енергоблоків з експлуатації;

2) розвиток сировинної бази ядерної енергетики;

3) технологічні основи виготовлення ядерного палива з матеріалів, які видобуваються на території України; наукова підтримка будівництва та функціонування заводу з фабрикації ядерного палива;

4) розробка нових радіаційно стійких конструкційних і функціональних матеріалів для потреб атомної галузі;

5) дослідження і розробка ядерно-енергетичних установок четвертого покоління з високою ефективністю та гарантованою керованістю, а також перспективних паливних циклів;

6) створення методик і технологій переробки активних відходів атомно-промислового комплексу, а також іммобілізації високоактивних відходів для довгострокового зберігання і захоронення;

7) розробка науково-технологічних рішень щодо будівництва в Чорнобильській зоні сховища довгострокового зберігання відпрацьованого ядерного палива і високоактивних радіаційних відходів;

8) удосконалення систем моніторингу та контролю щодо впливу підприємств ядерно-паливного циклу на довкілля;

9) створення та впровадження новітніх радіаційних технологій для промисловості, охорони довкілля, матеріалознавства, сільського господарства, медицини, діагностики матеріалів та технологічних процесів;

10) одержання та використання короткоживучих радіоактивних ізотопів для потреб медицини і сільського господарства;

11) удосконалення технологій фізичного захисту ядерних матеріалів, ядерних установок, радіоактивних відходів, джерел іонізуючого випромінювання (*Оголошується конкурс проектів цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Науково-технічний супровід розвитку ядерної енергетики та застосування радіаційних технологій у галузях економіки» // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 24.03).*

***

Украина продолжает пользоваться атомными электростанциями (АЭС) из-за того, что ядерная энергия составляет 50 % производства, а альтернативных безопасных источников недостаточно. Об этом Премьер-министр Украины Н. Азаров заявил в интервью австрийской газете Der Standard (*Украина будет использовать ядерную энергию, поскольку она составляет 50 % производства // FuelAlternative (<http://www.fuelalternative.com.ua>). – 2011. – 22.03; Интервью Премьер-министра Н. Азарова австрийской газете Der Standard от 20 марта 2011 г. // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 22.03).*

***

У 2011 р. в Україні з'явиться повний цикл зі збагачення урану, але не на українській території, а на території Росії. Про це повідомив міністр енергетики та вугільної промисловості України Ю. Бойко.

Міністр нагадав, що Україна стала акціонером Міжнародного центру зі збагачення урану в російському Ангарську. Таким чином, цього року з'явиться повний цикл зі збагачення урану, але не на території України, а на території Росії. В Україні, за його словами, вироблятимуться таблетки для твелів і, крім того, буде нарощуватися видобуток урану і виробництво уранового концентрату.

Глава Міненерговугілля наголосив, що сьогодні не лише фахівці, а й політики розуміють, що ядерна енергетика є ключовою для забезпечення енергією людства (*У 2011 р. в Україні з'явиться повний цикл зі збагачення урану // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 1.03*).

***

Біоенергетика для сільського розвитку. Біоенергетичне сільське господарство може забезпечити реалізацію додаткових можливостей людського розвитку на селі, насамперед у підвищенні доходів дрібних та середніх товаровиробників за рахунок вирощування високорентабельних енергетичних культур та їх перероблення на власних потужностях; створення нових робочих місць на біоіндустріальних заводах у сільській місцевості; збільшення обсягів дешевих, повноних енергоресурсів для задоволення потреб як сільських домогосподарств, так і агропродовольчого комплексу в цілому.

Сучасні тенденції в біоенергетичному сільському господарстві демонструють концентрацію доходів від виробництва енергетичної сировини в орієнтованих на експорт великоземельних структур, що не забезпечує ні збільшення доходів, ні підвищення зайнятості сільського населення. У ряді таких структур до роботи залучається дешева робоча сила вихідців зі Сходу (Китаю), що створює певні загрози зайнятості, заселенню та традиційному способу життя на цих територіях. Іншу проблему становлять екологічні наслідки інтенсивної вітчизняної біоенергетики: погіршення якості ґрунтів унаслідок порушення сівозміни; просування трансгенних культур як сировини для біопалива.

Для запобігання негативним суспільним наслідкам від біоенергетичного сільського господарства необхідно здійснити:

– запровадження на регіональному рівні інституційної системи моніторингу та регулювання екологічнобезпечного вирощування енергетичних культур із застосуванням геоінформаційних технологій, що надасть можливість отримувати достовірну інформацію щодо використання трансгенних культур і стану земель та запроваджувати адекватні регуляторні заходи зі сторони держави;

– розроблення заходів державної підтримки локальної біоіндустрії для розвитку місцевих ініціатив щодо організації переробних потужностей у сільській місцевості дрібнотоварними виробниками біосировини, що забезпечуватиме раціональне розташування заводів, їх територіальну наближеність до джерел сировини, а також

сприятиме зниженню рівня бідності та диверсифікації доходів сільських мешканців (*Сільське господарство в забезпеченні економічного зростання // Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – С. 144).*

Міжнародний досвід

Криза на АЕС Фукусіма-1, як і нещасні випадки на Три Майл Айленд і Чорнобильській АЕС, змушують країни по всьому світу переглянути безпеку своїх станцій і ядерних амбіцій.

США. Сполучені Штати є найбільшим у світі виробником атомної енергії, але жодний новий реактор не був побудований там протягом трьох років. Комісія з ядерного регулювання розпорядилася розглянути питання безпеки на 104 існуючих АЕС у США, деякі з яких розміщені в сейсмічно активних районах. Адміністрація Б. Обама запропонувала розширити ядерний потенціал значною мірою за рахунок стимулювання будівництва нових будівель під гарантії кредитування, але протидія проти цього плану швидше за все буде зміцнюватися.

Бразилія. Міністр шахт та енергетики Е. Лобао заявив, що федеральний уряд Бразилії розгляне безпеку на подвійних ядерних реакторах в Ангрі і зупинить будівництво третього, що передбачався до запуску в 2015 р., до завершення аналізу ситуації. Криза у Фукусімі поновила заклики створити незалежне регуляторне агентство з атомної енергії в Бразилії.

Аргентина. Події в Японії знову відкрили дебати зі старіння реакторів у Аргентині. Її найстаріша станція побудована в 1974 р., а інша перебуває в процесі будівництва з 1981 р., але ще не завершена. Критики називають її «Модель Т».

Велика Британія. Уряд попросив її головного ядерного інспектора скласти доповідь про наслідки аварії у Фукусімі для нинішніх і майбутніх ядерних станцій Великобританії. Секретар з питань енергетики і зміни клімату К. Хан сказав: «Ми не повинні поспішати з висновками. Важливо, щоб усі факти були в нашому розпорядженні». Поточна політика розглядає будівництво майбутніх реакторів за рахунок приватних коштів.

Франція. Французький уряд пообіцяв зробити аудит безпеки 58 ядерних реакторів. Але уряд дав зрозуміти, що ядерна енергія буде залишатися наріжним каменем 40-річної політики Франції в енергетич-

ній незалежності і відкинув заклик до референдуму з атомної енергії. Франція виробляє понад 75 % своєї електрики на АЕС, більш ніж будь-яка інша країна у світі.

Німеччина. Канцлер А. Меркель тимчасово припинила на три місяці новоприйнятий закон, який відкладав плановану поетапну відмову Німеччини від атомної енергетики. Кілька старих реакторів, які отримували відстрочку відповідно до законодавства, на сьогодні закриті, а деякі з них навряд чи повернуться до роботи.

Протягом тримісячного мораторію уряд перегляне безпеку всіх 17 реакторів і, як очікується, запропонує поправки до нового закону відповідно до висновків.

Індія. Прем'єр-міністр Індії М. Сінгх замовив огляд безпеки 20 діючих ядерних реакторів. В інтерв'ю Science, Ш. Банерджі, голова Комісії з атомної енергії Індії, сказав, що не планується ніяких відключень. Індія має п'ять станцій у стадії будівництва і спрямована на виробництво 25 % електроенергії на АЕС до 2050 р.

Бельгія. Бельгійський уряд вирішив у 2003 р. відключити сім ядерних реакторів, які виробляють половину електроенергії Бельгії. Але перший етап закриття трьох найстаріших реакторів до 2015 р. був нещодавно відкладений на 10 років. Екологічні групи мають надію, що події у Фукусімі «качнуть маятник» назад в їх бік.

Китай. Прем'єр Держради КНР Вень Цзябао оголосив про тимчасове припинення розгляду та затвердження ядерно-енергетичних проєктів, які перебувають на стадії планування. Уряд буде проводити всеосяжний аналіз усіх ядерних об'єктів, розробить правила ядерної безпеки і скоригує свій 15-річний план розвитку атомної енергетики. Китай має найбільш амбітні ядерні програми у світі, з 13 реакторами в комерційній експлуатації, 27 у стадії будівництва і десь 50 у стадії розробки. Тимчасове припинення стосується лише проєктів, які ще не затверджені, зростаюча залежність Китаю від ядерної енергетики, як очікується, триватиме.

Швейцарія. Швейцарія виробляє 40 % електроенергії на своїх п'яти ядерних реакторах. Після подій в Японії уряд припинив техніко-економічні обґрунтування для трьох потенційних реакторів, і політики з усього політичного спектра говорять на користь згорання ядерної енергетики, хоча більшість з них була непевною стосовно термінів.

Італія. Референдум 1987 р. під впливом Чорнобильської катастрофи привів до закриття чотирьох атомних електростанцій Італії у період між 1987 і 1990 рр. Уряд С. Берлусконі підтримав плани побу-

дови не менше чотирьох нових реакторів, починаючи з 2013 р. Референдум цієї весни може заблокувати ці плани.

Росія. Прем'єр-міністр В. Путін доручив перевірку безпеки на атомних електростанціях Росії та переглянути ядерні плани країни. Росія має 32 реактори і ще 11 у стадії будівництва.

Південна Корея. Президент Південної Кореї Лі Мен Бак наказав перевірити безпеку ядерних реакторів країни, а також процедуру розгляду надзвичайних ситуацій. Двадцять першого ядерний реактор країни почав комерційне виробництво електрики наприкінці лютого, ще п'ять реакторів перебувають у стадії будівництва, планується подальше розширення програми. Міністр знань і економіки Чой Джунг-Кюн сказав, що на сьогодні не на часі огляд ядерної енергетичної політики країни (*Криза на АЕС Фукусіма-1, як і нещасні випадки на Три Майл Айленд і Чорнобильській АЕС, змушують країни по всьому світу переглянути безпеку своїх станцій і ядерних амбіцій // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2011. – 28.03*).

***

Решение о проведении до конца года стресс-тестов всех 143 АЭС Евросоюза подтвердили на экстренной встрече в Брюсселе министры энергетики сообщества. Эти проверки будут направлены на подтверждение надежности систем АЭС и их радиологической защиты, устойчивости станций к различным природным и техногенным катастрофам, а также диверсиям и террористическим нападениям. По итогам проведения тестов ЕС намерен разработать единые европейские нормы безопасности для атомных электростанций (*Бородин К. Бельгия закроет все АЭС, которые не пройдут европейские стресс-тесты // ЭнергоНьюс (<http://energo-news.ru>). – 2011. – 22.03*).

***

Приостановка работы семи атомных электростанций Германии может обойтись слишком дорого и только притормозит переход на возобновляемые источники энергии. Энергетики-атомщики не хотят платить взносы на это.

1,4 млрд евро должны выплатить энергетические концерны Германии, в чьем ведении находятся АЭС, до 2016 г. за продление срока работы атомных станций. Эта сумма предназначена для инвестиций в

возобновляемую энергетику. Однако в связи с закрытием ряда АЭС концерны грозят приостановкой платежей.

В 2010 г. энергетики-атомщики высказали свое согласие по поводу выплат субсидий на развитие возобновляемой энергетики. На это должна была пойти часть дополнительной прибыли, возникающей благодаря продлению сроков работы электростанций.

Концерны, взявшие на себя обязательство участвовать в финансировании перехода на возобновляемую энергетику, должны выплатить в 2011 и 2012 гг. по 300 млн евро. Катастрофа в Японии стала переломным моментом для атомной политики Германии, и немецкое правительство приостановило продление сроков работы электростанций (*Бородин К. Владельцы немецких АЭС хотят прекратить финансирование альтернативной энергетики // ЭнергоНьюс (<http://energo-news.ru>). – 2011. – 22.03*).

***

Президент Соединенных Штатов Америки Б. Обама предложил увеличить размер инвестиций в исследования, связанные с возобновляемыми источниками энергии (ВИЭ).

Увеличение финансирования в области ВИЭ Б. Обама предложил выполнить до 2012 г. за счет уменьшения субсидий на добычу ископаемых видов топлива.

Согласно планам президента, в солнечную и ветровую энергетику будет инвестировано около 8 млрд долл.

Также Белый дом запросил Конгресс аннулировать 3,6 млрд долл., которые были выделены нефтяной промышленности, добыче угля и природного газа (*Президент США предложил увеличить инвестиции в солнечную и ветровую энергетику до 8 млрд долл. // FuelAlternative (<http://www.fuelalternative.com.ua>). – 2011. – 3.03*).

***

Республика Беларусь способна развивать возобновляемую энергетику за счет собственных разработок. Такое мнение высказал научный руководитель Института энергетики Национальной академии наук Беларуси акад. А. Михалевич. По его словам, международный семинар экспертов по возобновляемым источникам энергии, который прошел в Минске в конце февраля, продемонстрировал, что у белорусских академических институтов и вузов есть научные разработки, которые при необходимом

финансировании в течение ближайших двух-трех лет могут стать готовыми национальными технологиями или оборудованием и быть запущенными в серийное производство (*Республика Беларусь способна развивать возобновляемую энергетику за счет собственных разработок // Национальная академия наук Беларуси (<http://nasb.gov.by/rus>). – 2011. – 4.03*).

***

Казахстан предусматривает выработку ветровой энергии около 250 МВт в год в 2015 г. и около 2000 МВт в год к 2030 г., сообщила национальный менеджер проекта «Казахстан – инициатива развития рынка ветровой энергии» А. Соспанова.

Уровень интеграции ветроэнергетики в общее производство электроэнергии будет составлять около 1 % от общего производства электрической энергии в 2015 г. и около 4 % к 2030 г.

По словам А. Соспановой, на сегодняшний день в рамках проекта исследовано 15 площадок (для производства ветроэнергии). И результаты говорят о том, что в Казахстане имеется очень хороший потенциал для развития ветроэнергетики.

Возобновляемые источники энергии в Казахстане находятся еще на первичном этапе. И те схемы, которые были реализованы во многих странах, в частности в Западной Европе, в казахстанские условия невозможно перенести напрямую из-за довольно-таки серьезных отличий, считает А. Соспанова (*Бородин К. В Казахстане к 2015 г. планируется производить около 250 МВт ветровой энергии // ЭнергоНьюс (<http://energo-news.ru>). – 2011. – 10.03*).

Зарубіжний досвід організації наукової діяльності

Федеративна Республіка Німеччина

Сенат Немецкого научно-исследовательского сообщества (DFG) на своем февральском заседании в Бонне решил учредить девять новых научных групп. Эти новые структуры должны дать ученым возможность разработки самых актуальных направлений в

областях своей деятельности. Как и все научные группы DFG, новые организации будут работать без привязки к месту и отраслям. Пять из них ориентированы на выполнение проектов в сотрудничестве с учеными Дании, Израиля, Голландии, Филиппин и Швейцарии.

Новые организации будут работать во всех поддерживаемых DFG областях, начиная от жизнеобеспечения, естествознания и инженерных наук до гуманитарных и социальных наук. Спектр тем простирается от многошкальных 3D-моделей для проектирования железнодорожных и дорожных путей через новые алгоритмы и коммуникационные стратегии сетей передачи электрической энергии до геометрии и физики пространственно случайных структур; другие группы изучают влияние вездесущих масс-медиа на политическую коммуникацию или как изменения в выращивании риса в Юго-Восточной Азии сказываются на изменении климата.

Девять новых научных групп получают на начальном этапе суммарную поддержку в размере 19,3 млн евро на три года. В целом, DFG оказывает поддержку 220 научным группам (*Немецкое научно-исследовательское сообщество создает 9 новых научных групп // Национальный научно-технический портал Республики Беларусь (www.scienceportal.org.by). – 2011. – 25.03.*

Росія

В. Иванов, заместитель главного учёного секретаря президента Российской академии наук:

«...Изложенный в проекте Стратегии инновационного развития на период до 2020 г. подход к развитию научного сектора сводится к необходимости создания конкуренции академическому сектору науки. Похоже, авторы не понимают механизмов работы фундаментальной науки вообще и государственных академий в частности. Принципиальная ошибка заключается в том, что они рассматривают РАН как вертикально интегрированную структуру с иерархической системой управления. На самом деле сегодня РАН – это сетевая структура с распределённой системой управления, объединяющая около 400 научных институтов. При этом кадровые назначения на всех уровнях – от младшего научного сотрудника до президента РАН – осуществляются на основе прямого тайного голосования. Сетевая организация управления РАН позволяет более эффективно подходить к решению научных проблем по сравнению с иерархической (и архаичной) системой управления министерством вузовской наукой.

Искусственное создание конкуренции РАН в науке весьма проблематично, да и не нужно, поскольку ничего не принесёт, кроме вреда. Реально вузовская наука развивается только в тех университетах, которые сумели сохранить и развить взаимодействие с академической и отраслевой наукой и наукоёмким производством.

Таким образом, первым и самым важным объектом инновационной политики должно стать развитие академического сектора науки во взаимодействии с системой образования.

Целесообразно реализовать подход, применяемый в странах, подписавших Болонское соглашение, где наряду с двухуровневой системой подготовки бакалавр – магистр сохранены национальные системы подготовки высококвалифицированных кадров. Образование по Болонской системе есть не что иное, как публичное (массовое) высшее образование. Оно обеспечивает общее повышение интеллектуального потенциала нации, но не всегда ориентировано на подготовку высококвалифицированных кадров, по крайней мере в части технических и естественно-научных специальностей. Успех подготовки по этим специальностям во многом определяется тем, насколько быстро новые знания будут внедрены в систему образования.

Подготовка современных высококвалифицированных специалистов должна осуществляться там, где эти знания получают. Вузы, работающие по схеме бакалавр – магистр, следует оставить в ведении Минобрнауки России. А вузы, готовящие кадры для перспективных наукоёмких отраслей и науки, передать соответствующим отраслевым ведомствам, госкорпорациям и государственным академиям наук. Это фактически произошло с Московским физико-техническим институтом и Московским инженерно-физическим институтом, благодаря чему они продолжают оставаться сильнейшими исследовательскими университетами страны» *(В инновационное будущее без академической науки? // Портал Российской академии наук (<http://www.ras.ru>). – 2011. – 14.03).*

***

Вопрос изменения Федерального закона № 94-ФЗ от 21.07.2005 г. «О размещении заказов на поставки товаров, выполнение работ, оказание услуг для государственных и муниципальных нужд» применительно к научной сфере даже не назрел, а перезрел. В нынешнем виде этот Закон создает огромные проблемы для нормальной работы научных организаций и вузов и резко снижает результативность

конкурсного фінансування НИР и НИОКР через федеральные и ведомственные целевые программы. Говорят о необходимости изменения этого закона очень много и на разных уровнях – с самого низа до самого верха.

В конце прошлого года президент России дал поручение внести в этот Закон изменения, касающиеся особенностей проведения конкурсов на выполнение НИР, и вынести проект на рассмотрение правительства к 1 апреля 2011 г. Минэкономразвития разработало и 18 марта 2011 г. опубликовало на своем сайте соответствующий законопроект (www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/reggovpurchase/doc20110318_017). Согласно пояснительной записке, данный проект закона направлен на урегулирование вопросов, связанных с размещением заказов на выполнение научно-исследовательских работ. Предлагается дополнить Закон 94-ФЗ главой 2.2 «Особенности размещения заказа путем проведения конкурса на право заключать контракт на выполнение научно-исследовательских работ».

Новый порядок проведения открытых конкурсов коснется не всех конкурсов на проведение НИР и НИОКР, а лишь тех из них, в которых заказываются НИР с предполагаемой максимальной (начальной) ценой контракта более 50 млн руб. Таким образом, новые правила проведения конкурсов, если они будут приняты, в обязательном порядке будут распространяться только на крупные работы.

Предполагается также, что размещение заказа на выполнение НИР с максимальной ценой контракта от 7 до 50 млн руб. также может осуществляться с учетом особенностей проведения открытого конкурса, предлагаемого новой главой. Если представить, что данный порядок проведения конкурсов был бы введен в действие завтра, то в рамках ФЦП «Кадры» под него могли бы попасть конкурсы для научно-образовательных центров (максимальная цена контракта – 15 млн руб.), но не конкурсы для групп под руководством докторов (максимальная цена контракта – 6 млн руб.) и кандидатов наук (максимальная цена контракта – 4,5 млн руб.). Таким образом, проект фактически ориентирован на оценку крупных прикладных НИОКР и ОКР, а собственно поисковые НИР остаются за рамками предлагаемых изменений, хотя именно в этой области неадекватность закона 94-ФЗ проявляется в наибольшей мере.

Тем не менее, если некие разумные правила вводятся сначала только для конкурсов с большим объемом финансирования работ, то в дальнейшем легко распространить их на менее дорогие контракты.

Главное, чтобы правила были разумными, поэтому имеет смысл их проанализировать.

Общее впечатление: предлагается ряд верных и в принципе важных вещей. Во-первых, снижается роль критерия «цена контракта»: о бессмысленности закупки научных исследований по принципу «чем дешевле, тем лучше» говорили много. Во-вторых, в законе прописывается необходимость научной экспертизы проектов и отчетов в области НИР.

Конечно, в настоящее время в ФЦП научно-технической направленности также проходит экспертиза заявок, однако сейчас, по закону, мнение экспертов носит консультативный характер, а все решения принимает конкурсная комиссия, составленная из представителей государственного заказчика. Можно приветствовать и предложение публиковать информацию о результатах НИР, выполненных в соответствии с контрактом, в Интернете, если речь не идет о работах, связанных с государственной тайной.

Видно, что проект проникнут стремлением разработать объективный, исключающий лоббирование механизм проведения экспертизы, прописать четкие и понятные критерии оценки квалификации участников конкурса.

Однако нельзя создать хорошо работающий механизм экспертизы и оценки заявок без детального знания специфики научной работы, нельзя прописать критерии и подкритерии оценки заявок, не учитывая существенных различий разных видов НИР и НИОКР – поисковых исследований в области фундаментальной науки и крупных опытно-конструкторских работ. Знания же специфики научной работы авторам проекта как раз не хватает.

...На состоявшемся 22 марта 2011 г. совещании в Миноэкономразвития руководство министерства выслушало мнение ученых о нетерпимой ситуации с тратами полученных научными группами в рамках конкурсов денег. Было дано поручение в ходе доработки проекта изменений в закон 94-ФЗ внести поправки, которые выводили бы расходование выигранных по конкурсам на выполнение НИР и НИОКР денег из сферы действия 94-ФЗ. Будет ли это сделано и согласуют ли подобные изменения другие ведомства, мы узнаем в ближайшие недели (*Онищенко Е. Закон о госзакупках будут править // Троицкий вариант. – 2011. – 29.03 (№ 75). – С. 4).*

У своїй щорічній доповіді найвищому законодавчому органу Китаю – Всекитайським зборам народних представників у Пекіні – прем'єр Держради КНР В. Цзябао підкреслив необхідність більш ефективного використання державного фінансування науки, підживлюючи надії китайських дослідників про те, що система фінансування незабаром пройде капітальний ремонт.

На сьогодні фінансування китайського дослідника ґрунтується на кількості робіт, що наявні в Thomson Reuters' Science Citation Index, та імпаکت-факторі журналів, в яких вони опубліковані, а не на оцінці наукового значення роботи.

На думку Ма Чжіміна, математика з Академії математики та системних наук в Академії наук Китаю (Пекін), існуюча система оцінки змушує молодих учених втрачати здобутки, що мають наукове значення. Ма Чжімін також був делегатом на щорічному засіданні вищого консультативного органу країни – Китайської народної політичної консультативної конференції, що відбулася паралельно із Всекитайськими зборами народних представників.

Му Ронгпінг, директор пекінського Інституту політики та управління Академії наук Китаю, говорить, що в доповіді за цей рік Вень Цзябао приділив більше уваги системі керування наукою та ефективності фінансування науки, що свідчить про те, що лідерам Китаю на сьогодні відомо про необхідність реформування системи.

За словами Му Ронгпінга, з минулого року були замовлені кілька великих науково-дослідних проектів з реформування системи фінансування та керування наукою, і це означає, що деякі основні заходи з реформування можуть з'явитися в цьому або наступному році.

Всекитайські збори народних представників також побачили бюджет країни на 2011 р., який забезпечує двозначні цифри у відсотках зростання фінансування науки, на відміну від скорочень, що спостерігаються у Сполучених Штатах Америки й Об'єднаному Королівстві. Центральний уряд планує витратити 194,4 млрд юанів (29,6 млрд дол.) на науку й технології у 2011 р., 12,5 % зростання порівняно з попереднім роком.

Ці 12,5 % підйому тільки трохи вище, ніж загальне зростання бюджету на 11,9 % у 2011 р. У попередні роки витрати на науку й технології зростали набагато швидше, ніж загальне збільшення бюджету, і гроші, витрачені на науку, також зросли швидше, ніж в інших областях.

Але цього року ситуація змінилася. У 2011 р. центральні державні витрати на субсидовані житло, медичну реформу та освіту перевищують витрати на науку.

У кінці 2008 р. та у 2009 р. Китай запустив 16 великих наукових і технологічних програм, починаючи від насіння генетично модифікованих сільськогосподарських культур і до інноваційного шляху розробки ліків. На програми буде витрачено 640 млрд юанів (97,5 млрд дол.) до 2020 р., і перші транші фінансування в рамках попереднього п'ятирічного плану було виділено у 2009 р. Запуск цих програм допоміг зростанню бюджету науки більше ніж на 20 % у 2008 і 2009 роках.

У своїй доповіді Вень Цзябао пообіцяв, що до кінця 12-го п'ятирічного плану у 2015 р. загальні витрати Китаю на дослідження й розвиток досягнуть 2,2 % від валового внутрішнього продукту, порівняно з 1,75 % у 2010 р. (*Хепенг Цзя. Китай прямує до реформи фінансування науки // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2011. – 23.03*).

***

Научно-техническая мощь КНР: лидерство по многим направлениям. Под таким заголовком Китайский информационный интернет-центр опубликовал данные, которые были обнародованы Министерством науки и техники КНР в конце февраля нынешнего года во время проведения Всекитайского совещания по научно-технической работе. В частности, сообщается, что в 2009 г. общее число научно-технического персонала в стране насчитывало 51 млн человек. По этому показателю Китай занимает первое место в мире, а по числу сотрудников, выполняющих научные исследования, – второе место в мире. В 2006–2010 гг. в стране сохранялся годовой рост финансирования науки и техники из центрального бюджета на уровне более 20 %, по общему объему расходов на эти цели Китай занимает четвертое место в мире. При этом с 2005 по 2010 гг. общий объем ассигнований на фундаментальные исследования возрос в пять раз. Укрепляются связи между предприятиями, вузами и исследовательскими институтами: в общем объеме расходов на исследования доля расходов предприятий составляет более 70 %. По ряду направлений научных исследований страна выдвинулась на передовые позиции в мире. Ускоряется процесс освоения научно-технических результатов: в прошедшем пятилетии среднегодовой рост валовой продукции индустрии высоких технологий в среднем составил 15 % (*Научно-техническая мощь КНР: лидерство по многим направлениям // Национальная академия наук Беларуси (<http://nash.gov.by/rus>). – 2011. – 22.03*).

Монгольська академія наук (МАН) була заснована в 1961 р. указом президії Великого народного хуралу – вищого законодавчого органу Монгольської Народної Республіки. Сучасна МАН є провідною науковою установою Монголії. Основне місце розташування академії – м. Улан-Батор. Діяльність академії регулюється статутом та законом про Монгольську академію наук від 23 травня 1996 р. Також пріоритетні напрями та стратегії розвитку сучасної монгольської академічної науки визначаються програмами «Генеральний план розвитку монгольської науки і техніки в 2007–2020 рр.», «Програма розвитку національної інноваційної системи на 2008–2015 рр.», які були затверджені урядом Монголії з метою розвитку наукового потенціалу країни. Головними завданнями академії є отримання нових знань про природу, суспільство, технології, з метою успішного економічного, соціального, політичного, культурного розвитку Монголії. До завдань академії також слід віднести консультацію державних органів влади з питань національної політики, спрямованої на оптимальне використання енергетики й природних ресурсів, застосування новітніх технологій у промисловому секторі.

Академія фінансується в основному за рахунок коштів з державного бюджету Монголії. Додатковим джерелом фінансування є надходження від укладених угод, дослідницьких проєктів, асигнувань державних органів, підприємств та іноземних організацій, надходження від дарування, благодійництва. Наукова політика академії спрямована на розвиток наукових досліджень у тих галузях, в яких найбільше захищена Монголія.

Основними пріоритетами наукової діяльності МАН є: проведення наукових досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних, гуманітарних наук, культури; розроблення наукових проєктів та програм міжнародного, національного значення; підготовка висококваліфікованих спеціалістів, як самостійно, так і з вищими навчальними закладами; розроблення прогнозів та програм із соціально-економічного, науково-технічного, екологічного, культурного та соціального розвитку країни; видання результатів наукових досліджень; співпраця з науково-дослідними, навчальними та іншими установами Монголії та закордоном. Також політика академії спрямована на заохочення та сприяння науковій діяльності молодих учених. Для цього в Монголії у 2002 р. створено Асоціацію молодих учених, регулярно проводяться

щорічні семінари. Щороку один або два молодці вчені нагороджуються відзнакою президента Монголії.

Згідно зі статутом до керівних органів академії належать: загальні збори, президія, президент. Загальні збори, як вищий орган управління МАН, визначають основні стратегічні напрями наукової діяльності, вирішують питання організації наукової роботи та внутрішнього життя академії, беруть участь у формуванні державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Загальні збори приймають найважливіші рішення щодо організації й діяльності МАН (нормативні документи, фінансовий план тощо), затверджують статут академії, вносять до нього зміни та доповнення. Також загальні збори обирають на чотирирічний термін президента академії, віце-президентів, наукового секретаря та членів президії. Засідання загальних зборів проводяться не рідше двох разів на рік. Також на загальних зборах академії обираються дійсні члени МАН (до 1991 р. в академії обиралися члени-кореспонденти і дійсні члени, з 1991 р. обираються тільки дійсні члени).

Президія академії – постійно діючий колегіальний виконавчий орган МАН. Президія складається з президента, чотирьох віце-президентів (два з них за сумісництвом), наукового секретаря та декількох обраних членів. Основними завданнями президії є координація, контроль, оцінювання діяльності академії, забезпечення виконання рішень загальних зборів, вирішення поточних питань структурно-організаційного, адміністративного, фінансового, економічного, юридичного характеру. Президія періодично звітує перед загальними зборами, інформує про прийняті найбільш важливі рішення. На сьогодні президентом академії є Б. Енхтувшін, віце-президентом – Т. Галбаатар, науковим секретарем – Д. Регдел.

Президент академії є радником прем'єр-міністра і президента Монголії з питань науки й техніки. Президент уповноважений діяти від імені академії в міжнародних відносинах, а також він відповідальний за виконання основних функцій академії.

Відповідно до сучасної діючої форми організації науково-дослідної роботи МАН організована як система науково-дослідних інститутів, спеціалізованих та обслуговуючих установ. Основна наукова робота проводиться в наукових інститутах МАН, завдання яких полягає в проведенні науково-дослідної роботи, упровадженні наукових результатів, розвитку міжнародної співпраці з іноземними науковими організаціями. Структурно мережа науково-дослідних

установ академії поділяється на п'ять відділень: Відділення суспільних наук, Відділення математики, фізики й хімії, Відділення біологічних наук, Відділення наук геології й географії, Відділення інженерії та технологій. МАН підпорядковуються також Академія медичних наук й Академія агарних наук, які мають певну автономію у своїй діяльності. Крім того, у МАН функціонують 17 науково-дослідних інститутів: Інститут мови та літератури (створений у 1921 р.), Інститут історії (1921 р.), Інститут географії (1926 р.), Інститут астрономії й геофізики (1957 р.), Інститут фізики й технології (1961 р.), Інститут хімії та хімічної технології (1961 р.), Інститут ботаніки (1961 р.), Центр палеонтології (1964 р.), Інститут біології (1965 р.), Інститут геології й мінеральних ресурсів (1966 р.), Інститут міжнародних досліджень (1968 р.), Інститут філософії, суспільства і права (1972 р.), Інститут інформатики (1987 р.), Інститут геоєкології (1997 р.), Міжнародний інститут з дослідження кочових цивілізацій (1998 р.), Інститут національного розвитку (1999 р.), Інститут археології (2002 р.). Крім того, в академії працюють дев'ять науково-виробничих організацій і центрів, серед яких найбільш відомі Монгольський центр трансферу технологій, Монгольська сільськогосподарська інженерна корпорація, Продовольча науково-виробнича корпорація. У МАН функціонують наукова бібліотека, обсерваторія, видавництво.

Щорічно академія видає значну кількість наукових праць, більшість з яких монографії, результати науково-дослідних робіт, доповіді наукових конференцій, симпозіумів, збірники наукових праць, щорічні видання, а також спільні з іншими академічними установами видання, відомчі періодичні видання тощо. Академія випускає щоквартальний журнал «Вісник Монгольської академії наук», що був заснований у 1961 р. Крім того, кожний науково-дослідний інститут щорічно випускає серійний науковий журнал.

Академія щорічно призначає нагороди для вчених за високі досягнення в науковій сфері, у науковій міжнародній співпраці, в освітній сфері, нагороджує молодих учених, чим сприяє популяризації науки. Вищими академічними нагородами є золота медаль «Хубілай Хана», почесний диплом МАН. Також кожні два роки академія нагороджує в трьох категоріях кращі наукові роботи монгольських учених.

МАН розглядає міжнародне наукове співробітництво як важливий елемент стабільного та інтенсивного розвитку монгольської науки. Тому одним з найважливіших напрямів діяльності МАН є

налагодження зв'язків, укладання договорів про співробітництво з іноземними партнерами. МАН є членом відомих міжнародних наукових організацій, зокрема членом Асоціації академій наук в Азії (AASA), Міжнародної ради з науки (ICSU), Наукової ради Азії (SCA) та ін. Академія здійснює широку міжнародну співпрацю з науково-дослідними установами всього світу. Так, академія підтримує наукові зв'язки з понад 70 науково-дослідними й науковими організаціями з 25 країн світу. Крім того, науково-дослідні інститути академії уклали понад 130 договорів із зарубіжними науковими організаціями. Прикладом інтенсивного розвитку двостороннього міжнародного співробітництва може слугувати співпраця МАН з науково-дослідними установами Росії. Щорічно монгольські й російські вчені спільно проводять ряд наукових конференцій, круглих столів, наукових виставок, експедицій, здійснюють видавничу діяльність. МАН уклала декілька договорів про наукову співпрацю із сибірським відділенням Російської академії наук.

МАН відіграє важливу роль у розвитку сучасної монгольської науки. Академія координує та організовує роботу наукових установ, які мають особливе значення для Монголії. У цілому, академічна наука в Монголії інтенсивно прогресує, що дає змогу досягти найближчим часом високих міжнародних стандартів у науково-дослідній сфері *(Березовський О., канд. іст. наук, старш. наук. співроб. відділу академічної науки Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського).*

Для нотаток

Редакційна група відділу синтезу
соціокультурних мережевих ресурсів
Н. Автономова, Т. Дубас, Л. Степченко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка
Г. Булахова

Підп. до друку 5.04.2011.
Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Гарнітура
Times New Roman, Myriad Pro
Видається в друкованому та електронному вигляді.

Надруковано у НВЦ Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 3.08.2001 р.